

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Kommunikatsioonijuhtimise õppekava

Maris Lindmäe

**Judo kujutamine animafilmis „Leiutajateküla Lotte“ ning
selle roll Eesti laste judo-huvi kujunemisel**

Magistritöö

Juhendaja: lektor Marko Uibu, *PhD*

Tartu 2020

Sisukord

Sisukord.....	1
SISSEJUHATUS.....	3
1. Teoreetilised lähtekohad.....	5
1.1. Eeskujude ja mängu roll lapse õppimisprotsessis.....	5
1.2. Meedia ja väljamõeldud tegelaste mõju laste käitumisele.....	7
1.3. Parasotsiaalsed suhted ja soovsamastumine meediapersoonaga.....	10
1.4. Varasemad temaatilised uuringud Eestis	13
2. METOODIKA	16
2.1. Uurimisobjekt	16
2.2. Uuritava nähtuse kontekst.....	17
2.3. Meetodi kirjeldus	19
2.4. Valim	23
2.4.1. Lapsed	23
2.4.2. Lapsevanemad ja täiskasvanud judoka	23
2.4.3. Judokogukonna esindajad	24
2.4.4. Filmi autor	25
2.5. Uurimuse eetilised aspektid	25
2.6. Refleksioon	26
3. EMPIIRILISED TULEMUSED.....	29
3.1. Lotte judoharrastuse saamislugu.....	29
3.1.1. Idee kujunemine ja taotlus.....	29
3.1.2. Lotte ja judo väärtuste ühisosa	31
3.1.3. Tööjaotus ja põhimõtted judo kujutamisel	33
3.2. Filmis „Leiutajateküla Lotte“ kujutatud judo omadused	35
3.3. Laste reaktsioonid judo kujutamisele „Leiutajateküla Lotte“ filmis	42

3.3.1. Judotrennis käivate laste tõlgendus judo kujutamisest filmis	43
3.3.2. Lapsjudokate hinnang judole sotsiaalsete oskuste arendamisel	44
3.3.3. Lapsjudokate hinnang judooskusele hirmu maandamise kontekstis.....	45
3.3.4. Lapsjudokate hinnang judo arendatavatele vaimsetele oskustele	46
3.3.5. Lapsjudokate arvamused võistlemise ja reisimise kohta.....	48
3.4. Täiskasvanute hinnangud „Leiutajateküla Lotte“ rollile laste judohuvi kujunemises.....	49
3.4.1. Lotte roll lapse judo-huvis.....	49
3.4.2. Hinnang Lotte tegelaskujule eeskujuna.....	51
3.4.3. Hinnang judo käsitlemisele filmis.....	53
3.5. Treenerite kogemus Lotte mõjust judo harrastamisele	56
3.5.1. Uute laste tulek organiseeritud treeningtegevusesse pärast filmi linastumist	56
3.5.2. Judo trenni tulevate laste profiili muutumine.....	58
3.5.3. Lotte kasutamine treeningtegevuses.....	60
3.6. Eesti noorte judoharrastajate arvu arengud vaadeldaval perioodil	62
4. DISKUSSIOON	65
KOKKUVÕTE	69
Summary.....	72
KASUTATUD ALLIKAD	74
LISAD	79
Lisa 1. Lapsevanema nõusolek lapse uuringus osalemiseks.....	79
Lisa 2. Noored harrastajad spordiklubides kõigi spordialade lõikes ja judos.....	82
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	83

SISSEJUHATUS

2006. aastal linastunud Janno Põldma ja Heiki Ernitsa täispikk joonisfilm „Leiutajateküla Lotte“ ning Andrus Kivirähi samanimeline raamat kujutavad koeratüdrukut Lotte ja Leiutajateküla elanike tegemisi. Ühes süžeeleenis on olulisel kohal judo, millega hakkab tegelema ka nimategelane. Judooskus pakub tegelastele uusi sotsiaalseid ja praktilisi väljundeid ning avab võimalusi, mis valmistavad neile huvi ja rõõmu.

„Leiutajateküla Lottet“ saatis Eesti laste seas märkimisväärne populaarsus. Film jõudis 2006. aastal Eesti kinolevi kümne enamvaadatud filmi seas rohkem kui 56 000 külastusega 6. kohale (Tuumalu, 2007) ning anti välja ka DVD-l. Lotte populaarsus kajastus kommertstoodete laias valikus ja müügiesituses. Eesti Post emiteeris „Leiutajateküla Lotte“ postmargi tiraažiga 590 000 (ERR.ee, 2007), Lotte kaubamärgi all anti välja üle 20 sordi toidukaupu ning erinevaid tööstuskaupu voodilinatest ja rõivastest šampooni ja mobiiltelefonini (Pullerits, 2008), Eesti tootja Mosaic müüs filmi ilmumise järgselt kahe ja poole aastal jooksul üle 174 000 Lotte-toote, sealjuures üle 45 000 Lotte ja Bruno nuku (Erelt, 2009).

Arvestades „Leiutajateküla Lotte“ kommertsedu, mis kandus laste tarbimiskäitumisse, ning judo läbivat sisulist kajastamist „Leiutajateküla Lotte“ filmis võib eeldada, et filmi populaarsus puudutas ka spordivaldkonda. Seda eeldust toetab sotsiaalse õppimise teooria (Bandura, 1977), mille kohaselt lapsed suudavad õppida ja käitumisnorme omandada oma eeskujusid jälgides ja jäljendades. Tegelastega kujunevad ühepoolsed parasotsiaalsed suhted suurendavad lapse huvi ekraani nähtud sisu omandamise vastu (Gola, Richards, Lauricella & Calvert, 2013; Calvert, Richards & Kent, 2014). Täiendava mõõtmega lisab asjaolu, et „Leiutajateküla Lotte“ tegelaste judoharrastus polnud juhuslik – selle idee pakkus filmi autoritele välja kahekordne olümpiamängude pronksmedalist, judoka Indrek Pertelson (Tael, 2005; Vaarik, 2006), kes oli toona lastele judotreeninguid korraldava spordiklubi Condor omanik. Seega võib antud uurimistöö raames käsitleda judot „Leiutajateküla Lottes“ ka sisuturundusliku tooteasetusena.

Käesoleva magistritöö eesmärk on uurida, kas ja kuidas on judo kujutamine „Leiutajateküla Lottes“ aidanud kaasa Eesti lastes judoga tegelemise vastu huvi tekkimisele. Uurimisstrateegiana olen kasutanud kombinatsiooni erinevatest meetoditest. Filmis judo kohta kujutatud sõnumeid vaatsin läbi kvalitatiivse sisuanalüüsi ning intervjuude judoga tegelevate laste ja filmi ühe autori Janno Põldmaga. Filmil võimaliku rolli uurimiseks laste judohuvi kujunemisele viisin läbi intervjuud lastega töötavate judotreenerite, -juhtide, Lottest ajendatult judo vastu huvi tundnud

laste vanemate ja tänaseks täiskasvanud judokaga, samuti analüüsisin Eesti laste organiseeritud spordiharrastuse kvantitatiivseid andmeid koos teiste keskkonda mõjutavate teguritega.

Ehkki otseseid põhjuslikke seosed on keeruline tõestada ja see ei olegi antud magistritöö eesmärk, tähistab käesolev uuring katsetust koguda erinevat tüüpi andmeid, et näidata, kas ja kuidas võiks judo käsitlemine „Leiutajateküla Lotte“ filmis olla aidanud kaasa Eesti laste huvile judoga tegelemise vastu. See on oluline, kuna seoste leidmisel meediapersoonade vahendusel spordiala või tegevuse atraktiivse portreteerimise ja laste huvi vahel kujutatud tegevuse suhtes võib nendele teadmistele tuginedes välja töötada ja rakendada uusi efektiivseid lähenemisi liikumisharrastuse ja teiste tervisliku eluviisi komponentide edendamiseks laste seas.

Teema aktuaalsus tuleneb Eesti laste liikumisaktiivsuse murettekitavalt madalast tasemest. Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) liikumissoovitust, mille kohaselt 5-17-aastased lapsed ja noored peaksid liikuma vähemalt 60 minutit päevas, täidab vaid 24% Eesti lastest (Tartu Ülikooli kehakultuuriteaduskond, 2015), 2016. aastal oli see osakaal 2-10-aastaste seas poiste puhul 27% ning tüdrukutel vaid 13% (Tervise Arengu Instituut, 2016). 2015/16. õppeaastal oli Eestis iga neljas esimese klassi õpilane ülekaaluline või rasvunud (Metsoja, Nelis & Nurk, 2018).

Samuti võivad spordiorganisatsioonid ning teised lastele huviharidust pakkuvad organisatsioonid sellest juhtumianalüüsist kinnitust saada väljamõeldud tegelaste ja teiste meediapersoonade kasutamise ja sarnaste turunduskommunikatsiooni meetodite toimimise kohta oma spordiala või tegevuse populariseerimisel. 2019. aasta seisuga tegeles spordiklubides ja -koolides spordiharrastusega 52,15% Eesti 5-19 aastastest lastest ja noortest ning koguni üheteistkümnes maakonnas oli see osakaal alla 50%, sealhulgas madalaimana Valgamaal 28% (Kultuuriministeerium, 2019). Aasta varem Eesti Olümpiakomitee korraldatud IX Eesti Spordi Kongressil leppis spordikogukond kokku eesmärgis, et aastaks 2025 „harrastaks spordiklubides ja spordikoolides meelepärast spordiala või liikumisviisi vähemalt 2/3 meie 5-19a lastest ning noortest“ (Eesti Olümpiakomitee, 2018).

Võib järeldada, et varem loomulikuna toimunud tegevused nagu piisav liikumisharrastus vajavad nüüd sotsiaalturunduslikku või kommunikatiivset tuge, samuti on eristumiseks oluline spordiala või tegevuse atraktiivne kujutamine laste jaoks.

1. Teoreetilised lähtekohad

Käesolevas peatükis teen ülevaate olulisematest teoreetilisematest lähtekohtadest, mis on aluseks uurimisele, kas ja kuidas mingi nähtuse, antud juhul judo, kujutamine lastele suunatud animafilmis saab suunata laste eelistusi ja käitumist. Uurimise raames on seega oluline sõnastada seosed ekraanieeskujude, mängu ja lapse õppimise vahel ning uurida, kuidas meediapersoonaga tekkiv suhe saab mõjutada lapse käitumist. Teoreetilisi raame seades tegin autorite valiku eesmärgistatult, vaadates uurimistest lähtuvalt, milliseid aspekte erinevad distsipliinid ja autorid terviku kujunemisesse pakuvad.

Peatükk koosneb neljast alapeatükist, mis keskenduvad järgmistele käsitlustele: eeskujude ja mängu roll lapse õppimisprotsessis, meedia ja väljamõeldud tegelaste mõju laste käitumisele, parasotsiaalsed suhted ja soovsamastumine meediapersoonadega ning varasemad temaatilised uuringud Eestis.

1.1. Eeskujude ja mängu roll lapse õppimisprotsessis

Lapse areng toimub lineaarsetes etappides, millest igale on iseloomulikud erinevad õppimise mehhanismid, sealjuures ka see, mil moel laps suhestub nähtu ja kogetuga ning mil määral ja moel mõjutab see lapse käitumist. Võrreldes erinevaid lähenemisi lapse arengu teooriatele, tõmbavad paljud uurijad käesoleva magistritöö kontekstis relevantsete arenguetappide vahelise joone 7-8-eluaastale, millest nooremad lapsed on avatud nähtud käitumise imiteerimisele ning vanematel lastel hakkab esinema teadlikum samastumiskäitumine.

Haridusvaldkonna klassikalised raamid sõnastanud Jean Piaget' kognitiivse arengu teooria operatsioonide-eelsel perioodil (2-7-aastaselt) iseloomustab last egotsentrilisus, sümbolipõhine ja poolloogiline mõtlemine, laps usaldab täiskasvanuid ja eeskujusid ning lapsele on omane teiste käitumise imiteerimine; konkreetsete operatsioonide perioodil (7-11-aastased) kujunevad mõtlemises loogilised struktuurid ja seoste loomise võime (Butterworth & Harris, 2002). Samas on Piaget' sõnastatud raamid rangelt reljeefsed ning eeldavad teatud vanuses lapse järsku üleminekut uute arenguetappi, tegelikkuses toimub lapse areng ikkagi järk-järgult ja sujuvalt.

Samuti ei ole laps ennastjuhtiv õppi ja vajab õppimiseks keskkonnast tulenevat stimulatsiooni ja eeskujusid, kusjuures õppimise protsessi osa on mäng. Haridusvaldkonna

õppimiskäsitluse teiseks olulisemaks teerajajaks peetava Vögotski (2016) kohaselt mõjutab lapse arengut otseselt tema keskkond ja selle detailid, sealjuures ühiskonnas toimuv, ning laps vajab selles juhtimist. Oma keskkonnast leitud teemasid ja rolle imiteerib laps mängus ehk olulised on ka sotsiaalkultuurilised tegurid.

Sarnaselt kinnitab üks olulisemaid kaasaegseid teooriaid, mis käsitleb õppeprotsessi ja käitumise vahelisi seoseid – Bandura (1977) sotsiaalse õppimise teooria –, et lapsed ei vaja tingimata vahetuid kogemusi, vaid suudavad õppida ja käitumisnorme omandada oma eeskujusid jälgides ja jäljendades. Ka Bussey & Bandura (1999) kohaselt on inimesele omane veendumus, et kellegi käitumist jäljendades on võimalik saavutada sarnaseid tulemusi. Lapsed suudavad õppida ka üksnes jälgimise kaudu nii, et selleks ei ole vaja abistavat motivaatorit – boonust ega karistust (Bandura, Ross & Ross, 1963). Selline õppimisprotsess on neljaetapiline: 1) märkamine ja käitumise jälgimine, 2) käitumise visuaalne või verbaalne kodeerimine mälus ehk meeldejäätmine, 3) õpitud käitumise taastootmine, ja 4) motivatsioon ehk tagajärgede hindamine (Bandura, 1977 viidatud MacBeth, 2004 kaudu).

Tagajärgede hindamine toimub tagasiside põhjal. Bussey & Bandura (1999) märgivad, et lapsed jälgivad oma käitumisele saadavat tagasisidet, sealhulgas lapsevanematelt ja eakaaslastelt, ning vastavalt korrigeerivad oma käitumist. Mitmed uuringud on leidnud, et poisid jälgivad oma käitumist tüdrukutest enam, kuna just nemad võivad oma soostereotüübiga vastuolus käitudes pälvida rohkem negatiivsemat tagasisidet (Martin, 1993; Zucker, Wilson-Smith, Kurita & Stern, 1995, mõlemad viidatud Bussey & Bandura, 1999 kaudu). Kuigi nendest uuringutest on magistritöö kirjutamise ajaks möödunud mitu aastakümnet ning hoiakud soostereotüüpidele ja soostereotüübivälisele käitumisele on mõnevõrra muutunud, on need tulemused siiski relevantssed, sest langevad lähedasse ajaperioodi Lotte karakteri loomisega.

Kerkib küsimus, millise protsessi läbib laps teekonnal, mis algab persoona nägemisest ekraanil ning jõuab persoona jäljendamiseni käitumises, eriti arvestades, et Lotte tegeles judoga, mis võib olla animafilmi vaatava lapse jaoks tema personaalses keskkonnas uus kontseptsioon, ja et naissoost tegelane Lotte tegeles seal võitluskunstiga, mis üldises keskkonnas oli seni olnud pigem käsitletud meeste alana. Skeemiteooria (Macbeth 2004) selgitab, kuidas inimene läbi kogemuste konstrueerib ja modifitseerib personaalseid mentaalseid mudeleid, mis suunavad tema käitumist. Selline skeem (*schema*) viitab kognitiivsele mudelile või prototüübile, mis sarnaneb stereotüübile. Laps konstrueerib endale skeeme läbi suhtluse ja kogemuste, mida kogeb nii argielus kui ka meedias, ning meediast tuletatud skeemid võivad mõjutada taju ja käitumist ka argielus. Kui laps kujundab filmi vaadates skeemi, et judooskus on positiivne paljudes erinevates

eluolukordes ning et sellega tegelevad tüdrukud, kes omakorda julgustavad ka poisse sellega tegema, võib see teooria pakkuda ühte võimalikku selgitust judo praktiseerimise normaliseerimist laste, sealhulgas tüdrukute jaoks, eriti arvestades laste harjumust tarbida sama sisu korduvalt, mis veelgi kinnistab mudeleid.

Samuti peavad nii lapsevanemad kui ka lapsed ise tüdrukute mängu ja mänguasju rohkem soopõhiseks kui poiste mängu ja mänguasju, mille tulemusel valitseb suurem aktsepteerimine tüdrukute huvi suhtes tavapäraselt poistega seotud mängude ja mänguasjade vastu kui vastupidi (Campenni, 1999; Zucker, Wilson-Smith, Kurita, & Stern, 1995, mõlemad viidatud Bussey & Bandura, 1999 kaudu).

Seega võib järeldada, et mäng pole lapse jaoks üksnes nähtu imiteerimine, vaid õppimisprotsess, mille käigus laps märkab, teadvustab ning katsetab ja teeb seejärel enda jaoks järeldused käitumise sobivuse ja tulemuste kohta. See protsess sobib ka kirjeldamiseks olukordi, kus lapsed jäljendavad filmist nähtud olukordi ja käitumist, sealhulgas „Leiutajateküla Lotte“ puhul judot mängudes ning positiivsete tagajärgede korral (näiteks tegevuse meeldimine, nautimine, mängupartneri või vanema positiivne tagasiside) võib tekkida lapses soov käitumist korrata või laiendada. Väljakujunenud mudelid võivad ka kujuneda osaks tema keskkonnakäsitlusest, sealhulgas kujunevatest stereotüüpidest.

1.2. Meedia ja väljamõeldud tegelaste mõju laste käitumisele

Meediast nähtud süžeed ja väljamõeldud tegelased pakuvad lastele võimalust õppimiseks, mis võib väljenduda nii laste väärtustes kui ka käitumises. Seda toetavad arvukad uuringud selles vallas. Sealjuures mängivad rolli mitmed faktorid, sealhulgas telesaadete toon, lapse intelligentsus ning eelnev sotsiaalne käitumine.

Friedrich & Stein (1973) leidsid, et eelkooliealised lapsed, kes nägid nelja nädala vältel igapäevaselt prosotsiaalse (positiivne, teistele indiviididele või grupele kasu toov vabatahtlik käitumine) tooniga telesaateid, ilmutasid vabas mängus neutraalse tooniga telesaateid näinud lastega võrreldes suuremat järjekindlust, järgisid rohkem reegleid ja olid leplikumad hilinevate suhtes. Erinevused ilmnesisid eriti tugevalt keskmisest intelligentsemate laste puhul.

Samuti tuvastasid Friedrich & Stein (1973) seose agressiivse meediasisu ja käitumise vahel. Agressiivse tooniga telesaateid igapäevaselt näinud lapsed järgisid reegleid vähem, ilmutasid

madalamat leplikkust hilinemiste suhtes ning lisaks suurenes varasemalt keskmisest agressiivsemalt käitunud laste seas agressiivne interpersonaalne käitumine. Kuigi Varblane (2012) ei mõõtnud oma bakalaureusetöös laste eelnevat ega üldist agressiivse käitumise taset, märkas ka tema meediast nähtud agressiivsete tegevuste imiteerimist lasteaialaste seas – lapsed imiteerisid loovmängudes televisioonist nähtud füüsilisi tegevusi, näiteks üksteise löömist, pihtasaamist, jalgpallis kollase kaardi saamist ja sellele eelnenud pikaliviskamist ja valu teesklemist, samas toimus see tegevus mängudes vastastikusel kokkuleppel, heatahtlikult ning tegelikku valu põhjustamata. Selliselt rakendasid lapsed televisioonist nähtud sisu „oma rollimängude raamistikuna“ (46).

Seda, millised võivad olla soopõhised erinevused meediategelaste käitumisjoonte, sealhulgas agressiivse käitumise ülevõtmisel, selgitavad mitmed uuringud (Coyne, Linder, Rasmussen, Nelson & Birbeck, 2016; Coyne, Linder, Rasmussen, Nelson & Collier, 2014) – kuigi tüdrukud tarbivad rohkem printsesside ja poisid superkangelastega seotud meediasisu, võtavad kummastki soost lapsed üle mõlema soostereotüübiga seostatavaid käitumisjooni vastavalt meediumile. Samuti on täheldatud (Bandura, 1965 viidatud Bussey & Bandura, 1999 kaudu), et kuigi poistel ilmneb suurem kalduvus üle võtta modelleeritud agressiivseid käitumisviise, tuleneb vahe mitte erinevustest agressiivsuse õppimisel, vaid enese tagasi hoidmisel – positiivsete stiimulite olemasolul jälgendavad ka tüdrukud agressiivseid käitumismudeleid. Sama näitas ka Coyne jt. (2014) – superkangelastega meediasisu tarbinud tüdrukute puhul tuvastati poistega sama kõrge huvi mängurelvadega mängimise vastu.

Õppimisel jälgivad lapsed tegevuslike süžeeiinide kõrval ka tegelaste tunde kogemusi. Wilson (2008) märgib, et lapsed õpivad sealjuures erinevate emotsioonide olemuse ja põhjuste kohta, sealjuures võivad nad ilmutada tegelaste suhtes empaatiat. Eakohaste hariduslike programmide ja komöödiade vaatamisel võib tema hinnangul olla lastele prosotsiaalseid mõjusid – suurenenud altruistlikkus, koostöövõime ja tolerantsus.

Coates, Pusser & Goodman (1976) tuvastasid, et ühe konkreetse populaarse haridusliku lastesaate vaatamine suurendas positiivse tunnustuse andmist ja sotsiaalseid kontakte teiste laste ja täiskasvanutega kõigi eelkooliealiste laste puhul, sõltumata algsest hinnangust nende sotsiaalsele käitumisele, teine konkreetne populaarne hariduslik lastesaade suurendas selliseid sotsiaalseid kontakte aga ainult eelnevalt sotsiaalse käitumise hindamisel madalama skoori saanud laste seas.

Coates jt. (1976) tuvastasid seega meedia mõju laste käitumisele, kuid ei põhjendanud, millest tulenes erinevus saadete mõjus eelnevalt sotsiaalses käitumises kõrged hinded saanud laste käitumisele. Wilsoni (2008) arvates sõltub laste vastuvõtlikkus meedia mõjudele nende soost, vanusest ning sellest, kui realistlikuks nad meediat peavad ja kuivõrd tegelastega samastuvad. Võib järeldada, et sellest tuleneb ka see, kuivõrd laps peab tegelasi endale eeskujuks ning soovib neid jäljendada ja nende väärtusi üle võtta.

On huvitav küsimus, kuidas laps tajub meediast tuntud väljamõeldud tegelasi ja nende käitumisvalikuid ning kuidas need võivad kanduda lapse käitumisse, eriti kontekstis, kus laps tajub vahet mingi valiku kasulikkuse ja meeldivuse vahel. Superkangelastele üles ehitatud sotsiaalsete oskuste programm suutis vähendada õpiraskustega algklassiõpilaste käitumishäireid (O'Handley, Roderick, Radley, Cavell, 2016). Wansink, Shimizu & Camps (2012) avastasid, et laste arvates valiks superkangelane tervisliku ja ebatervisliku toidu seast tervisliku, kuid samas ei tõlgendunud see uskumus otseselt laste endi käitumisse – Ogle, Graham, Lucas-Thompson & Roberto (2017) uuring näitas, et kui toidupakendil on tuttav tegelaskuju, pööravad lapsed sellisele pakendile küll sagedamini ja pikemalt tähelepanu ning kahe sama toote puhul eelistasid lapsed tegelaskujuga pakendit tegelaskujuta pakendile, kuid erinevate toodete lõikes eelistasid lapsed ebatervislikku toitu, mille pakendil polnud tegelaskuju, tervislikule toidule, mille pakendil tegelane oli.

Seega võib järeldada, et kuigi lapsed õpivad meediategelastelt väärtusi, sealhulgas hea ja halva tähendust, ei ole eeskuju absoluutne, vaid laps teeb iseenesest lähtuvaid valikuid. Samas näitas Ogle jt. (2017) uuring, et väga palju sõltub lapse soost, vanusest ning ka konkreetsest tegelaskujust. 6-7-aastased lapsed, kes lähtuvalt eelmises alapeatükis kirjeldatud õppimisprotsessi teooriatest on imiteerimisele vastuvõtlikumad, olid tegelaskujudega toidupakenditele vastuvõtlikumad kui 8-9-aastased, kellel on kujunenud juba iseseisvam mõtlemis- ja otsustamisvõime. Kuigi keskmiselt valisid lapsed tervislikuma toidu vähem kui 40% juhtudest, siis osad tegelaskujud (näiteks Pikne McQueen) suurendasid tervisliku toidu valiku 6-7-aastaste poiste grupis 64 protsendile. Paraku pole tehtud uuringuid laste vastuvõtlikkusest konkreetset Lotte tegelasele ning millistes gruppides võiks see vastuvõtlikkus olla kõrgem.

1.3. Parasotsiaalsed suhted ja soovsamastumine meediapersoonaga

Horton & Wohli (1956) loodud mõiste parasotsiaalne suhe (*parasocial interaction* või *parasocial relationship*) tähistab ühepoolset emotsionaalset ja sotsiaalset suhet, näiteks sõprussuhet, mis meediatarbija tekib meediapersoonaga – tegelase või esineja – suhtes persona korduval kogemisel meedia vahendusel. Horton & Wohli (2004 viidatud Laughey, 2009 kaudu) väitel loob tuttavlikkus, mida võimaldab persona korduv või rutiinne kogemine läbi meedia, „intiimsuse illusiooni“, mis läbi võib parasotsiaalne suhe meediapersoonaga saada koguni asenduseks või täienduseks traditsioonilistele suhetele, näiteks pereliikmete, sugulaste ja sõpradega. Illusiooni vastastikusest personaalselt suhest saab võimendada näiteks kommertstoodete kaudu, mida inimene tarbib.

Oluline tegur parasotsiaalsete suhete kujunemisel on sealjuures rutiinsus ja tuttavlikkus – meediapersoonaga iseloom ja käitumismuster püsib muutuv maailmas konstantsena (Horton & Wohl, 2004 viidatud Laughey, 2009 kaudu). Seda võib pidada eriti oluliseks teguriks laste puhul, kelle jaoks on suur osa nende elus kogetavaid sündmusi, ideid ja persoone uued. Mitmed uuringud (Gola, Richards, Lauricella, & Calvert, 2013; Calvert, Richards & Kent, 2014) näitavad ka, et parasotsiaalsed suhted võivad aidata lapsel õppida ning suurendada ka lapse motivatsiooni õppimiseks – meediapersoonaga tegevuse korduv jälgimine ekraanilt ja tegelase rakendamine mängudes aitab lapsel efektiivsemalt õppida, erilist rolli mängis tegelase kasutamine mängudes.

Parasotsiaalne suhe võib olla aluseks samastumissoovile või -tunnele. Feilitzen & Linne (1975) kohaselt võib parasotsiaalse suhte tulemusel lapsel kujuneda meediapersoonaga olemasolevatel sarnasustel põhinev samastumine (*similarity identification*) või soovsamastumine (*wishful identification*) ehk soov olla ise kogetud meediapersoonaga või olla/käituda personaalselt sarnaselt.

Avaldatud on mitmeid uuringuid, mis käsitlevad väljamõeldud tegelastega parasotsiaalseid suhteid, soovsamastumist, nende omavahelisi seoseid ja mõju uuritavate käitumisele. Laste ja noorte täiskasvanute parasotsiaalseid suhteid meediategelastega on uuritud läbi erinevate nurkade, näiteks: 5-12-, 7-12-aastaste laste ning noorte täiskasvanute soovsamastumist ja parasotsiaalseid suhteid teletegelasega (vastavalt: Rosaen & Dibble, 2008; Hoffner, 1996; Hoffner & Buchanan, 2005), 2-6-aastaste laste parasotsiaalseid suhteid läbi kiindumuse ja sõpruse, tegelaste personifitseerimise, sotsiaalse realistlikkuse (Richards & Calvert, 2017), laste emotsioone ja käitumist hirmuäratavat filmi jälgides (Hoffner, 2006), laste käitumist olukorras, kus kaaslane on filmi vaadates hirmunud (Hoffner & Haefner, 1997).

Comstock & Scharrer (2001) kohaselt alustavad lapsed regulaarset televisioonitarbimist kahe ja poole kuni kolmeaastaselt ning kuni kuue-aastaseks saamiseni eelistavad tarbida eeskätt spetsiaalselt omavanustele toodetud, enamasti animeeritud formaadis sisu. See tuleneb soovsamastumisest ehk lapsed eelistavad tegelaskujusid, kes on nendega sarnased, hiljem neid, kelle sarnased nad ise sooviksid olla.

Selles, kuivõrd avatud on laps meediast nähtud eeskujude jälgimisele ja jäljendamisele, tõmbavad Feilitzen & Linne (1975) sarnaselt Piaget'le range eraldusjoone lapse arengus 8. eluaastale, mis nende hinnangul on arengu seisukohast murranguline meediatarbimises ja selle mõtestamises – kui selles vanuses toimub maailma ümbermõtestamine egotsentrilisest teistega arvestavaks, siis ühtlasi muutub samastumiskäitumine meediapersoonade suhtes. Noorematele kui 8-aastastele lastele on autorite hinnangul iseloomulik sarnasustel põhinev samastumine, kusjuures samastutakse eeskätt endavanuste lastega. Sellest vanemad lapsed samastuvad autorite hinnangul meediat tarbides vähem lastega ning valivad samastumiseks sageli pigem endast vanemad persoonad, samuti on sellest vanemate laste seas sage soovsamastumine. Kuigi Feilitzen & Linne eraldusjoon arenguetappide vahel on sarnaselt Piaget'le radikaalselt konkreetne ja etappidevaheline üleminek on eeldatavasti oluliselt sujuvam ja vanuseliselt ujuvam, sõltudes muude faktorite seas ka kultuurilistest ja sotsiaalsetest teguritest, sealhulgas näiteks koolimineku eest, võib vanuselise konkreetsuse kõrvale jättes nõustuda meediapersoonadega samastumise toimumise üldpõhimõttega.

Samastumise tüüp sõltub (Almers, 1971 viidatud Feilitzen & Linne, 1975 kaudu) ka meediatoote sisust ja formaadist – sarnasustel põhinev samastumine ilmneb pigem realistlike saadete puhul, soovsamastumine ilukirjanduslike ja fantaasiažanri saadete puhul. Autorid on seda leidu täiendanud oma arvamusega, et mõlemad samastumise tüübid sõltuvad muude faktorite seas meediatoote sisust ja sellest, kuidas laps seda tajub, milline on lapse enda sotsiaalne olukord ning kuidas ta tajub oma olukorda meediatoote sisu suhtes. Soovsamastumisele aitab kaasa, kuivõrd laps hindab meediapersoonade rolli süžee arengu seisukohalt oluliseks (Feilitzen & Linne, 1975). „Leiutajateküla Lotte“ nii nimitegelase kui ka süžeeäikudes keskse tegelasena on Lottega soovsamastumise eeltingimusega selles osas täidetud.

Feilitzen & Linne (1975) on leidnud, et laste puhul võib ilmned samastumine ka isikustatud loomtegelaste suhtes, eriti kuna meedias omistatakse sageli loomadele lapse suhtes sarnane roll kui on lastel täiskasvanute suhtes – loomi kujutatakse lahkete, intelligentsete ja veidi üleannetute tegelastena, kes on mõnikord ähvardada võiva ohu ees abitud. Näiteks Johannson (1961 viidatud Feilitzen & Linne, 1975 kaudu) avastas ligi pooltel uuringus osalenud tüdrukutest samastumise

„Lassie“ filmi nimitegelasest koeraga. Sealjuures, kuigi filmis kujutatud Lassie oli väljamõeldud tegelane, kehastas teda ikkagi päris koer. Võib eeldada, et kui lapsed suudavad samastuda päris koeraga, peaks seda lihtsam olema samastumine animakoeraga nagu Lotte, kelle välimuses saab paralleelselt täheldada nii koera välimusele omaseid elemente (pikk koon, loomanina ja pikkade rippuvate kõrvade sarnaselt seatud soeng) kui ka inimtüdrukule omaseid elemente (kehakuju, käed-jalad-sõrmed, juuksed, rõivastus). Samuti rõhutatakse dialoogides ja stsenaariumis verbaalselt Lotte koerastaatust ja ühtlasi personifitseeritust ning tegelase kujutamisel esinevad Feilitzen ja Linne poolt märgitud omadused.

Arvukad uuringud on leidnud, et samastumine ilmneb enim meediapersoonade suhtes, kes on lapsega samast soost, rahvusest ja sotsiaalsest staatusest. Sealjuures näitab uuringute võrdlemine, et viimastel aastakümnetes on suurenenud sooülene samastumine tüdrukute puhul, kes leiavad endale samastumiseks ka vastassoost persoonasid niivõrd, et mõningate uuringute põhjal pole enam põhjust arvata, et tüdrukud kujundaks oma eelistusi samastumisel soo põhjal.

Kui Maccoby & Wilson (1957) leidsid, et filmi puhul, kus leidis nii nais- kui ka meessoost tugeva karakteriga peaosaline, samastusid 7. klassi lapsed endaga samast soost persoonaga, siis hilisemad uuringud näitavad, et poisid samastusid jätkuvalt samast soost tegelasega, aga pooled tüdrukutest valisid vastassoost tegelase. Lonial & van Auken (1985) leidsid erinevas vanuses laste tegelastega soovsamastumist uurides, et tüdrukute puhul on tegu ealise nähtusega ning pakkusid vanusepiiriks, kus just tüdrukute seas hakkab tugemavalt ilmnema samastumine tegelase soost olenemata, ka vastassoost tegelastega, 12-13 eluaastat. Hoffner (1996) leidsi 7-12-aastaste laste seas läbi viidud uuringus, et peaaegu kõik uuringus osalenud poisid ning umbes pooled tüdrukutest nimetasid lemmikuna endaga samast soost tegelase. Kaks aastakümnet hiljem jõudsid Jennings & Alper (2016) samale tulemusele aga nooremaid, 5-7-aastaseid lapsi uurides – parasotsiaalsete suhete puhul, kus lapsel on tegelase suhtes sõbralikud või sõbratunded, nimetasid uuringus osalenud poisid vaid ühe erandiga oma lemmikuna endaga samast soost tegelase, samas kui tüdrukud nimetasid lemmikuna endaga samasoolise tegelase veidi üle pooltel kordadel.

Võib eeldada, et tõenäoliselt on tüdrukute sooülse samastumise levikus roll ühiskondlikel protsessidel, mille käigus soostereotüübid ja ühiskondlikud ootused eeskätt naiste soopõhisele käitumisele on muundunud ning teiselt poolt ka tüdrukud on muutunud keskkonnas avatumad sooüleselt eeskujusid leidma. Samas ei näi see kehtivat poistele – negatiivsete parasotsiaalsete suhete puhul, kus laps tajub tegelast endale ebameeldiva või ebasümpaatsena, leidsid Jennings & Alper (2016) mitmetel juhtudel, kus poisid nimetasid vastassoost tegelasi, et tegu soost

tulenevate ootustega (näiteks: poistele ei meeldi printsessid, nii et mulle ei meeldi jne), kusjuures mitmed tegelased, keda poisid nimetasid enda jaoks ebasümpaatsetena, olid tüdrukute poolt nimetatud sümpaatseteks. Samas ei tuvastanud Jennings & Alper (2016) soolisi erinevusi selles, kui tugev on lapse parasotsiaalne suhe tegelasega. Sümpaatseid tegelasi jälgivad lapsed mitmetel meediaplatvormidel.

1.4. Varasemad temaatilised uuringud Eestis

Eestis on varasemalt lõputöodes uuritud koolieelikute meediaeeskujusid (Lapp, 2011), televisiooni ning ekraanimeedia lemmiktegelaste rolli laste ja vanemate igapäevaelus (Lindsalu, 2016), televisioonisaadete mõju lasteaialastele (Varblane, 2012) ning koolieelikute meediatarbimist laiemalt (Vesi, 2013; Kruuse, 2011; Vasemägi, 2003), käitumismõju on käsitletud seoses televisiooni vaatamisele kuluva ajaga (Häidberg, 2013). Konkreetselt „Leiutajateküla Lotte“ filmi puhul on uuritud, kuidas filmi stseene saaks kasutada esimese kooliastme inimeseõpetuse tundides (Linn, 2009) ning „Lotte ja kuukivi saladus“ filmi puhul kasutamise võimalusi eelkooliealiste laste meediapädevuse arendamiseks (Varblane, 2012). Siibak & Vinter (2014) on teadusartiklis uurinud võimalusi 5-7-aastaste laste meedialemmikute hariduslikel eesmärkidel kasutamiseks eelkoolides, eeskätt sooküsimuste ja väärtuste käsitlemisel.

Kruuse (2011) ja Vasemägi (2003) leidsid, et kuni 7-aastased Eesti lapsed vaatavad enim ning peavad oma lemmikuteks lastesaateid ja multifilme, Vasemägi andmetel ka loodus- ja loomafilme. Kruuse leidis, et samas toimub selles vanuserühmas muutus, kui hakatakse vaatama ka kogupere- ja täiskasvanute saateid. Vasemägi uurimistulemustel eelistavad poisid sealjuures põnevus- ja seiklusfilme, tüdrukud perefilme ja seebiseriaale, Siibak & Vinter (2014) tuvastasid sarnased soopõhised sisueelistused – tüdrukud eelistavad perefilme ja komöödiaid, poisid autofilme ja võitlustseene ning vaid multifilmid, eriti animeeritud loomadest meeldivad ühtmoodi nii poistele kui ka tüdrukutele.

Siibak & Vinter (2014) leidsid, et laste universaalne ootus meediasisule naljakus ja põnevus, samuti on vajalik emakeelne sisu ja lihtsasti arusaadavus. Laste tähelepanu tõmbavad visuaalsed efektid, mänguline sisu, kiire tempo ja agressiivsus.

Lapp (2011) leidis, et 5-7-aastaste Eesti poiste ja tüdrukute meediaeeskujud on enamasti väljamõeldud tegelased, kes suudavad pakkuda emotsioone või vaatamänge, ning leidis kinnitust

ootusele, et lapsed valivad eeskujuks või jäljendamiseks iseendaga samast soost tegelase. Lindsalu (2016) avastas, et lemmiktegelase kujunemiseks on vajalik eristuv välimus või ebatavalised võimed, laps peab suutma end tegelases ära tunda, meediatoode peab lapses tekitama emotsioone ja soovi korduvaks taastarbimiseks ning selle käigus toimub kiindumine tegelasesse.

Lindsalu (2016) bakalaureusetöö raames läbi viidud uuringus osalenud lastel leidis eranditult kõigil lemmiktegelane, keda igapäevaselt jälgitakse ekraanimeediast ja jäljendatakse mängudes, samuti omatakse lemmiktegelase brändiga kommertstooteid. Lapp (2011) jõudis järeldusele, et laste lemmiktegelased muutuvad kiiresti ning lemmiktegelane on pigem hetkel populaarne tegelaskuju või müügiartikkel. Ka Varblane (2012) tõi välja, et laste lemmikud vahelduvad kiiresti vastavalt sellele, millised uued menukad filmid kino- või teleekraanile jõuavad, ning vastavalt vahelduvad tegelaskujud ja teemad ka laste mängudes. Seda toetavad ka Lotte kohta käivad andmed – kui Kruuse 2011. aastal valminud magistritöös nimetasid lapsed oma lemmiktegelaste seas ka Lottet, siis Lindsalu viis aastat hiljem koostatud uuringus osalenud lastest ei nimetanud Lottet enam üksi.

Siibak & Vinter (2014) leidsid, et tüdrukud hindavad tegelastes huumorit ja seikluslikkust, seejärel ilu, poistele avaldavad muljet supervõimed ja võitlus. Autorid märgivad, et tänu samastumisele saavad lapsed meediategelistelt eeskuju, konstrueerimaks oma identiteeti, proovimaks uusi rolle ja loomaks sotsiaalseid suhteid.

Häidbergi (2013) bakalaureusetöö näitas, et eksisteerib seos lastesaadete vaatamisele kuluva aja ning käitumise vahel, mida õpetajate hinnangute põhjal saab pidada prosotsiaalseks, kuid ei leidnud seoseid televisioonitarbimise ja agressiivse käitumise vahel.

Linn (2009) on oma bakalaureusetöös uurinud, kuidas „Leiutajateküla Lotte“ episood saaks kasutada esimese kooliastme inimeseõpetuse tundides, saavutamaks riiklikke õpitulemusi laste sotsiaalsete oskuste arendamisel. Sealjuures oli tema valimis ka judoga seotud episood (filmis 32.00), kus Lotte on Brunole näidanud, kuidas judo käib, ja tahab, et Bruno hakkaks sellega tegelema, kuid Bruno ema on tal sporditegemise ära keelanud. Linn leidis, et stseeniga saaks taotleda järgmiste õpiväljundite saavutamist: hindab ja väärtustab ennast ja teisi, tunneb ära oma tunded ja mõistab erinevaid viise nende väljendamiseks, väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet, teab, kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist ning väärtustab seda.

Käesoleva magistritöö autorile teadaolevalt väljamõeldud tegelastega parasotsiaalseid suhteid ja soovsamastumist ning selle mõjusid laste käitumisele Eestis rohkem uuritud pole, samuti pole

tehtud sellealaseid uuringuid konkreetselt Eesti autorite loodud tegelase „Leiutajateküla Lotte“ fookusest.

2. METOODIKA

Käesolevas peatükis avan esmalt lähemalt uurimisobjekti ja uuritava nähtuse konteksti. Seejärel teen ülevaate uurimisel kasutatud meetoditest ja valimist. Samuti esitan uurimuse eetiliste aspektide analüüsi ning uurimisprotsessi reflektsooni.

2.1. Uurimisobjekt

2006. aasta 1. septembril esilinastunud ja sama aasta novembris DVD-l välja antud Eesti Joonisfilmi täispikk joonisfilm „Leiutajateküla Lotte“ kujutab Leiutajatekülas elava koeratüdruku Lotte ning tema pere, sõprade ja teiste külaelanike tegemisi. Judo moodustab leiutamise kõrval süžee ühe põhiliini, pakkudes võimalusi erinevate väljakutsete lahendamiseks ja sotsiaalse kuuluvuse tugevdamiseks. Sealjuures on „Leiutajateküla Lotte“ keskkond, sealhulgas judo kujutamine, sõbralik ja vägivallavaba. „Leiutajateküla Lotte“ võimaldab lastel tegelastele kaasa elada ja nendega emotsionaalselt suhestuda ning sellega on loodud soodne pinnas soovsamastumise ja parasotsiaalsete suhete kujunemiseks, mis võib mõjutada ka laste käitumist.

Kuigi maailmas on laste soovsamastumist ja parasotsiaalseid suhteid meediapersoonade, sealhulgas väljamõeldud tegelastega uuritud, samuti võimalikke seoseid laste käitumisega, puudub ülevaade Lotte kui Eesti laste filmi- ja raamaturooli endale kindla koha leidnud tegelase võimalikest mõjudest.

Uurimistöö eesmärk on leida kinnitus, millistel kaalutlustel „Leiutajateküla Lottes“ judot on kujutatud, milliseid omadusi kommenteerib „Leiutajateküla Lotte“ lastele judo kohta ja kuidas lapsed reageerivad pakutud omadustele, kas judo kujutamine filmis on innustanud lapsi tundma huvi judoga tegelemise vastu ja omanud ka reaalselt käitumisväljundit, sealjuures kas on võimalik eristada tulenevalt nime tegelase soost mõju tüdrukute judohuvile.

Hüpotees: Judo kujutamine filmis „Leiutajateküla Lotte“ aitas kaasa Eesti laste, eriti tüdrukute huvi suurenemisele judo vastu.

Uurimisküsimused:

1. Kuidas jõudis judo „Leiutajateküla Lotte“ süžeesse ja milliseid eesmärke judo kujutamine täitis?
2. Milliseid omadusi kommuniqueerib film „Leiutajateküla Lotte“ judo kohta?
3. Kuidas suhestuvad lapsed „Leiutajateküla Lottes“ judo kohta kommuniqueeritud omadustega?
4. Kuidas hindavad „Leiutajateküla Lotte“ rolli lapse judohuvis täiskasvanud, kelle laps või kes ise lapsena on läinud judo trenni?
5. Milliseid muutusi on Lotte ja teiste tegelaste judoharrastus „Leiutajateküla Lotte“ filmis toonud kaasa judo harrastamisele Eesti laste seas judotreenerite hinnangul?
6. Kas statistilised andmed toetavad hüpoteesi, et judo kujutamine filmis „Leiutajateküla Lotte“ aitas kaasa Eesti laste, eriti tüdrukute huvi suurenemisele judo vastu?

2.2. Uuritava nähtuse kontekst

Judo rajas 1880ndatel aastatel Jaapanis professor Kano Jigoro Shihan, kes töötas judo välja vaimse treeningu meetodi, kasvatusfilosoofia ning spordialana (Eesti Judoliidu koduleht, Kodokani koduleht, Rahvusvahelise Olümpiakomitee koduleht). Sõna judo (柔道) kirjutatakse jaapani keeles kahe kanji'ga: 柔 (”ju”; tähendus: õrnus, pehme järeleandlikkus, õilsus, leebus, õrnus) ja 道 (”do”; tähendus: põhimõte, tee, õige rada, kulg, aga ka filosoofiline mõiste, mis „käsitleb inimese eluteed, iseenese ja ümbritseva mõistmist enesekontrolli ning eetilistest normidest kinnipidamise kaudu“) (Eesti Judoliidu koduleht, Lääne 2010).

Judo tugineb üldise heaolu püüdlusele inimsuhetes. Austus on judo aluseks – ka treeningutel püüavad partnerid lähtuda vastastikusest kasust, aidates harjutustes teineteist teekonnal täiuse poole. Judo põhiomadusteks peetakse veel: viisakust, julgust, siirust, au, tagasihoidlikkust, enesekontrolli ja sõprust. Judo harrastajad – judokad rakendavad neid põhimõtteid kõikjal oma elus, mitte vaid tatamil. Tänu judo sügavale filosoofilisele olemusele peetakse judot enne haridus- ja kasvatusmeetodiks ning alles seejärel spordiks (Eesti Judoliidu koduleht).

Judo tehnikad (heited, kinnihoidmised, valu- ja kägistamisvõtted) ei baseeru jõul, vaid vastase jõu ja liikumise inertsiga enda kasuks ära kasutamisel (Lääne, 2010). Judo rajaja Kano Jigoro on öelnud: „Treenides rünnakut ja kaitset, areneb täiuslikkuse suunas teie keha ja psüühika: te

saavutate selle, et judo põhiolemus muutub osaks teist endist. Nii võite te oma isikuga anda midagi väärtuslikku kogu maailmale. See ongi džuudo põhieesmärk. Igaüks, kes soovib järgida seda teed, peab võtma seda õpetust südamega“ (Lääne, 2010).

Judo tegi olümpiamängude debüüdi 1964. aastal. Püsivalt nimetati judo olümpiamängude kavasse 1972. aastal, naiste judo lisandus olümpiaprogrammi 1992. aastal (Rahvusvahelise Olümpiakomitee koduleht). Täna on judo maailma üks harrastatumaid võitlusalasid, Maailma Judoföderatsiooni kuulub 204 riiki, nende seas Eesti (Maailma Judoföderatsiooni koduleht).

Eestis alustati judo harrastamist 1960ndate aastate lõpus. Esialgu tegeleti paralleelselt sambo ja judoga, alates 1973. aastast pühenduti ainult judole. 1977. aastal toimus alaliidu reorganiseerimine Eesti Džuudoföderatsiooniks ning 1989. aastal Eesti Judoliiduks (Lääne, 2010). Spordiklubi Condor, millest magistritöös edaspidi juttu tuleb, asutati 1992. aasta jaanuaris, idee autoriteks Peeter Saks, Aavo Põhjala ja Indrek Pertelson (Lääne, 2010).

Kui „Leiutajateküla Lotte“ film ja raamat 2006. aasta teisel poolel välja tulid, oli judo nähtavus Eesti ühiskonnas olnud kõrge juba aastaid. Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutuse statistikaandmebaasi Sport24.ee andmetel on Eesti judokad võitnud Lotte ilmutumisele eelneva kahe olümpiatsükli vältel alates 1998. aastast täiskasvanute rahvusvahelistelt tiitlivõistlustelt 24 medalit, neist kolm olümpiamängudelt – 2000. aastal võitsid Indrek Pertelson ja Aleksei Budõlin Sydney olümpiamängudelt kaks pronksmedalit ja 2004. aastal teenis Pertelson ka Ateena olümpiamängudelt pronksmedali. Samuti võitsid nad neli medalit maailmameistrivõistlustelt (Pertelson 1999 ja 2003 hõbemedalid, Budõlin 2001 hõbe- ja 2003 pronksmedali) ning nii nemad kui ka teised Eesti judokad arvukalt medaleid Euroopa meistrivõistlustelt. Huvi judo vastu ja judokate, sealhulgas eriti Pertelsoni tuntus olid hinnanguliselt kõrgel.

Siiski olid „Leiutajateküla Lotte“ filmi linastumise ajaks septembris 2006 nimetatud 24st medalist 20 juba võidetud ning ühtegi olümpia- ega maailmameistrivõistluste medalit pole pärast seda lisandunud. Olümpiasangar Indrek Pertelson oli aktiivse sportlaskarjääri selleks ajaks samuti lõpetanud. Seega võib eeldada, et pärast Lottet pole medalivõitudel olnud läbivat kandvat mõju laste spordialavalikul.

Samuti on oluline märkida, et kõik medalivõitjad on olnud meessoost. Puuduvad uurimisandmed, kuid võrdkandlaseks saanud sportlase sugu mõjutab lapse või tema vanemate spordialavalikut, kuid väljamõeldud tegelastega soovsamastumisel näitab teooria (Hoffner & Buchanan, 2005; Feilitzen & Linne, 1975; Hoffner, 1996; Jennings & Alper, 2016; Maccoby & Wilson, 1957), et eeskujudeks valitakse samasoolisi. Sealjuures tuleb arvestada ka

lapsevanemate rolli ja otsustusmõjuga – judo näol on tegu võitluskunstiga, mida võis seniste medalistide põhjal pidada meestekeskseks alaks.

2.3. Meetodi kirjeldus

Oma olemuselt on käesoleva magistritöö näol tegu seesmise juhtumiuurimusega, mille puhul on fookuses sotsiaalne nähtus ise „oma terviklikkuses ja loomulikus kontekstis, mitte kategooriad ja muutujad“ (Strömpl, 2014) ning mille puhul uurimise eesmärk on õppida süviti tundma nähtust selle ainulaadsuses. Juhtumiuurimuse kui uurimisstrateegia eripärast tulenevalt olen uurimiseks kombineerinud kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid, varieerides meetodeid lähtuvalt konkreetsetest uurimisküsimustest, lähtudes samaaegselt tervikust kui eesmärgist. Käesolevas magistritöös kasutatud meetodite ülevaate uurimisküsimuste kaupa olen esitanud Tabelis 1.

Kõige mahukama osa tulemustest annavad semistruktureeritud süvaintervjuud. Semistruktureeritud intervjuus kasutatakse eelnevalt koostatud intervjuukava, teisest küljest võimaldab semistruktureeritud intervjuu paindlikkust – muuta intervjuu käigus küsimuste järjekorda (näiteks kui intervjuueeritav suundub oma jutuga mõne sellise teema juurde, mida oli peagi nagunii plaanis käsitleda) ja küsida täpsustavaid küsimusi (Lepik jt., 2014).

Individuaalsed semistruktureeritud süvaintervjuud viisin läbi järgmiste sihtrühmadega: nelja laste judotreeneriga, kes tegutsesid treeneritena ka „Leiutajateküla Lotte“ filmi linastumisele eelneval ja järgneval perioodil, toonase (2005-2009) judo spordialaliidu presidendiga, spordiklubi Condor omaniku Indrek Pertelsoniga, „Leiutajateküla Lottest“ innustatuna judo trenni läinud laste vanemate (kolm vanemat) ja tänaseks täiskasvanud naisjudokaga ning filmi ühe autoriga. Kokku viisin läbi 14 intervjuud 18 intervjuueeritavaga. Kõik intervjuud viisin läbi vahemikus 2018 mai kuni 2020 mai ehk 12-14 aastat pärast filmi esilinastust.

Treenerite intervjuudes käsitlesin sõltuvalt vestlusprotsessi ja teemade kulgemisest küsimusi, kuidas treener on oma kogemuse põhjal läbi aja täheldanud muutusi judotrenni tulevate laste erinevates trendides, täpsustasin, kas ta tajus, et „Leiutajateküla Lotte“ ilmumisele järgneval perioodil oleks laste huvi judoga tegelemise vastu kuidagi muutunud ning kui intervjuueeritav tunnistas tajutud muutust, esitasin täpsustavaid küsimusi võimalike mustrite kohta nendes muutustes, sealhulgas tüdrukute seas, ja palusin rääkida konkreetsetest näidetest. Kui vastaja oli ise lähemalt seotud Lotte judoharrastuse saamisloo protsessiga, palusin oma kogemusest

lähemalt rääkida. Uurisin ka, mis teeb intervjuueeritava hinnangul Lottest judole sobiva esindaja ning kas ta rakendab Lottet ja teisi Leiutajateküla tegelasi kuidagi ka oma treeningtöös. Lisaks kõnelesin intervjuueeritavatega teistel teemaga seotud alateemadel, mis peateema raames intervjuu käigus avanesid. Sarnase intervjuu viisin läbi ka judo spordialaliidu toonase presidendiga, vaid selle vahega, et klubi perspektiivi vahetasin alaliidu perspektiivi vastu.

Semistruktureeritud intervjuus filmi ühe autori Janno Põldmaga uurisin Lotte judoharrastuse saamisloo ja judo kujutamise taotluste kohta, samuti laiendasin intervjuu temaatikat sõltuvalt uutest avanenud alateemadest. Intervjuus Indrek Pertelsoniga kombineerisin lähtuvalt tema mitmedimensioonilisest rollist Lotte judoharrastuse idee autori ja judoklubi juhina treeneritele ja filmi autorile esitatud küsimusi.

2018 mais viisin läbi grüpiintervjuud judoga tegelevate lastega, kes olid intervjuueerimise ajal 4-12-aastased. Laste uurimise kooskõlastasin Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komiteega. Intervjuud viisin läbi 2-3 liikmelistes grüppides. Eljand (2011) toob välja, et laste intervjuueerimine on täiskasvanute intervjuueerimisest keerukam ning seda ei saa käsitleda üksnes info kogumise protsessina, sest „kuna küsimine iseenesest ajendab last mõtlema ja oma tundeid, kogemusi, teadmisi reflekteerima.“ Kuigi Eljand soovitab eelistada avatud küsimusi suletutele, andsid tema kogemuses ka „kas“ ja „miks“ küsimused laste intervjuueerimisel häid tulemusi. Arvestasin ka Menyuki (1971) soovitusi laste edukaks küsitlemiseks, mille kohaselt küsimused tuleb sõnastada võimalikult lühidalt, konkreetselt ja aeglaselt ning kasutada sõnalise suhtluse kõrval ka illustratiivseid materjale.

Intervjuu sissejuhatuseks küsisin mõned küsimused „Leiutajateküla Lotte“ kohta – kas lapsed on filmi näinud, kes on nende lemmiktegelane ning kas nad teavad, et Lotte judoga tegeleb. Judo rolli avamiseks näitasin lastele arvutist judot käsitlevaid lõike filmist „Leiutajateküla Lotte“, misjärel toimus semistruktureeritud vestlus lastega teemadel, kuidas nad nähtust aru said ja enda jaoks mõtestasid ning kuidas nemad filmi pakutavatele käsitlustele reageerivad.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi raames transkribeerisin „Leiutajateküla Lotte“ filmist kõik stseenid, mis kujutasid relevantset judo olemust, väärtusi, harrastamist ja harrastamise kasusid. Esitan stseenide väljavõtted kategooriatesse grüpeerituna.

Vaatlen ka riiklikku noorte (5-19-aastased) harrastajate statistikat Eesti Statistikaametilt perioodil 1998-2009 ja Spordiregistri andmeid perioodil 2010-2020 ehk algusega kaks olümpiatsükli enne „Leiutajateküla Lotte“ filmi ilmumist ning kuni magistritöö kaitsmiseni.

Sealjuures püüan tervikpildi selgemaks mõtestamiseks välja tuua ka erinevaid muid tegureid, mis võisid statistika kujunemises rolli mängida.

Tabel 1. Ülevaade juhtumiuurimuses kasutatud meetoditest uurimisküsimuste kaupa

Uurimisküsimus	Tüüp	Meetod	Sihtrühm või objekt	Ühik	Kogus
Kuidas jõudis judo „Leiutajateküla Lotte“ süžeesse?	kvalitatiivne	semistruktureeritud süvaintervjuu	filmi autor, I. Pertelson, treenerid, judojuht	intervjuu	6
Milliseid omadusi kommunikeerib film „Leiutajateküla Lotte“ judo kohta?	kvalitatiivne	sisuanalüüs	film	klipp	30
	kvalitatiivne	semistruktureeritud süvaintervjuu	filmi autor, treenerid, judojuht, I. Pertelson	intervjuu	7
Kuidas suhestuvad lapsed „Leiutajateküla Lottes“ judo kohta kommunikeeritud omadustega?	kvalitatiivne	semistruktureeritud grupiintervjuu	lapsed 4-12a	intervjuu	3
				intervjueeritav	7
Kuidas hindavad „Leiutajateküla Lotte“ rolli lapse judohuvis täiskasvanud, kelle laps või kes ise lapsena on läinud judo trenni?	kvalitatiivne	semistruktureeritud süvaintervjuu	lapsevanemad	intervjuu	3
			täiskasvanud judoka	intervjuu	1
Milliseid muutusi on Lotte ja teiste tegelaste judoharrastus „Leiutajateküla Lotte“ filmis toonud kaasa judo harrastamisele Eesti laste seas judotreenerite hinnangul?	kvalitatiivne	semistruktureeritud süvaintervjuu	treenerid, judojuht, I. Pertelson	intervjuu	6
Kas statistilised andmed toetavad hüpoteesi, et judo kujutamine filmis „Leiutajateküla Lotte“ aitas kaasa Eesti laste, eriti tüdrukute huvi suurenemisele judo vastu?	kvantitatiivne	statistika analüüs	riiklik harrastajate statistika 1998-2010	aasta	23

2.4. Valim

2.4.1. Lapsed

Grupiintervjuud lastega viisin läbi ühe Tallinna judokooli 4-12-aastaste judoõpilaste seas. Judokooli juhataja, kes on ühtlasi oma koolis 6. kategooria judotreener, aitas valida gruppidesse lapsed, kes tunnevad üksteist ning suhtlevad seega ka grupis omavahel mugavalt ja turvaliselt ning on grupiintervjuus osalemisele avatud.

Laste vanemaid teavitasin uuringu läbiviimisest ning nad allkirjastasid nõusolekuvormi lapse intervjuueerimiseks. Lapsed olid ka ise intervjuueerimisega nõus.

Kooli judoõpilastega viisin kokku läbi kolm grupiintervjuud. Esimeses grupiintervjuus osales kaks kuue- ja üks nelja-aastane poiss (edaspidi tekstis tähistatud järgmiselt: 6a Poiss 1, 4a Poiss 2, 6a Poiss 3), teises kaheksa- ja kuueaastane poiss (vennad, vastavalt Poiss 4 ja Poiss 5) ning kolmandas kaheteistkümne- ja üheksa-aastane tüdruk (õed, vastavalt Tüdruk 1 ja Tüdruk 2).

2.4.2. Lapsevanemad ja täiskasvanud judoka

Viisin läbi süvaintervjuud kolme lapsevanemaga, kelle lapsed on tundnud huvi judo vastu, kasutades judot mängudes või avaldades soovi minna judotrenni: Lapsevanem 1 (kahe tütre isa, judo vastu tundis huvi tütar vanuses 4-5 eluaastat, enam judoga ei tegele); Lapsevanem 2 (kolme tütre ema, judo vastu tundsid huvi kaksiktütred 6-aastasena, enam judoga ei tegele), Lapsevanem 3 (kahe tütre isa, judo vastu tunneb huvi tütar 2. eluaastast, praegu 3-aastane ja jätkuvalt tunneb judo vastu huvi). Kõigis kolmes peres ilmutas judo vastu huvi vanim laps (Lapsevanem 2 puhul mõlemad kaksikud).

Kõik kolm peret elavad Tallinnas ning kõigil peredel puudub varasem kokkupuude judo ja teiste võitlusspordialadega. Kõik täiskasvanud kinnitasid, et laste huvi judoga tegelemise tulenes otseselt Lotte multifilmist ja ühel puhul filmi kõrval ka raamatust.

Kõigil juhtudel on tegu mugavusvalimiga – lapsevanemad, kelle leidsin oma tutvusringkonnast kas juhuslikult, ise eelnevalt teades nende loost või küsides soovitusi.

Täiendavalt viisin läbi süvaintervjuu Eesti naisjudosportlasega (edaspidi viidatud kui: Judoka 1; intervjuueerimise ajal 19-aastane), kes meedias avaldatud artiklite (Raudkivi, 2019; Tserp, 2019) põhjal alustas lapsepõlves judoga tegelemist „Leiutajateküla Lotte“ filmi nägemisest ajendatuna. Tegu on märgilise näitega, sest antud sportlane on Eesti esimene naisjudoka, kes on võitnud medaleid oma vanuseklassi rahvusvahelistelt tiitlivõistlustelt ning valitud Eesti Olümpiakomitee saavutusspordi toetusnimekirja. Sportlane on pärit Tallinnast. Ka tema pereleikmetel puudub varasem kokkupuude judo ja teiste võitlusspordialadega. Naisjudokaga võtsin ühendust Õhtulehes ilmunud artikli põhjal.

Kui enamikul lastest ilmnes judohuvi sarnases vanuses – Lapsevanem 1 ja 2 tütreid olid eelkooliealised ning Judoka 1 oli 1. klassi õpilane, siis Lapsevanem 3 tütar oli huvi tekkides vaid 2-aastane. Ka laste judohuvi väljundil oli eapõhiseid sarnasusi – kuni 6-aastaste laste puhul figureeris judo mängudes, 4-8-aastased lapsed osalesid ka organiseeritud treeningtegevuses.

2.4.3. Judokogukonna esindajad

Intervjuueeritavate treenerite leidmiseks küsisin Eesti Judoliidu soovitus suuremate klubide osas, mis tegelevad laste treenimisega ning kelle treenerid oleks tegutsenud juba 2000ndate aastate algusest. Arvestades, et „Leiutajateküla Lotte“ anti nii filmi kui ka raamatuna Eestis välja eeskätt eestikeelsena, eelistasin tulemuste võrreldavuse tagamiseks läbi sarnase tegevuskeskkonna eestikeelseid Tallinna klubisid.

Spordialaliidu soovitude kaudu kaasasin uurimusse kolm laste judotreenerit, edaspidi tekstis viidatud: Treener 1 (praegu V DAN, 7. taseme judotreener), Treener 2 (praegu V DAN, 7. taseme judotreener), Treener 3 (praegu II DAN, 6. taseme judotreener). Treener 1 ja 3 töötasid „Leiutajateküla Lotte“ ilmumise ajal lastetreeneritena Indrek Pertelsoni spordiklubis Condor, Treener 2 töötas lastetreenerina erinevas klubis. Kõik kolm treenerit olid intervjuueerimise ajaks rajanud oma judoklubi, mida peetakse spordialaliidu hinnangul laste treenimisel olulise suuruse ja tähtsusega klubideks.

Treener 3 andis soovitusel täiendavalt intervjuueerida Treener 4, kes toona töötas samuti Condoris nii lastetreeneri kui ka klubi projektijuhina. Intervjuueerimise ajaks Treener 4 enam judotreenerina ei töötanud.

Samuti intervjuueerisin aastail 2005-2009 Eesti Judoliidu presidendi ametis olnud spordijuhti – markeeritud tekstis edaspidi kui Judojuht 1.

Viisin läbi süvaintervjuu ka kahekordse olümpiamedalisti ja Condori spordiklubi omaniku judoka Indrek Pertelsoniga. Arvestades tema märkimisväärset rolli ja unikaalset tuntust, on ta edaspidi tekstis tähistatud oma nimega.

2.4.4. Filmi autor

„Leiutajateküla Lottel“ on sisuliselt kolm autorit: filmi autorid Janno Põldma ja Heiki Ernits ning raamatu autor Andrus Kivirähk. Viisin läbi süvaintervjuu ühe autori Janno Põldmaga, kelle intervjuueerimiseks andsid soovitusi Treener 4, Judojuht 1 ning Indrek Pertelson. Arvestades autorite koostöö sünergilist iseloomu ja lugupidamisest autorite aja vastu piirdusin ühe intervjuuga.

Siinkohal tuleb märkida ka, et Janno Põldmal on judoga seosed – ta on tegelenud judoga Eesti judoliikumise rajajaks peetava Andres Lutsari juhendamisel ning on tuntud ka 1985. aastal ilmunud „Džuudopoiste“ lasteraamatu ja selle põhjal tehtud telelavastuse autorina.

2.5. Uurimuse eetilised aspektid

Uuringus osalejad (laste puhul ka lapsevanemad) olid teadlikud uurija identiteedist, uuringu eesmärkidest ja selle tulemuste kasutamise plaanidest. Uuringus osalemine oli uuritavatele vabatahtlik.

Alaealiste puhul pidid intervjuueerimisega nõustuma nii treener, lapsevanem kui ka laps ise (kuigi lapselt ei saa eeldada teadlikku nõusolekut, peab tegevus talle ikkagi meelepärase ja aktsepteeritav olema). Lastele rõhutasin ka õigust soovi korral intervjuu pooleli jätta, kuid seda võimalust ei kasutatud.

Laste intervjuueerimise eel selgitasin lapsevanemale suuliselt intervjuu oma identiteeti, uuringu eesmärki ja kasutamise viise ning palusin lapsevanemalt luba lapse intervjuueerimiseks, samuti palusin tal läbi lugeda lapsevanema nüusleku lapse uuringus osalemiseks (Lisa 1) ja see allkirjastada. Intervjuueeritud laste vanemate allkirjastatud nõusolekuvormid, mis on lapse nime

sisaldav dokument, saadan dokumentide turvalisse hävitamisesse vahetult pärast magistritöö kaitsmist. Kuigi magistritöö kaitsmine viibis ja sellega lükkus edasi ka lapsevanemate informeerimislehel olnud info nõusolekuvormil märgitud andmete hävitamise viimane tähtaeg (nüüd hiljemalt 4. juuni 2020), ei ole mõjutanud see andmete kaitstust.

Lapsi intervjueerisin trenni eel või järel, kuid osaliselt kattus intervjuuaeg trenniajaga, mis tähendas, et lapsel jäi väike osa trennist läbi tegemata. Püüdsin seda korvata võimalikult kiire intervjuuajaga, vajadusel paindlikult vähendades küsimusi või näiteid, ning meelelahutusliku tooniga, vaheldades intervjuu struktuuri ja teemat klippide näitamise ning kiire tempoga. Kui tundus, et laste tähelepanu on hajunud, lõpetasin intervjuu varem.

Alaealistest intervjuueeritavatele on tagatud anonüümsus ning lastele viidatakse ainult soo ja vanuse põhjal. Lapsevanema nõusolekuvormil on kirjas, et magistritöö lisana avaldatakse grüpiintervjuu ümberkirjutus, aga mitte lapse nime ega muid andmeid (sealhulgas lapse poolt intervjuudes öeldavat), mille põhjal oleks võimalik tuvastada tema või tema pere isikuid. Arvestades laste intervjuude ja magistritöö kaitsmise vahele jäävat uuendust Euroopa andmekaitseaduse näol, ei avaldata grüpiintervjuu ümberkirjutust siiski mitte ka magistritöö lisana. Samuti ei avaldata samal põhjusel lisades teiste intervjuude ümberkirjutusi.

Laste uuringule andis kooskõlastuse Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee.

Näost näkku läbi viidud individuaalintervjuud salvestasin hilisema transkribeerimise nimel audiofailina, grüpiintervjuud videofailina – grüpiintervjuu filmimine videona oli vajalik, et transkriptsioonis korrektselt eristada kõnelejaid. Failide salvestamiseks kasutasin mobiiltelefoni, kust pärast salvestuse lõppu tõstsin faili ümber arvutisse ning kustutasin faili telefonist. Vahetult pärast transkribeerimist kustutasin failid ka arvutist. Mõlemad aparaadid olid kaitstud parooliga.

Telefoni vahendusel tehtud intervjuudest kirjutasin jooksvalt üles märkmed võimalikult intervjuueeritava algteksti lähedaselt.

2.6. Refleksioon

Juhtumiuurimus eesmärgiga käsitleda, kui võrd filmis kujutatud tegevused võivad olla mänginud rolli laste käitumises, võib olla kompleksne ja kohati abstraktne. Selle eesmärgi ambitsioonikuse austamiseks võtsin kasutusele võimalikult laia meetodite ja uuritavate sihtrühmade kogumi, käsitledes nii kvalitatiivseid intervjuusid, analüüsides filmi kvalitatiivset sisu ja kättesaadavaid

statistilisi andmeid ning vaadeldes ka laiemat konteksti. Saadud mitmekülgsed andmed olid piisavalt ammendavad nii sisult kui ka mahult ja ulatuselt, et võimaldasid sünteesida järeldused.

Täiskasvanute uurimiseks olid individuaalsed semistruktureeritud süvaintervjuud sobivad ja efektiivsed. Intervjuud käsitlesid sündmusi, mis kohati toimusid enam kui kümme aastat varem, seega oli mälu teataval määral piiratud, kuid intervjuueeritavad mäletasid fakte, sündmusi ja emotsioone siiski üllatavalt põhjalikult ja laias mahus. Süvaintervjuu vaba formaat võimaldas läheneda individuaalselt vastavalt igapäevasele rollile, taustale ja mälestustele.

Judokogukonda kuuluvad intervjuueeritavad andsid aktiivselt ise soovitusi teiste intervjuueeritavate osas. See oli tänuväärne, sest võimaldas olla kindel, et sisend saab kogutud kõigilt olulistelt võtmeisikutelt. Intervjuueerimise käigus selgus, et mõnel selliselt soovitatud isikul ei olnud konkreetse magistrیتöö uurimisfookust silmas pidades otseselt midagi sisulist lisada, sest nende seotus oli konkreetse fookuse suhtes arvatust kaudsem. Neid intervjuusid ei ole ma magistrیتöösse sisse toonud, kuid need andsid kindlustunde, et teemasse puutuvad olulisemad aspektid on kaetud.

Lapsevanemaid, kellel oli kogemus oma laste judohuvi kujunemisest „Leiutajateküla Lotte“ põhjal, oli üllatavalt lihtne leida. Ühte juhtumit oma tutvusringkonnast juba teadsin, kaks leidsin oma tutvusringkonnast juhuslikult paarilt inimeselt küsides, kas nad on kuulnud mõnest sellisest juhtumist ning needsamad inimesed tunnistasid koheselt, et nende endi peredes on selline juhtum olnud; neljanda leidmisel tuli mängu samuti juhus, kui minu uurimisteemat teadev inimene tutvustas mulle avalikul üritusel juhuslikult kohatud tuttavat, kellel on samuti selline juhtum. Magistrیتöös käsitlen neist neljast perest kolme, kelle mälestused olid vahetumad ja detailsemad.

Samuti oli meeldiv üllatus avastada saavutussportlaste ridadest noor naisjudoka, kelle on judo juurde toonud just „Leiutajateküla Lotte“. Avastasın selle seose Õhtulehes avaldatud artiklit lugedes, kuid tol hetkel, olles juba enamiku uurimistööst ära teinud ning olles teadlik Lotte-fenomeni ulatusest judo populariseerimisel, ei olnud see üleliia ootamatu, kuid uurimistöö seisukohast oluline info, et Lotte on suutnud lastespordi ja liikumisharrastuse kõrval panustada ka tippspordi järelkasvu.

Kõige keerulisemaks osutus laste intervjuueerimine, mille eesmärk oli leida, kuidas lapsed reageerivad ja haakuvad filmis pakutavate judo teemadel. Kuigi laste reaktsioonidest oli ilmne, et teemad resoneeruvad ja nad on valmis kaasa rääkima, osutus lastelt gruppintervjuudes põhjalikumale sisulisele materjalile saamine kasutatud formaati rakendades liialt keerukaks ja ajamahukaks. Võimalik, et küsitletud laste alumine vanusepiir (4a) oli siiski liialt madal ning

küsitleda oleks tulnud vanemaid, vähemalt kooliealisi lapsi, sest 8- ja 12-aastaste laste intervjuud pakkusid põhjalikku ja sisulist uurimismaterjali.

Nooremate laste intervjuerimisel soovitaksin edaspidi sarnaste uurimuste läbiviijatel kaaluda pigem kontrollitud keskkonnas individuaalintervjuude läbiviimise otstarbekust, tagamaks, et laste vastused ei oleks üksteisest ega üksteise vastustest mõjutatud ning et laps saaks vastata küsimustele oma veendumuste ja reaalsustaju järgi. Samuti võimaldaks individuaalintervjuu säästa lapse aega, kuna ei pea ootama grupikaaslaste kõnevoore – seda enam, et noorematel kui kooliealistel intervjueritud lastel omavahelist arutelu ja vastuste kvalitatiivset täiendamist ei toimunud, mistõttu ka gruppintervjuul ei ole täiendavat lisaväärtust.

Samuti oleks otstarbekas uurida täiendavalt neid noori, eriti tüdrukuid, kes olid „Leiutajateküla Lotte“ kõrgajal lapseas ning asusid just sel perioodil judoga tegelema. Selline uurimus võiks anda täiendavat väärtuslikku sisendit laste taju kohta Lotte judoharrastusest ja filmis kajastatud vsoodustavatest tegurite võimalikust mõjust judoga tegelema asumisel. Samas võib kriteeriumitele vastavaid intervjueritavaid olla keeruline leida, eriti arvestades, et arvestatav osa neist ei pruugi 10-14-aastat hiljem enam judoga tegeleda. Samuti ei pruugi intervjueritavate mälestused olla nii pika ajavahemiku järel kuigi selged.

Teemat uurima hakates oli mul ettekujutus, et judo kujutamine „Leiutajateküla Lottes“ võis olla innustanud nii mõndagi last judo vastu huvi tundma. Uuringu jooksul avanes aga samm-sammult selle filmi rolli mastaapsus nii intervjuudes kui ka statistikas. Samuti mõjus muljetavaldavalt erinevate intervjuude käigus avaldanud strateegilisus plaani kujundamisel ja süsteemsus elluviimisel, kusjuures kõik intervjueritavad kinnitasid üksteisest sõltumatult teiste intervjueritavate väiteid ning täiendasid erinevaid, mitmeid seni laiemalt teadmata infokilde, nii et järk-järgult joonistus pusletükkidest magistritöö autori jaoks selgelt välja tervikpilt ning sellega koos konkreetsed järeldused.

3. EMPIIRILISED TULEMUSED

Käesolevas peatükis „Leiutajateküla Lotte“ esitan uurimistulemused: Lotte judoharrastuse saamisloo läbi asjaosaliste intervjuude, sisuanalüüsi filmis kujutatud judo omadustest, laste reaktsioonide ülevaate filmis kujutatule laste intervjuude põhjal, täiskasvanute (lapsevanemate ja nüüdseks täiskasvanud judoka) hinnangud „Leiutajateküla Lotte“ rollile laste judohuvi kujunemises ning treenerite kogemus Lotte mõjust judo harrastamisele laste seas. Peatüki lõpetab Eesti noorte judoharrastajate arvu arengu analüüs statistiliste andmete põhjal.

3.1. Lotte judoharrastuse saamislugu

„Leiutajateküla Lotte“ multifilmi üks autoritest Janno Põldma on meedias avaldanud, et idee panna Lotte judot harrastama tuli judoka Indrek Pertelsonilt. „Esialgu ei leidnud me täispikale joonisfilmile õiget lähenemist, aga judomaadleja Indrek Pertelson küsis, kas me ei tahaks teha judofilmi.“ (Vaarik, 2006). Käesoleva magistritöö raames tehtud intervjuud pakuvad veelkord kinnitust, et Lotte judoharrastuse idee autor oli judo kahekordne olümpiapronksmedalist Pertelson, kelle eesmärk oli seeläbi judot populariseerida. Samuti avab magistritöö Lotte judoharrastuse saamislugu seni avalikult käsitletust oluliselt ulatuslikumalt ning avaldab seni laiemalt mitteteadaolevaid aspekte.

3.1.1. Idee kujunemine ja taotlus

„Leiutajateküla Lotte“ film linastus 2006. aastal, mil judo oli Treener 4 hinnangul tänu Eesti judosportlaste saavutustele populaarne. „2000. aastal tulid Aleksei Budõlin ja Indrek Pertelson Sydney’st tagasi olümpiapronksidega ja järgnevatel aastatel teenisid veel arvukalt medaleid. See oli judo kuldaeg.“ Pärast 2004. aastal Ateena olümpiamängudelt võidetud pronksmedalit hakkas Pertelson Treener 4 sõnul karjääri lõpuks valmistuma. „Siis tuligi klubi loomine, Arigato spordimaja loomine jne. Ma ei mäletagi täpselt, kuidas Lotteni jõudsim. Janno Põldma on ise ka kunagi judot harrastanud ja kirjutanud vahva raamatu Džuudopoisid ja teinud samanimelise filmi. Tal endal oli side judoga olemas. Heikil [Ernits] ja Jannol oli plaan koeratüdrukust film teha ja tänu Indrekule me kuidagi kokku saime Joonisfilmi majas Mööblimaja juures ja

arutasime, et üks siduv teema seal filmis võiks olla judo. Kindlasti Indrekul oli see teadlik mõte – igaüks saab aru, et kui lood midagi positiivset, siis pärast lõikad seda vilja.“

Judojuht 1 tõi samuti välja Pertelsoni rolli Lottele judoharrastuse andmisel ning märkis, et idee sündis eesmärgiga populariseerida judot. „Tegelikult oli see Pertelson, kes selle mõtte peale tuli, et Lotte võiks judot harrastada; temast see alguse sai ja tema selle käima tõmbas. 2003-2004 hakkas see idee juba sündima. Filmi planeerimises ma ei osalenud, aga käisin ka seal joonisfilmis mõnedel kohtumistel. Lotte teema oli hästi kuum ja hästi popp. Ja kaudne mõte oli see, et Lotte kaudu judot populariseerida. Tegelaskujule kimono selga ja film oligi Lotte ja judo. See mõte tegijatele meeldis.“

Ka Treener 1 kinnitas, et Pertelson süžeesse judo kaasamise idee taga oli. „Ma arvan, et see oli ikkagi Indrek [Pertelson]. Indrek on paljude asjade algataja olnud, selline promootor, läbilööja, oskas paljusid asju vedama tõmmata. Ja Ernits hakkas joonistama.“

Janno Põldma kinnitas magistritöö autorile, et Lotte judoharrastuse idee autoriks oli tõepoolest Indrek Pertelson, kes tuli Lotte autoritele oma mõtet pakkuma. „Kui tegime seriaali „Lotte reisi Lõunamaale“ ära, siis me ei teadnud täpselt, mida järgmisena teha, teadsime vaid, et tahame teha täispikka filmi. Ja siis sadas täiesti ootamatult stuudiosse sisse Indrek Pertelson. Me ei tundnud teda. Ja tal oli idee, et teeme Lottest judofilm. See oli päris huvitav mõte. Olime Heikiga koos, kui Indrek tuli ideest rääkima, ja talle ka kohe meeldis. Andrusele rääkisime augu pähe, meil oli ja on väga hea tööalane klapp.“

Põldma sõnul oli Pertelsoni ettepaneku eesmärk Lotte kaudu judo levikule laste seas kaasa aidata. „Ta tahtis populariseerida judot. Ta oli hingega asja juures, silmad põlesid. Mulle see meeldis.“ Filmi autoritel endil konkreetset eesmärki judot populariseerida ei olnud. „Valetaks, kui ütleks, et oli selline eesmärk. Aga mingisugune soov oli küll, et tore oleks, kui nii läheks. Filmi tehes me ei taha panna sisse didaktikat – alasti didaktikat või soovi, et nüüd peaksite nii tegema. Film on ikkagi meelelahutus. Tore, kui suudame sisse pikkida asju, mis tekitavad lastes huvi millegi vastu. ... Ja kui ka sealjuures natuke pada ajame, siis oluline on see, et sees oleksid olemuslikud faktid, mis on päris.“

Põldma märkis, et ideest rääkimise järel tekkis filmi loomiseks sobilik väline keskkond. „Hakkas langema asju kokku – Eesti sai Euroopa Liidu liikmeks, seoses sellega avanesid EL-i kinorahafondid. Indrek lubas siiski põhirahastuse tuua. Nägime, et saaksime rahastuse filmi jaoks kokku. Ja kirjutasimegi kolmekesi– Andruse [Kivirähki] ja Heikiga [Ernitsaga] – koos stsenaariumi, oleme kõik Lotte stsenaariumid kolmekesi kirjutanud,“ rääkis Põldma. „Langesid

kokku Indrek oma põlevate silmadega ja see, mis me enne tegime [multifilmisari „Tom ja Fluffy“ Leiutajateküla mõningate tegelastega, sealhulgas Lotte isa Oskariga ning animafilm „Lotte reis Lõunamaale“]“ ja tähed kuidagi rivistusid. Meie tähed olid kõik rivis.“

Seni laiemalt teadmata (kusjuures ka ükski teistest intervjuueeritavatest ei maininud seda) on Põldma intervjuust selgunud tõsiasi, et kirjeldatud valminud stsenaarium ei olnudki sama, millel põhines 2006. aastal linastunud „Leiutajateküla Lotte“, vaid keskendus täismahus judole. „Kirjutasime täispika judofilmi. Ka selle tegevus toimus Leiutajatekülas ja Lottega, aga põhifookuses oli judo, mitte muud tegevused. Meil oli valmis must stsenaarium ja ka treiler oli valmis, sest treilerit on vaja raha taotlemisel. Aga Indrek ei saanud rahastust taha. Meil oli ikkagi tahtmine teha Lottest täispikk film ja selleks, et taotleda Euroopast ja Eestist rahastust, pidime temaatikat muutma, aga jätsime natuke judo osa sinna ümber, sest tundus, et see hästi sobis sinna. Esimesest stsenaariumist jäi sisse Susumu liin ja võistlus Jaapanis. Aga kokkuvõttes oli see ikkagi hoopis teine stsenaarium võrreldes esimesega,“ avaldas Põldma.

Põldma sõnul kujunes Indrek Pertelsoni eestvedamisel pärast „Leiutajateküla Lotte“ ilmumist plaan teha Lottega peaosas veel judo-teemaline õppefilm, mida oleks koostöös rahvusvaheliste judoorganisatsioonidega kasutatud ala populariseerimisel üle kogu maailma. „See pidi olema selline film, kus Lotte propageerib kolme esimest vööd – valge, kollane ja oranž. Mõtlesime välja väga hea stsenaariumi, mis rääkis mitte ainult judovõtetest, vaid ka kõigist lapsele lihtsamatest mõistetest, mis judoga kaasa käivad – hügieen, toitumine, ole nii uudishimulik kui suudad jne. Need on universaalsed. Selline lastepärane ja heatahtlik.“ Põldma sõnul pidi sellest tulema kombineeritud film, mille jaoks oleks filmitud juba väljavalitud Audentese judonoori ning Lottel ja Susumu oleks olnud juurde joonistatud, võttegrupp käis juba ka Jaapanis judo jaoks olulistes paikades filmimas, kuid rahastuse äralangemise tõttu jäi see materjal riulisse.

Seega kirjutasid Põldma, Ernits ja Kivirähk erinevatel ajahetkedel kokku kolm erinevat stsenaariumit, mis erineva fookusemahauga keskendusid judole Lotte kontekstis. Nendest kolmest stsenaariumist üks realiseerus filmiks – 2006. aastal ilmunud „Leiutajateküla Lotteks“. Tõestatud on ka Indrek Pertelsoni roll Lotte judoharrastuse idee initsiaatorina.

3.1.2. Lotte ja judo väärtuste ühisosa

Janno Põldma sõnul sobis judoharrastus Lottele suurepäraselt, sest sportimine oli juba karakteri loomisel tema pärisosa. „Kui hakkasime Heikiga tegelast mõtlema, sündis loogilise ja

analüütilise arutelu tulemusel Lotte. Selge oli, et tegelane peab olema koer ja keskkond oli „Tom ja Fluffy’st“ olemas – Leiutajateküla. Küsimus oli, kas koerapoiss või koeratüdruk. Alguses mõtlesime, et loomulikult poiss. Kirjutasime poisi iseloomuomadused üles: julge, osav, vapper. Aga tüdrukud on ka julged, osavad ja vaprad ning neil on lisaks veel omadusi ehk neil on kokku rohkem iseloomuomadusi, mida saab kasutada. Nii poisid kui ka tüdrukud on julged ja seikluslikud, aga kui me teeme poisi õrnaks, siis ta pole tõsiseltvõetav kangeline, kuid tüdruk on küll. Seega koeratüdruk, mõtlesime nime välja ja nii sündiski Lotte. Nii et tal olid juba eos olemas soodumused sporditegemiseks, ronimiseks, jooksmiseks ja ujumiseks. Ja kui Indrek tuli judo jutuga, olime oma sisemuses selleks valmis ja ta ei pidanudki meid veenma.“

Samuti klappisid judot tundva Põldma sõnul kogu Lotte maailm ja Leiutajateküla filosoofia judo väärtustega. „Meil on loosung – headus teeb elu huvitavamaks. Mis tuleb läbi judo – ei igasugusele vägivaldale, sest judos pole vägivalda, vaid on osavus, uudishimu jne. Lotte kannab neid kõiki. Tahtsime edasi anda judo olemust, mis on üdini positiivne. Jällegi – headus teeb elu huvitavamaks.“

Vägivallavaba keskkonna loomine on Põldma kinnitusele autoritele äärmiselt oluline. „Laste filmides domineerisid sel ajal filmid, kus oli palju vägivalda. Vägivallavastatus on meil kolmel sügavalt sees ning Leiutajateküla ja Lotte oli meie protest. Esiteks, kas me ise oskame. Laste filmides aetakse narratiiv ning hea ja kurja võitlus mõnikord väga lihtsaks, et muidu ei saa laps aru. Hea näide – 10-15 aastat tagasi olin Lõuna-Koreas animatsiooniafestivali züriis ja festivali avas Korea film, mille nimi oli Haamriipoiss. Väike poiss, kellel oli haamer, algul kolkis kõiki, kes ette jäid – peret, tuttavaid, sõpru. Kui talle tehti selgeks, et ei tohi ja kolkida tohib ainult vaenlasi, siis ta hakkas neid vaenlasi nii suuresti kolkima, et ikka oli kolgitud. Sellest räägiti palju, et hea ja kurja võitlus ning hea võidab. Aga minu meelest oli see kohutav. Mäletan arutelusid Andrus ja Heikiga, et peame tegema filme, kus ei ole vägivalda sees. Muidu tekib lastel arusaamine, et haiget ei saada – vajud kissellina maha, tõused jälle üles ja kõik korras.“

Põldma sõnul oli vägivallavaba kontseptsiooni loomine samm-sammult edasi liikuv protsess, mis algas laiemas keskkonna mõtestamisest. „Leiutajateküla tuli päev päeva, kild killu kaupa. Enne mõtlesime keskkonna ja siis kõndisid sinna tegelased.“ Vägivallavaba lahendus lastele autorite hinnangul sobis, näidates heatahtlikkuse ja mõtlemisoskuse eeliseid agressiivse käitumise ees. „Oleme ise sõitnud festivalidel palju ringi ja näinud, kuidas Lotte lastele peale läheb. Mingi selline sahtel on tühi olnud, kus pole vägivalda ja lahendatakse olukordi nalja ja huumoriga. Nagu judoski – toore jõuga lahendatakse harva midagi, mõistus ja muud oskused peavad ka olema.“

Ka meediast leiab viite, et Pertelson pakkus autoritele idee Lotte judoharrastusest välja, „sest tema meelest sobib Lotte sõbralik ja vägivallatu loomus judo põhimõtetega.“ (Tael, 2005). Sama kinnitas Pertelson intervjuus magistritöö autorile.

Ka Treener 1 sõnul jagavad Lotte ja judo samu väärtusi. „Lotte ei ole agressiivne. Lotte on sõbralik. Lotte on lõbus. Lotte alati leiab väljapääsu, nutikas. ... Ta on kena tüdruk, ta on korras, riides, räägib emmega ilusti. Uudishimulik. Isa-ema kõik, seal on see perekonnamudel on väga tugev. Et teema on hea. ... Üldiselt filmil oli ju hästi hea sisukokkuvõte, et mida see film peaks arendama. Ikka kuna judo lihtsalt sobib selle asjaga kokku. Lihtsalt läheb nii hästi kokku. [Lotte ja judo] täiesti klapivad. ... Aga Lotte on tegelikult ka hästi emotsionaalne kogu aeg heas mõttes, abivalmis, selline lahe kuju, lahe tegelane. Kui tuli nõusolek Lottet judoga seostada, siis tegelikult meil oli ikka super hea meel.“

Judojuht 1 kirjeldas Lottet kui toredat koerakutsikat – elav, rõõmus, aktiivne, sportlik. „Iga spordiala oleks olnud rõõmus, kui Lotte oleks hakanud nende alaga tegema. Lottes on toredad inimlikud põhiväärtused põimitud ja judos ka. Kas see oli teadlik või alateadlik judo propageerimine, pole vahet, see on väärt õppimist, kuidas positiivset edasi anda.“

Seega moodustas vägivallavabaduse taotlus koos sooviga näidata headuse, tarkuse ja huumori jõudu baasväärtused, mis ühendasid nii „Leiutajateküla Lotte“ autorite kui ka judokogukonna hinnangul judot ja Lottet koos Leiutajateküla keskkonnaga.

3.1.3. Tööjaotus ja põhimõtted judo kujutamisel

Judokogukonna intervjuudest selgus, et Pertelson osales oma sõnul koos Condori treenerite ja judolastega filmi konsultatsiooniprotsessis, saavutamaks judo kujutamise realistlikkust ja täpsust.

Põldma kinnitas, et judokogukonda kaasasid filmitegijad tehnilise täpsuse tagamiseks. „Kõik filmi situatsioonid tulid meie, kolme autori poolt [Põldma, Ernits, Kivirähk]. Judo tehniliselt õige kajastamise jaoks filmisime judokaid ette, joonistasime maha ning siis mõtlesime koomika juurde.“

Treener 4 kinnitusel aitasid Pertelson ja judotreenerid kaasa ainult judo kujutamise osale joonisfilmist. „Loometöösse me ei sekkunud, Lotte oli Heiki ja Janno laps. Judo tuli Indreku poolt sisse. Nagu ikka projektidel kindlad koosolekuajad ja arutasime läbi, kas teha midagi nii või naa ja kas see on okei meile judo vaatenurgast ka. Ideetasandil arutasime, kuidas tuua sisse

judo – Jaapani ala Eestisse ja siis Jannol tuli mõte, et Susumu – vaene mesilane, kes raamatus hulpis ja siia jõudis. Andekad inimesed.“

Treener 4 vahendas oma kogemust, et judo täpne kujutamine oli filmimeeskonna jaoks oluline. „Aitasime kaasa judo tehnilise poole pealt, leidsin tehnikaraamatuid, mida nad lugesid ja joonistasid ümber, kuni selleni välja, et meid filmiti judot tegemas, kuidas tegime heited ja asju.“ Sama ütles Treener 1: „Me käisime ja kontrollisime neid kaadreid ja terminoloogiat, et mispidi ja kuidas ja et liikumine oleks tõene.“

Treener 4 kirjeldas, et filmi valiti võimalikult lihtsad judovõtted. „Panime sinna eeskätt esimese vöö heited. Kõige keerulisem võte, mida ise tegime ka neile ette, on see, kui Brunot visati üle õla, siis Bruno keerab ennast õhus ringi ja maandub jalgade peale. Siis öeldakse, et kass maandub alati jalgadele. Aga ülejäänu oli lihtne ja meiega konsulteeriti läbi, milliseid heiteid kasutada. Teed laste filmi – see peab olema hästi lihtne. Jalg taha, üle puusa heide jne. Judo oli seal seotud ka igapäevaelu ja kasulikkusega, judot sai ka majapidamises kasutada. Keegi kummardab ja leiab oma asju ja põrsaema heidab oma lapsed pum-pum-pum üle puusa voodisse. See ongi üle puusa heide, üks kõige lihtsamaid. Väga andekalt ja mänguliselt lahendused autorite poolt leitud.“

Põldma sõnul oli see teadlik valik, et filmis aitab judo tegelastel lahendada kõikvõimalikke probleeme ja alistada väljakutseid. „See oli tahtlik. Judo pole selline asi, et teed kella kolmest viieni ja siis on kõik. Küsimus on judo olemuses. Judol on oma teoreetiline pool, mis on tuletatud judo isa Kano poolt. Ta mõtles need välja, et judo sportlik oleks, sest eelnevates distsipliinides sai väga haiget surmani välja. Ükstapuha mis filosoofilise momendi me välja mõtleme, peame suutma lastele serveerida nii, et nad alateadlikult aru saavad. Huumor on see, millest lapsed aru saavad. Püüdsime läbi naljakate situatsioonide lastele edasi anda judo olemust.“

Põldma kinnitas intervjuus, et autorite jaoks oli oluline ka, et filmis kujutatava põhjal tekiks lapsel küsimusi, mida ta saaks oma vanematega arutada. „Tahame, et tekiks dialoog lapse ja tema vanemate vahel, et mida see tähendab, miks seda nii tehti. Meie vaatame filmi ja saame emotsionaalset või intellektuaalset naudingut. Aga et laps küsiks, miks see nii oli, et see oli naljakas. Mõne koha pealt läks kümnesse. Mäletan, et Lutsar ütles, et pärast seda palju lapsi tuli judo trennidesse. Indrek rääkis sellest ka. Just väikseid lapsi lasteaias ja esimeste klasside tasemel. Spordiala oli muutunud nende jaoks atraktiivsemaks.“

3.2. Filmis „Leiutajateküla Lotte“ kujutatud judo omadused

Animafilmis „Leiutajateküla Lotte“ leiavad nimategelane koeratüdruk Lotte ja tema sõber kassipoiss Bruno ühel õhtul merest raamatu, mille vahelt kukub välja mesilane Susumu – judoõpetaja Jaapanist. Susumu õpetab judot Leiutajateküla elanikele, kes leiavad uutele oskustele rakendust erinevates argisituatsioonides. Innukaimateks judoõppijateks osutuvad Lotte ja arglik jäneseipoiss Albert, hiljem ema loal ka Bruno. Filmi kulminatsiooniks on judovõistlused Jaapanis, millest võtab osa Lotte oma sõpradega koos isa Oskari ja Susumuga.

Lotte, Bruno, Albert ja Susumu harrastavad judot filmis läbivalt, kusjuures judo pakub tegelastele lahendust erinevates olukordades, mis on ka lastele aktuaalsed ja relevantssed ning millega paljud lapsed suudavad samastuda. Judo valdamist kujutati filmis kui võimalust omandada ja kanda ka ise positiivseid omadusi: enesekindlust, julgust, populaarsust, tugevust, initsiatiivikust, teiste eest seismist ja empaatiavõimet. Need on omadused, mida peetakse ühiskonnas ihaldusväärseks ning mille olulisust sisendatakse ka lastele.

Judot on kujutatud üldiselt spordisõbralikus keskkonnas, kus sportlikud tegevused on argielu osaks: lisaks Leiutajateküla elanike läbiva judoharrastuse jälgimisele saab vaataja teada, et Bruno isa kass Mati oli tiptasemel vasaraheitja, onu Klaus tegeles teivashüppega ning muttide vanaisa Ferdinand korraldas kirpudele hüppevõistlusi.

Järgnevalt kirjeldan omaduste ja väärtuste kategooriaid, mida „Leiutajateküla Lotte“ judo kohta kommunikeerib.

1) Judo aitab leida sõpru ja tekitab sotsiaalset kuuluvustunnet

Judovõistlustel, millest Lotte soovis osa võtta, toimus ainult võistkondlik, mitte individuaalne võistlus. See pani Lotte olukorda, kus ta pidi osalemiseks otsima endale kaaslased-sõbrad.

Filmis 51.27: Lotte: „Susumu, Susumu, Giovanni leiutas raadio ja sealt öeldi, et Jaapanis algavad homme judo võistlused!“ Susumu: „Ma tean küll, need head võistlused.“ Lotte: „Susumu, ma tahan ka võistleva. Isa viib su homme Jaapanisse, ma tulen kaasa.“ Susumu: „Seal vaja võistkond, kolm sportlast, sina oled üks.“ Lotte: „Bruno! Ma käin korra ära.“ (jookseb võistkonda liikmeid otsima).

Kogu filmi vältel kujutati Albertit häbeliku lapsena, kes kartis suhelda ning kellel polnud ühtegi sõpra. Albert jälgis külaelanike judoharrastust salaja teistest eemal ning harjutas üksinda.

Sealjuures kujutati teda korduvalt just Lottet ja Brunot vargsi jälgimas. Judooskus on see, mis andis ajendi kontakti loomiseks Lottega ning tõi talle endale sõpradeks ja võistkonnakaaslasteks Lotte ja Bruno, andes sealjuures ka sotsiaalse kuuluvuse.

Filmis 52:31: Lotte ja Alberti esmakordne kontakt. Lotte: „Albert, ma ei teadnudki, et sa judot oskad.“ Albert: „Ma tegin põõsa taga kõik järgi.“ Susumu: „Tubli poiss“. Lotte: „Albert, tule võistlustele!“ Saades jäneste nõukogu nõusoleku, haarab Lotte Alberti käest ja koos jooksevad Bruno juurde.

Filmis 1.09.49: Albert keset judovõistlust: „Enne mul oli ainult üks sõber. Roheline kurk. Nüüd on mul Lotte ja Bruno ka minu sõbrad. Onju vahva!“

Sõprussuhteid ja ühtekuuluvust rõhutas ka tseremoniaalne riietus.

Filmis 41.00 Lotte õpetab salaja Brunole judot. Lotte kingib Brunole kimono, teevad koos samasugustes kimonotes judot. Filmi lõpus võistlustel kannavad kõik tegelased ühetaolisi kimonoid.

2) Judo aitab olulistele inimestele muljet avaldada ja heakskiitu teenida

Bruno isa kass Mati oli silmapaistvalt tugev mees – ta püstitas vasaraheites maailmarekordi ja võitis kuldmedali. Pärast kuulsusrikast võistlust läks ta aastaks ajaks kodunt ära ning tema saatus oli teadmata. Koju naastes oli just Bruno judooskus see, mis nii kõvade saavutustega isale muljet avaldas, poisile tunnustust tõi ning lõi silla isa ja poja vahele, pakkudes platvormi ühise tegevuse jaoks – judo õppimist. Samuti võimaldas judooskus Brunol end sellega kehtestada – ta suutis tugeva isa ühe võttega maha panna ning sai enesemääramisõiguse seni paanilises spordihirmus elanud ema ees.

Filmis 1.03.38: Bruno isa kass Mati tuli koju tagasi pärast aastast teadmata kadunudolekut. Mati: „Vaata poiss, kuldmedal maailma pikima vasaraheite eest!“ (loobib Brunot õhku). „No aga meie, oleme vahepeal sporti ka teinud või?“ Bruno: „Ma õppisin judot!“ Mati: „No mis kurbkaka see on. Näita issile ka.“ Bruno kummardab ja paneb ühe võttega isa pikali. Ema: „Bruno, mida sa isale tegid!“ Mati: „Ei ole midagi. Täitsa mees! Homme õpetad mulle ka.“ Bruno: „Homme ma ei saa. Ma sõidan võistlustele.“ Ema: „Bruno, sa ei saa sõita!“ Isa: „Loomulikult saab. No küll me kahekesi siin hakkama saame, karvarullikene. Tulge issi kaissu!“

Võistlustel Bruno kaotas küll matši, ent teenis söaka võitlusega sellest hoolimata kaaslaste ja õpetaja/treeneri Susumu tunnustuse ja heakskiidu. Seega kaotusega ei kaasnenud hukkamõistu, vaid vastupidi – toetus ja lugupidamine ning kinnitust sai meeskondlik ühtsustunne.

Filmis 1.11.57: Matši kaotanud Bruno: „Oleksin ma natukenegi varem...“ Lotte: „Sa olid väga tubli!“ Susumu: „Väga, väga tubli!“ Susumu kummardab Bruno ees. Bruno punastab.

Hoogsas maadlusmatšis purunes põrand ning Lotte koos vastasega kukkusid läbi põranda maa alla. Hoolimata suurest kukkumisest ja ebatavalistest asjaoludest (matš peetakse tavapäraselt tatamil) nõuavad nii Lotte kui ka tema vastane matši jätkumist. See kannab sõnumit, et judokad ei anna alla ka suurtes raskustes ja ebatavalistes oludes. Sellega teeniti publiku, Lotte isa ja kohtunike heakskiit.

Filmis 1.14.30: Lotte ja vastane, kes on kukkunud matši käigus läbi põranda maa alla: „Me tahaksime edasi maadelda.“ Lotte isa: „Nad tahavad edasi maadelda!“ Kohtunik: „Tõelised sportlased!“ Kõik plaksutavad.

Leiutajateküla laste judovõistlusele elas meedia vahendusel kaasa kogu küla, kes rõõmustasid omade võidu üle. Albert teenis võiduga välja isa uhkuse tema üle, kusjuures isa tunnustas poega läbi enda jaoks olulisima kriteeriumi – kuulsuse saavutamise.

Filmis 1.15.00: Raadio: „Ja viimasel hetkel sooritatud perfektne heide tõi võidu Leiutajateküla võistkonnale.“ Külaelanikud: „Meie omad võitsid!“ Kõik juubeldavad. Alberti isa Adalbert: „Varsti on Albert sama kuulus kui mina!“

3) Judo aitab hirne ületada ja turvalisust tagada

Olukorras, kus terve kogukond kardab suurt märatsevat meest ja palutakse abi tema neutraliseerimisel, julgeb ainsana ette astuda judot valdav Susumu, kes panebki judovõttega paika temast kordades suurema hullunud mehe. Judovõtte tulemusel too rahuneb.

Filmis 24.20-25.18: Adalbert kaotab leiutamisevõistluse ja hakkab märatsema. Külarahvas ja Adalberti abikaasa paluvad abi, kuid keegi ei oska midagi teha. Susumu aitab läheb Adalberti juurde, paneb ta judovõttega maha ning küsib: „On parem?“ Adalbert: „Jah, kohe palju parem hakkas, aitäh!“ Adalbert lahkub rahunenult. Lotte: „Mida sa Adalberdile tegid?“ Susumu: „Selle nimi on judo.“

Lotte ja Albert näevad hirmsana näivat mustas rüüs kuju (tegelased ei tea, et see on elektrikaitsekostüümi kandev Lotte isa), kes sahmib mesilane Susumuga. Mõlemad lapsed

Julgevad judot osates astuda vastu hirmule tundmatu ees ja asuda temaga võitlusesse, astudes sealjuures välja oma sõprade kaitseks.

Filmis 1.01.20: Lotte: „Hei, sina, koletis, lase kohe Susumu lahti!“ Kostümeeritud Lotte isa ümised ja vehib kätega. Lotte: „Ma ei karda sind, ma oskan judot!“ Lotte ronib mustale kujule peale ja hakkab teda sakutama. Albert vehib kätega kõrval ja jookseb kuju sakutama: „Lase Lotte alla!“ Albert tõmbab selle käigus keebi Lotte isa pealt ära, Lotte on näha rõõmsalt isa süles ja ütleb: „Albert, aitab“. Susumu: „Ippon“. Kõik plaksutavad Albertile.

Judot oskavad tegelased julgevad võistlustel esitada väljakutse kõige tugevamatele ehk võistluste võitjatele, avaldades selleks ise avalikult soovi. Kontekstis on rõhutatud ka judo keskkond, mis sellist käitumist reeglitega soosib, kuid selleks peab ikkagi olema julgust esile astuda ja parimatega rinda pista.

Filmis 1.08.39: Lotte, Bruno, Albert ja Susumu jõuavad Jaapanisse kohale siis, kui võistlused on juba läbi. Korraldaja 1: „Iidse kombe järgi saab võitjaid enne autasustamist veel viimast korda välja kutsuda.“ Korraldaja 2: „Kas keegi soovib seda teha?“ Kõik sumisevad. Korraldaja 1: „Ei soovi?“ Lotte: „Pidage kinni!“ Susumu: „Lubage lubage läbi. On niisugune võistkond.“ Korraldaja: „Kus?“ Susumu: „Siin“.

4) Judo on võimalus olla üks valitutest, kes valdab iidset salapärast oskust

Susumu ütleb korduvalt, et judo on vana, auväärne sport, kuid samas midagi veelgi enamat. Seega osata judot – see tähendab olla osa iidsest ja väärikast oskusest. Mis judo täpselt on, seda tegelased sõnades ei väljenda, kuid see lisab judole suurust, kõikvõimsat salapära, müstilisust, isegi muinasjutulisust ning kõidab fantaasiat.

Filmis 27.06: Jaak: „Kas sa muud üldse oskad peale Kärbes Jaagu lollitamise?“ Lotte: „Muidugi. Ma tean ühte vahvat trikki. Selle nimi on judo. Susumu õpetas eile. Võtad näiteks seljakoti ja viskad viuhhi!“ (viskab). Jaak: „Halastaja Lutikas! Minu kott!“ (jookseb kotile järele, saab Susumult kätte, dialoog Susumuga, Jaak lahkub). Lotte: „Näitasin talle seljakotiga judot, aga tema sai vihaseks.“ Susumu: „Noor sõber, see ei ole judo.“ Lotte: Aga kui sa Onu Adalberti põmmdi vastu maad viskasid, siis ütlesid küll, et see on judo. Põmm! Põmm!“ (imiteerib, kuidas teeb viskeid üle õla). Susumu: „Ei-ei-ei, judo palju rohkem kui keegi mauhti üle õla. Judo on va-ana, auväärne sport.“ Tuleb Bruno. Lotte: „Tule ruttu, Susumu hakkab jube põnevat muinasjuttu rääkima!“ Susumu: „Mis muinasjuttu, see on puhas tõsi.“

Filmis 29.13: Ilmub Bruno ema: „Bruno, miks sa pikali oled? Kes keegi tegi sulle haiget?“ Bruno: „Me õpime judot.“ Lotte: „See on väga vana sport.“ Bruno ema: „Sport? Püha taevas!“ Susumu: „Judo rohkem kui sport.“ Bruno ema: „Õudne! Bruno, tule otsekohe sealt ära.“

Filmis 38.45: Lotte tuleb Susumu juurde ja palub veel judo õppetunde. Susumu: „Judo palju rohkem kui keegi põmmdi vastu maad.“

Filmis 1.08.39: Lotte, Bruno, Albert ja Susumu jõuavad kohale Jaapanisse siis, kui võistlused on juba läbi ja hakatakse võitjaid autasustama. Korraldaja 1: „Iidse kombe järgi saab võitjaid enne autasustamist veel viimast korda välja kutsuda.“

Tegelastes tekib salapära tulemusel veendumus, et judoga saab teha „suuri asju“. Ka sel puhul ei täpsusta tegelased sõnades, mida suured asjad endast kujutada võivad.

Filmis 28.18: Susumu: „Judoga saab suuri asju teha.“ Lotte: „Susumu, mina tahan ka suuri asju teha!“ Külarahvas värava taga: „Me tahame ka suuri asju teha! Näita otsekohe meile ka oma leiutist!“

5) Judot osates oled väärtuste kandja: austus, reeglite järgimine, töökus ja koostöö

Judo kannab endas filmis nähtuna mitmeid olulisi väärtusi: austus võistkonnakaaslaste ja vastase vastu, austus mängu ilu ja pingutuse vastu (austus väljendub läbivas kummardamises), austus reeglite vastu, pikaajalise raske ja pühendunud töö tegemine eesmärkideni jõudmiseks.

39.29-41.44 Susumu: „Mis on judos esimene asi?“ Lotte: „Hurraaaa! Sina kummardad.“ Susumu noogutab, mõlemad kummardavad teineteisele, teevad sooja: kerepainutusi, käteringe. Susumu teeb Lottele heite. Külarahvas vaatab aia tagant pealt. Susumu ja Lotte teevad veel heiteid, kummardusi, venitusi eri aegadel ja paikades (film kujutab sellega pikaajalist tööprotsessi), vahepeal saab Lotte kiita ja rõõmustab, siis treeningud jätkuvad.

Filmis 38.45: Lotte tuleb Susumu juurde ja palub veel judo õppetunde. Susumu: „Judo palju rohkem kui keegi põmmdi vastu maad. Tuleb palju palju tööd teha. Kas minu noor sõber selleks valmis?“ Lotte: „Alati valmis!“

Filmis 1.11.57 Matši kaotanud Bruno: „Oleksin ma natukenegi varem...“ Lotte: „Sa olid väga tubli!“ Susumu: „Väga, väga tubli!“ Susumu kummardab Bruno ees.

Filmis 1.11.48: Bruno kaotas matši. Lotte, Albert ja Lotte isa vehivad rusikatega: „See pole aus, Bruno võitis!“ Susumu: „Kõik on õige. Reeglid on reeglid.“

Leiutajateküla kogukonda ühendab üksmeelne soov judot õppida ja selle oskuse hüvedest kasu saada. Sealjuures ollakse koostöömeelsed, üksteist toetavad ja lugupidavad.

Filmis 28.18: Külarahvas: „Näita otsekohe meile ka oma leiutist!“ Susumu: „Judo pole minu leiutis!“ Külarahvas noomib, et leiutised on kõigiga ühise hüve nimel jagamiseks, ja Lotte palub samuti Susumut. Susumu: „Olgu, mina näitan!“ Külarahvas juubeldab ja hüüab elagu.

Filmis 29.13-31.19: Susumu: „Kolmas tähtis asi“ (külarahvas sehkendab, tahavad peale hakata) „Kõik hoolega vaatab.“ Susumu ja Lotte kummardavad vastastikku, Susumu teeb judovõtte (paneab Lotte üle õla maha). Susumu: „Ogoshi, kõik teeb nii!“ Kõik harjutavad, Susumu hoiab kahe käega peast kinni. Albert harjutab salaja põõsas.

6) Judo aitab argitoimetusi efektiivsemalt teha

Leiutajateküla elanikud leiavad oma judooskustele arvukalt praktilisi väljundeid igapäevaelu efektiivsemal korraldamisel, kusjuures igaüks leiab väljundi vastavalt oma vajadustele, näidates judot universaalselt kasulikuna.

Filmis 29.13: Susumu: „Esimene asi judos. Sina kummardab.“ Susumu kummardab, külaelanikud, sealhulgas Lotte, kummardavad. Üks külaelanik leiab kummardades järjest üles oma kadunud asju ja ütleb: „See judo on ju nii lihtne, kummarda ja leiad kohe oma kadunud asjad üles.“

Filmis 33.14: Kärbes Jaak: „Ohsa lutika peahuu! No sellist mõllu pole meie külas minu silmad veel näind. Muud sõna enam ei kuule kui judo judo. Rahvas on selle uue leiutisega täitsa hulluks läind, ma ütlen!“ Mölder-koer heidab raske viljakoti vankrisse ja hüüab: „Judo!“ Koerad Bruno, Benno ja Bernhard üritavad posti auku püsti saada; ühel lõpuks õnnestub ja hüüab: „Judo!“ Pereema viskab pesu nöörikuivama ja hüüab: „Judo!“ Teine pereema viskab hullavad kolm põrsalast ja abikaasa vooditesse: „Ja nüüd hakkab iga õhtu nii olema, judo!“ (pilgutab silma).

Filmis 52:31 Põrsaema Helmi: „Judo on tõesti üks hea asi. Kodus on kohe palju rahulikum. Näe, teevad isegi lõunauinakut.“

7) Judooskus avardab reisimisvõimalusi

Leiutajateküla asub Eesti lapse seisukohast lähtudes eeldatavasti Eestis, judo kodumaa on Jaapan. Jaapanist oli pärit ka teistsuguse kõnepruugiga (sellele viitavad ka teiste tegelaste kõnest erinevad grammatilised struktuurid ja vead) judoõpetaja Susumu, kes soovis kodumaale naasta, ning Jaapanis toimusid ka kõrgetasemelised judovõistlused, millest peategelased kindlasti osa tahtsid võtta. Seega lõi judo võimaluse reisida ning teha seda suhteliselt iseseisvalt – täiskasvanutest tulid kaasa vaid Lotte isa ja Susumu. Sealjuures on ühe tegelase jaoks oluline tõsiasi, et see on tema jaoks üldse elu esimene reis.

Filmis 51.27: Lotte: „Susumu, Susumu, Giovanni leiutas raadio ja sealt öeldi, et Jaapanis algavad homme judo võistlused!“ Susumu: „Ma tean küll, need head võistlused.“ Lotte: „Susumu, ma tahan ka võistleva. Isa viib su homme Jaapanisse, ma tulen kaasa!“

Filmis 1.03.38: Bruno: „Homme ma ei saa. Ma sõidan võistlustele.“ Ema: „Bruno, sa ei saa sõita!“ Isa: „Loomulikult saab. No küll me kahekesi siin hakkama saame, karvarullikene. Tulge issi kaissu!“

Filmis 1.06.17: Lotte: „Täna on võistlus...“ Albert: „Ma pole kunagi võistlustel käinud. Ma pole kunagi üldse kusagil käinud. Ainult ühe korra käisime ema ja isaga onu Otto juures. Onu Otto on invaliid. Tal on puust kõrvad.“ Bruno (tuleb joostes, kimono seljas): „Lotte, Albert, mida te veel ootate?“ Lotte: „Kas sa tohid siis tulla?“ Bruno: „Jaa, isa tuli tagasi!“ Kõik kolm: „Hurraa!“ Bruno: „Ruttu, muidu jääme võistlustele hiljaks!“

8) Judo on lõbus ja pakub meelelahutust

Judo täidab filmis ka meelelahutuslikku ja lõbustavat funktsiooni. Mitmed stseenid, kus judo figureerib, mõjuvad vaatajale koomiliselt ja humoorikalt, töötades meelelahutuslikkust ka judo harrastamisel.

Filmis 27.06: Jaak: „Kas sa muud üldse oskad peale Kärbes Jaagu lollitamise?“ Lotte: „Muidugi. Ma tean ühte vahvat trikki. Selle nimi on judo. Susumu õpetas eile. Võtad näiteks seljakoti ja viskad viuhhti!“ (viskab). Jaak: „Halastaja Lutikas! Minu kott!“ (jookseb kotile järele).

Filmis 29.13: Susumu: „Esimene asi judos. Sina kummardab.“ Susumu kummardab, külaelanikud, sealhulgas Lotte, kummardavad. Üks külaelanik leiab kummardades järjest oma kadunud asju ja ütleb: „See judo on ju nii lihtne, kummarda ja leiad kohe oma kadunud asjad

üles.“ *Susumu*: „Teine asi. Sina kukub õieti.“ *Külarahvas*, sealhulgas *Lotte*, kinnitavad, et nad kõik oskavad kukkuda ja hakkavad eri moel kukkumist demonstreerima; *Susumu* hoiab kahe käega peast kinni. *Susumu*: „Kolmas tähtis asi“ (*külarahvas* sehkendab, tahavad peale hakata). „Kõik hoolega vaatab!“ *Susumu* ja *Lotte* kummardavad vastastikku, *Susumu* paneb judovõttega *Lotte* üle õla maha. *Susumu*: „Ogoshi, kõik teeb nii!“ Kõik harjutavad, *Susumu* hoiab kahe käega peast kinni. *Albert* harjutab salaja põõsas. Taustaks mängib meeleolukas muusika.

Seega, stseenide sisu analüüsid leidsin kaheksa peamist omaduste ja väärtuste kategooriat, mida filmis judo kohta edastati: sõprussuhete loomine ja sotsiaalse kuuluvuse saavutamine, enda jaoks olulistele inimestele, sealhulgas autoriteetidele mulje avaldamine, hirmude ületamine ning iseenda ja oma lähedaste turvalisuse tagamine, võimalus vallata iidset salapärast oskust, väärtuste (austus, reeglite järgmine, töökus, koostöö) kandmine, argitoimetuste efektiivistamine, reisimisvõimaluste avardamine, meelelahutus ja huumor.

Filmi üks autoritest Janno Põldma nõustus intervjuus magistritöö autori väitega, et „Leiutajateküla Lottes“ kannab judo eelpool kirjeldatud kaheksat kategooriat omadusi. „See oli alateadlikult tahtlik. Päris nii ei olnud, et kirjutasime punktid üles ja, hambad ristas, proovisime järgi teha. See peab loomulikult voolama. Aga kõiki neid omadusi saab filmis nendest situatsioonidest välja lugeda küll. Meie asi on integreerida olulisi asju stsenaariumisse sisse. Lastele peab neid asju sisendama läbi füüsilise tegevuse ja dialoogi.“

3.3. Laste reaktsioonid judo kujutamisele „Leiutajateküla Lotte“ filmis

Järgnevalt käsitlen judoga organiseeritud treeningtegevuse raames tegelevate laste reageeringuid judo kujutamisele „Leiutajateküla Lottes“ ja uurin, kuidas nad haakuvad filmi pakutavate omadustega judole.

Magistritöö raames intervjueritud kuni 8-aastastest lastest ei osanud ükski spontaanselt nimetada *Lotte* harrastatava spordialana judot, kuid täpsustava küsimuse korral, kas *Lotte* tegeleb judoga, kinnitasid kõik lapsed end seda teadvat. Üks võimalik ebakõla põhjus võib tuleneda sellest, et *Lotte* tegeles judoga seni linastunud neljast filmist vaid ühes, mistõttu lapsed ei osanud seda pidada *Lotte* identiteedi pärisosaks. Vanemad, 10- ja 12-aastane laps oskasid spontaanselt seostada *Lotte* judoga.

Kuigi Lotte harrastatava spordialana ei osanud nooremad lapsed judot spontaanselt nimetada, väljendub judo „Leiutajateküla Lottes“ laste jaoks eeskätt just füüsilistes tegevustes. Küsimustele, kus paluti kirjeldada, mis judo on või mida judoga teha saab, tõid lapsed esmajärjekorras näiteid treeningharjutustest. Sealjuures nimetasid judotrennis käivad lapsed üksi sooritatavaid harjutusi, kuigi filmis oli põhirõhk judo praktiseerimisel partneriga. Tõenäoliselt mängib siin rolli isikliku vahetu kogemuse olemasolu – trennis tehakse noormate lastega eeskätt üldfüüsilisi harjutusi ja ettevalmistusi judotehnika õppimiseks.

Laste loetletud üksi sooritatavad näided judost: „kukerpalle kukkumisi“ (poiss 1), „suuri kukerpalle“ (poiss 1), „suuri kukkumisi“ (poiss 2), „visata pikali“ (poiss 2), „kukerpalli teha, tagurpidi kukerpall, ette kukkumine, külje peale ja taha kukkumine“ (poiss 5), „joosta“ (poiss 4), „näiteks tahakukkumisega saab nii et kui talvel on jää sa kukud ja sa näiteks paned käed taha ja pea jääb terveks. Et ka väljaspool trenni saab kasutada“ (tüdruk 1).

Üks judotrennis käiv laps nimetas meelde jäänuna ka judo sümboolikat – „neil olid võõd ka ju“ (poiss 1).

3.3.1. Judotrennis käivate laste tõlgendus judo kujutamisest filmis

Ükski küsitletud lastest, kes judo trennis käivad, ei nimetanud Lottet ajendina judoga tegelema hakkamisel. Samas kinnitas enamik neist, et tunneb uhkust või heameelt, et tegeleb sama alaga mis Lotte. Küsitletutest vanimad lapsed (Tüdrukud 1 ja 2) jagasid mälestust oma üllatusest filmi esmakordsel nägemisel, rõhutades judo kujutamise olulisust Lotte süžeeleenis spordiala nähtavuse ja tuntuse jaoks, mis ühtlasi pakub uhkust:

Tüdruk 2: Mind pani [imestuma] see, et suures kihvtis multikas tehakse judot. Ma ei teadnud enne, et Lotte teeb, siis ma ükskord nägin seda ja imestusin.

Tüdruk 1: Ma olen vahepeal mõelnud selle peale, et kui ma ei teeks judot, vaid teeksin näiteks iluuisutamist, siis kas ma üldse teaksin, mida judo tähendab. Et selles mõttes mulle väga meeldib, et Lotte seda teeb. See tähendab, et ta on nii kaugele jõudnud, laste maailma, et see pandi juba filmi. Et see tähendab väga palju.

3.3.2. Lapsjudokate hinnang judole sotsiaalsete oskuste arendamisel

Kui filmis võimaldas judo luua ja tugevdada sõprussuhteid, siis ka intervjuueeritud lapsed tõid välja judoga tegelemise sotsiaalsete aspektide tähtsust enda jaoks. Kõik intervjuueeritud lapsed kinnitasid, et on leidnud endale judost uusi sõpru.

Poiss 3: Mina olen. Aga ma ei tea, kas ta tuleb enam trenni. Tema emale ei meeldi lihtsalt, et tema trennis käib.

Tüdruk 2: Ma olen väga palju sõpru ka siit saanud. Ja siis ma olen õppinud ka nendega koos.

Sealjuures arendab judos käimine laste hinnangul suhtlemisoskusi ja õpetab looma austavaid sooüleseid sõprussuhteid, mida selles vanuses lastel ilma soodustava keskkonnata kujuneda ei pruugi.

Tüdruk 1: Judos saad mõnes mõttes õppida rahulikkust ja teistega suhtlemist. Näiteks osades koolides on nii, et poisid ja tüdrukud üldse ei suhtle omavahel. Aga judos käib poisse rohkem kui tüdrukuid ja kui poisid ja tüdrukud kogu aeg omavahel koos on, siis võibolla nagu isegi on kergem, kui nad lähevad välja näiteks õue, siis saab kergemini suhelda poistega, siis oled harjunud juba nendega.

Tüdruk 2: Jaa me käime koolis, kus poisid ja tüdrukud on klassidena eraldi. Aga me üldse ei suhtle poistega ja nad ei ole väga viisakad ka nagu minu meelest. Ja kui sa siia tuled, siis sa hakkad nagu suhtlema ja saad sõbraks nendega.

Vanemad lapsed (9-12) tõid välja ka väärtused ja oskused, mida judo inimestega suhtlemisel õpetab – austus ja viisakus, eneseteadlikkus, oskus partnerit või vastast lugeda, hakkama saada ning olukorda kontrollida. Neid peavad lapsed ka elus läbilöömisel olulisteks.

Tüdruk 1: Judo on väga vana ja siin väga austatakse oma vastaseid. Et kui meil on võistlus või ükskõik kui teeme trenni, siis me alati teeme vastasele rei. Et sa austad teda.

Tüdruk 2: Ja siis sa tegelikult kontrollid ka teda. Et nagu vanasti oli niimoodi, et kui sa teed rei, siis sa ütled tere, aga samal ajal vaatad teda, et ta ei teeks midagi.

Tüdruk 1: Et ta ei võtaks oma mõõka.

Tüdruk 2: Ja kõik liigutused olid selle järgi.

...

Tüdruk 1: Selles mõttes, jah, et sul on palju kergem siis elus tegelikult. Judo on selline elamine, et sa oskad ennast kaitsta, inimestega suhelda, see õpetab viisakust ja on selline elukogemus. Et

väga paljud inimesed, kes teevad judot, neile lihtsalt meeldib see suhtumine, aga samas see on hästi füüsiline ka.

Samuti töid lapsed välja judo õpetatava oskuse emomtsionaalselt tulla toime kaotusega ning säilitada sealjuures ka väärikas käitumine.

Tüdruk 2: Mina oskan hästi kaotada.

Tüdruk 2: Siis ei tohi olla hästi kuri, sest teine on ju rõõmus. Ja mul on hästi halb vaadata, kui teine on kurb, sest ta kaotas. Ja mõnikord oled küll kurb, aga sa ei tohi kuri olla teise peale, et ta võitis, sest see oli ju aus, et ta võitis, see polnud mingi sohk.

Tüdruk 2: Sa ei tohi olla kade, kui sa kaotad, sest mõnikord sa võidad ise ka.

Tüdruk 1: Ega kõik ei saagi võita ju.

3.3.3. Lapsjudokate hinnang judooskusele hirmu maandamise kontekstis

Nähes klippe „Leiutajateküla Lotte“ filmist oskasid enamik lapsi nimetada, et just judo oskamine võimaldas tegelasel mitte karta ning kirjeldasid ka endas tänu judooskusele suutlikkust ja julgust enda eest seista.

Miks nad ei kartnud siis?

Poiss 2: Sest nad oskasid judot.

Kas teil on ka olnud nii, et te ei karda, sest te oskate judot?

Poiss 2: Mul on ka selline asi.

Aga kas see, et sa judot oskad, ka kuidagi võtab seda hirmu vähemaks. Et kui vaja, siis teed judot?

Poiss 3: Jaa, on.

Poiss 2: Teen.

Tüdruk 2: Minu klassikaaslasel oli nii, et ühed poisid ei lasknud rongis teda uksest välja ja ta hakkas kartma ja tahtis, et ma tuleks temaga kogu aeg kaasa ja ma ei kartnud neid suuri poisse. Ja siis tal oli julge. Ma ei karda nagu midagi. Aga väiksena kartsin, ma ei tea mida, aga kartsin, et keegi tuleb meie koju öösel.

Tüdruk 1: Kui ma olin umbes teises klassis, siis ma kartsin käia üksinda pimedatel tänavatel. Kui on talv, läheb hästi kiiresti pimedaks ja siis ma kartsin sõita üksi bussiga koju. Et keegi tuleb vastu ja röövib mu ära või midagi. Aga enam ma ei karda, sest tunnen, et oskan iseenda eest seista ja keegi ei saa mulle liiga teha. See nõuab hästi palju enesekindlust.

Oskus enda eest seista on judolaste jaoks kombineeritud teadmisega, et oluline pole näiline jõuvahekord, vaid ka osavus ja taiplikkus. See sisendab lastele täiendavat enesekindlust, et nende käekäik on nende endi kätes.

Tüdruk 1: Meie lastega, kui me oleme võistlustel käinud, siis tuleb vastu sinise vööga tüüp ja ma mõtlen, et ma ei taha temaga maadelda ja treener ütleb, et vöö ei loe, vaid loeb, mis oskused sul on. See näitas, et vaata, ta (Susumu) oli nii väike, aga ta oli nii osav.

Tüdruk 2: Ja näiteks, et kui sul pole oma kaalu võistlustel ja tuleb maadelda 50-kilostega ja mõnikord võidab ka neid.

3.3.4. Lapsjudokate hinnang judo arendatavatele vaimsetele oskustele

„Leiutajateküla Lotte“ filmis viidatakse, et judo nõuab suurt töövõimet ja püsivust. Kõik judotreeningutel osalevad lapsed nõustusid sellega ning kinnitasid, et nemad rohkelt tööd tõepoolest teevad.

Kas teie teete ka palju suurt tööd trennis?

Poisid 1, 2, 3: Jaa.

Poiss 2: Mina istutan.

Mida sa istutad?

Poiss 1: Teed kukerpalli ja siis (imiteerib kukkumist).

...

Aga kas judos tuleb palju tööd teha?

Poisid 4, 5: Jah (noogutavad).

Kui nooremad lapsed määratlesid tööd üldisemalt või eeskätt füüsiliste harjutustena, siis vanemad lapsed oskasid sõnastada ka vaimse töö vajaduse.

Kas teie meelet tuleb ka judos teha hästi palju tööd?

Tüdrukud 1, 2: Jaa.

Tüdruk 2: Sa ei saa judos võistlustel minna matile mõttega, et no nüüd ma võidan. Sa pead selle nimel tööd tegema. Sa pead trennis väga palju kaasa tegema. Et kui mõni harjutus välja ei tule, siis ei tohi kohe mõelda, et appi ma ei oska seda, jätan vahele, vaid sa pead proovima ja mõnikord lihtsalt tuleb välja ja mõnikord ei tule.

Tüdruk 1:... Sa pead kogu aeg tegema seda vaimset ja füüsilist tegevust.

Vanemate laste hinnangul arendab judo füüsilise tugevuse ja osavuse kõrval ka vaimseid omadusi nagu võitlushimu ning oskus ja järjepidevus oma vigadest õppida, mis omakorda kombinatsioonis laieneb laste hinnangul tarkuseks. Neid omadusi rakendavad nad ka kooliõpingutes, aga peavad kasulikuks elus laiemalt.

Tüdruk 1: Sa saad hästi tugevaks ja targaks ja võib kuulsaks saada. Ja võitlushimu tekib sul, et sa ei anna kunagi alla. Sul tekib selline tarkus, et sa saad kasutada seda ka kontrolltöodes, et isegi kui sa kardad, sa ei anna kunagi alla.

Tüdruk 2: Jah, sa lihtsalt pead selle ära tegema. Isegi kui sa valesti teed, sa saad ju juurde õppida.

Tüdruk 1: Jah, alati vigadest õpib. Ja judo ongi see, et ära muretseda, sa teed küll valesti, aga järgmine kord teed uuesti ja paremini. Kogu aeg õpid juurde. See ongi see judo mõte, et ära karda valesti teha, sest sa alati õpid midagi juurde iga päev.

Eraldi toovad lapsed välja kannatlikkuse – nii õppeprotsessis kui ka sihikindla visaduse, mis ei luba ka raskuste korral alla anda enne eesmärgi saavutamist.

Tüdruk 2: Jah, sa pead kannatlik olema, sest mõnikord on treeneril hästi palju tööd ja mõni nagu üldse ei oska seda teha ja ta tegeleb temaga ja sa pead ootama, kuni ta sinuni jõuab.

Tüdruk 1: Kannatlikkus on ka see, kui me õpime uusi heiteid. Osad heited on väga rasked. Näiteks üle puusa on päris raske ... Ja sa pead ise ka kannatlik olema, et seda ära õppida. Et ei saa nii, et ma tegin kaks korda ja ei saa ja mulle aitab, nüüd on kõik, ma lähen koju. Sa peadki olema tihe trennidkäija ja lõpuks see tulebki sul välja.

Tüdruk 2: Mul oli nii, et mul ei tulnud üks heide välja ja siis ma muudkui tegin seda ja ükspäev, kui ma seda ei olnud teinud, siis mul lihtsalt tuli see välja. Ja siis see tähendaski seda, et ma olin seda nii palju harjutanud ja treener oli iga kord öelnud, mis ma valesti tegin ja ma kontrollisin kogu aeg kõike ja tegin ära lõpuks selle.

Tüdruk 1: Selles mõttes peab väga kannatlik olema sellega.

Judos käivad tüdrukud pidasid oluliseks ka seda, et judo võimestab naisi, andes nii füüsilist tugevust kui ka suutlikkust viia ellu silmapaistvaid ja teedrajavaid tegusid.

Tüdruk 2: Suur asi on ka see, et kuna meie judokooli õpetaja on [nimi], siis ta on esimene või ainus...

Tüdruk 1: Esimene ja ainus...

Tüdruk 2: Kes tegi judokooli naisena.

...

Tüdruk 2: Ja siis näiteks meie emme ütles, et tegelikult ongi poisid tugevamad, aga kui sa teed trenni, siis sa oled neist võibolla tugevam. Näiteks õde on kõigist oma klassi poistest palju tugevam.

Tüdruk 1: Kui poisid saavad viisteist-kuuteist, siis nad ongi sust tugevamad, ükskõik kas nad teevad trenni või mitte. Aga praegu selles vanuses, kus meie oleme, siis oleme samal tasemel.

3.3.5. Lapsjudokate arvamused võistlemise ja reisimise kohta

Kui „Leiutajateküla Lotte“ filmi süžees oli suur roll Jaapanis toimunud judovõistlusel ja sellega seoses ühtlasi reisimisel, siis judoga tegelevate laste arvamused ei olnud ühesed. Osad lapsed kinnitasid, et tahavad võistelda.

Kas teie tahate ka võistlemas käia?

Poiss 1: Jaa, mina sain kolmanda koha.

Poiss 3: Mina sain viienda koha.

Kas võistlemine on teie jaoks tähtis, kas tahate võistleda?

Poiss 1: Jaa, mina võitsin sumos ühe.

Poiss 3: Mina võitsin kuldmedali.

Kas teil on ka selline soov võistelda?

Poiss 5: Jaa, me käime ka võistlustel.

Osad lapsed on aga pigem võistlemissoovi endas sihilikult arendanud, arendades endas võimet oma hirme ületada.

Tüdruk 2: Mulle ei meeldi võistelda. Ma kardan väga võistelda. Mu ema ka küsib, et mida sa kardad. Ma ise ka ei tea. Aga kui ma ühe matsi käin ära, siis ma enam teist ei karda.

Tüdruk 1: Kunagi, kui ma käisin esimeses kuni kolmandas klassis, oli mul suur hirm, kui võistlused tulid, ma alati kartsin. Aga ühel päeval ma lihtsalt tahtsin minna võistlustele.

Tüdruk 2: Mul on ka mõnikord nii.

Tüdruk 1: Nüüd mulle nii meeldivad võistlused. Aga nüüd aprillikuus olid Eesti meistrivõistlused ja siis ma tõesti kartsin. Et terve Eesti tuleb sinna. Ja ma tõesti kartsin. Need on nii suured ja tähtsad võistlused.

Tüdruk 2: Need keetsid nagu seitse ja pool tundi.

Tüdruk 1: Jaa, seitse ja pool tundi, aga olid väärt ka seda.

Soovi judoga reisida välismaale avaldasid umbes pooled intervjuueeritud judo trennis käivatest lastest, teises pooles tekitas see küsimus ükskõiksust. Filmis kujutatud võistluspaika ja judo kodumaale Jaapanisse enamikus lastes ei ilmnenu. Küll aga oskasid vanemad lapsed välja tuua, et välismaale minek eeldab tööd ja enesearengut, samas teadvustasid, et ka teiste riikide judokatega võistlemine võimaldab seda samuti.

Tüdruk 1: Ma tahaks enne palju areneda ja siis minna.

Tüdruk 2: Ma arvan, et see [Jaapanisse minek] oleks väga eriline, kuna seal on judot palju rohkem kui Eestis. Eestis on tegelikult suht väike judo nagu jah. Aga ükskord ma läksin Eestis suurtele võistlustele ja seal oli palju riike. Ma nägin teisi judokaid ja ma õppisin sealt palju.

Intervjuud näitavad, et esitades konkreetseid küsimusi, kinnitasid judotreeningutes osalevad lapsed haakumist „Leiutajateküla Lottes“ judo kohta kujutatud omaduste ja väärtustega, ainsa erandina soov Jaapanisse reisida, mida enamik lapsi ei kinnitanud.

3.4. Täiskasvanute hinnangud „Leiutajateküla Lotte“ filmi rollile laste judohuvi kujunemises

Selles alapeatükis käsitlen magistritöö raames intervjuueeritud kolme lapsevanema kogemusi oma laste – kõigil juhtudel tütarde – judohuvist ning intervjuueerimise ajal 19-aastase naissoost judo-saavutussportlase (viide edaspidi: Judoka 1) meenutusi iseendast kui lapsest, eesmärgiga leida, millisena hindavad nad „Leiutajateküla Lotte“ rolli judo vastu huvi ilmnemises ja nende suhtumisi judo käsitlemisele filmis.

3.4.1. Lotte roll lapse judo-huvis

Kõik intervjuueeritud täiskasvanud kinnitasid, et nende hinnangul tulenes laste huvi judoga tegelemise vastu otseselt „Leiutajateküla Lotte“ animafilmist ja ühel puhul filmi kõrval ka raamatust. Judoga tegelemises mängu või organiseeritud treeningute näol ilmnis varieeruvusi

lapse aktiivsuses tegevuse algatajana – mõnel juhul tulenes initsiatiiv selgelt lapselt, mõnel juhul lisandus väliseid tegureid, näiteks võimaluse avanemine või sotsiaalsed aspektid.

Judoka 1 meenutas, et tema huvi judotrenni minna sai alguse esimese klassi õpilasena 7-8-aastaselt otseselt filmi vaatamisest, kusjuures see soov püsis temas koguni aasta aega pärast filmi esmakordset nägemist. „Läksime vanematega kinno Lotte multikat vaatama. ... Kinost ära minnes ütlesin vanematele, et tahan judotrenni minna. Eks vanemad mõtlesid, et laps ikka räägib ja ei võtnud seda tõsiselt. Aasta hiljem nägime kuskil Indrek Pertelsoni, isa teretas teda ja ma küsisin isa käest, kes see oli. Isa ütles, et judokas, ja siis ütlesin, et pidite ju minu ka judo trenni panema. Ja siis läksingi judosse.“

Lapsevanem 2 kogemuses sai laste judohuvi alguse filmi regulaarsest vaatamisest, millele lisandus ka sotsiaalne aspekt. „Kaksikutel tütaridel tekkis huvi judo vastu 6-aastaselt Lotte multifilme vaadates, lapsed mängisid judot ka aias murul. Laste sõbranna läks lasteaias judo trenni ning esimeses klassis läksid ka nad ise judotrenni.“

Sotsiaalne aspekt esines ka Judoka 1 judohuvis, tuginedes filmis kujutatud kategooriatest soovi leida uusi sõpru, omandada sotsiaalne kuuluvus ning lisaks olla füüsiliselt tugev. „Mind kiusati koolis. Ja arvasin, et kui ma judosse lähen, siis keegi enam ei julge mind puutuda. Sain judos endale pelgupaiga, kuhu joosta ära, kui tekkiski mõni situatsioon. Judos ma leidsin oma tõelised sõbrad, kes on eluks ajaks.“

Lapsevanem 1 tõi välja, et kuigi samal oli populaarne ka üks teine võitluskunstiga tegeleva tegelasega animafilm, tekkis tütrele huvi just judo vastu, kuid laps ise treeningtegevuses osalemiseks initsiatiivi üles ei näidanud. Seega polnud antud juhul tegu lapse aktiivse sooviga, vaid kättetoodud võimaluse kasutamisega. „Mäletan, et tütar registreeris selle ära [et Lotte tegeles filmis judoga] – et tema teadvusesse ilmus teadmine, et on olemas mingi selline asi nagu judo, mis on mingit laadi võitluskunst. Et ta tänu Lottele teadis selle olemasolust ja see oli tal meeles. Kui tema lasteaias pandi üles silt, et nüüd on seal võimalus harrastada judot treeningutena, siis me küsisime ta käest, kas ta tahab minna ja ta kohe ütles, et kindlasti tahab seda teha ja ühe hooaja käiski seal trennis. Kuigi on olemas ka Kung-Fu Panda ja seda ta vaatas ka minuga koos, aga sealt seda tunnet, et ta tahaks kung-fuga tegeleda, tal ei tekkinud [muigab].“

Lapsevanem 3 tütar oli intervjuuajamisel oluliselt noorem (3-aastane) kui teised käsitletud lapsed, mistõttu ta treeningtegevuses osalemiseks polnud saanud veel teadlikku soovi kujundada ning ka tema vanemad polnud teda treeningutesse pannud, kuid tema rakendas judot mängudes ja teistes erinevates sotsiaalsetes olukordades. „Lotte on meie kodus väga tuttav tegelane. Laps

käitub nagu oleks seestunud. Ta arvab, et see on tore, kui võtad teisel lapsel ümbert kinni, viskad kisaga vastu maad ja ütled, et see oli judo. Umbes pool aastat tagasi hakkas laps nii tegema – siis, kui ta sai kaheaastaseks ja kingiti Lotte raamat, siis hakkaski pihta. Filmi nägime paar kuud hiljem. Ega me [naisega] alguses ei saanud aru, miks ta nii teeb, ta on hästi krapsakas ja hakkaja. Küsisime, et miks sa nii teed ja laps ütles, et ta teeb judot.“

Sama lapsevanem toob välja, et arvestades käitumise pikaajalisust on Lotte judoharrastuse otsest mõju keeruline piiritleda, kuid see on andnud nimetuse ja põhjenduse lapse käitumisele just lapse enda seisukohast vaadatuna. Samas ei taju laps veel piire sobiliku ja mittesobiva käitumise vahel. „Ta tegi juba enne Lottet seda, aga Lotte tulekul oskas oma tegevusele nime anda – judo. Et nägi, et seal tehakse ka. Ümbert kinni võtmine ja pikali tõmbamine iseenesest meenutab judot küll, aga kas ta teeb seda sealt või mitte, on lõplikult raske väita. ... Judot teeb ta kõigis olukordades. Nii konfliktis mingi asja pärast, aga ka niisama müramishoos. Hästi keeruline aru saada, millal õrn kallistus, mida ta teistele lastele ka teeb, läheb haardeks ja judoks üle. Sellist piiritunnetust tal väga pole.“

Kuigi asjaolud, laste motivaatorid ja huvi väljundid mõnevõrra varieeruvad, on antud juhtudel „Leiutajateküla Lottes“ judo kujutamisel olnud roll konkreetsete laste huvi tekkimises judo vastu.

3.4.2. Hinnang Lotte tegelaskujule eeskujuna

Intervjueeritud täiskasvanud olid üksmeelel, et Lotte on lastele, eriti tüdrukutele positiivne eeskuju, nimetades atraktiivsena tema sõbralikku ja aktiivset isiksust, mis väljendub nii füüsilistes (ronimine, turnimine, rippumine jne) kui ka vaimsetes ja sotsiaalsetes tegevustes (uurib kõike huvipakkuvat jne).

Lapsevanem 2 sõnul oli Lotte tema tütarde vaieldamatu lemmik. „Ta on väga leidlik, heasüdamlik ja hakkaja koeratüdruk.“ Judoka 1 tõi välja, et Lotte karakter pakkus talle võimalust samastumiseks. „Lotte oli kuidagi tore tegelane, tema attitude, alati rõõmsameelne, tundsin, et ma samastun sellega. [Mulle meeldis] see, et ta oli julge, iseseisev, söakas. Minu mäletamist mööda ta ei kartnud oma arvamust avaldada. Ta ronis puude peal, uuris kõike, mis võimalik. ... Lotte oleks nagu väike mina. ... Võibolla see mõjutas mind. ... Jah, minu lemmik oli konkreetsetelt Lotte. Albert meeldis mulle ka, sellepärast, et ta oli muhe sell, aga Lotte on siamaani mul südames. Olen seda filmi vaadanud väga- väga palju.“

Lapsevanem 1 pakkus täiendavalt välja mitu aspekte, mis võisid Lotte teha tema tütre jaoks atraktiivseks eeskujuks. „Võibolla talle imponeeris lihtsalt see, et ... sel ajal erinevate asjade valik, mida üldse oli vaadata, oli limiteeritud. ... Teine asi – seal on seda kausaalsust raske hinnata –, aga ma tean, et talle väga meeldivad koerad. Erinevalt näiteks nooremast tütrest, kellele ei meeldi koerad ja kes ei ole ka eriline Lotte sõber. Ja ma ei teagi, kas see on tänu Lottele ja Kalle Blomkvistile ja muudele asjadele, aga teda väga huvitab ka detektiivi elukutse, mis oli üks Lotte teema mingis filmis vist. Aga ma ei oska täpselt hinnata, mis seal töötas.“

Lapsevanem 3 märkis, et laps on füüsilise jäljendamise kõrval õppinud ka situatsioonipõhiseid ütlusi. „Lahedaid lauseid on. Näiteks on laps riputanud ennast laua külge, ripub üle ääre, et appi, ma ei saa siit alla, kas keegi aitaks mind palun. See on tsitaat Lottest. Iseenesest tore, et multikas on õpetanud, et kui ta satub hätta, oskab abi paluda. Väga häid lauseid on seal veel. Ükspäev tuli koju ja ütles: sa oled maailma parim issi. See on ka otsene tsitaat Lottest.“

Sealjuures rõhutavad täiskasvanud Lotte soo ning soostereotüüpidest vaba käitumise kombinatsiooni olulisust nii lapse kui ka täiskasvanu seisukohast.

Lapsevanem 2 hinnangul on Lotte tüdrukutele võimestavaks eeskujuks. „Lotte on ka tüdruk ehk millega tema saab hakkama, sellega saab iga tüdruk hakkama.“

Judoka 1 tõi välja, et Lotte andis julgust ja enesekindlust olla tema ise ning eristuda käitumiselt ja välimuselt ootuspärastest soostereotüüpidest, mille väljenduseks oli tema jaoks judo. „Nägin, et vau, et Lotte oli tüdruk, ta tegeles judoga, et miks mitte. ... Ma just tahaks, et kõik noored tüdrukud teaksid, et see on okei, et kui sa lähed õued, siis sa trööpad ja oled sina ise. Et pole nii, et ainult poisid võivad teha. Ma olin ise ka selline lapsena, et põlved lõhki ja nägu mudane. Judo oli selle julguse ja iseseisvuse füüsiline väljendus.“

Kui Judoka 1 jaoks oli tegu isikliku äratundmisega lapsena, siis Lapsevanem 1 märkis, et soostereotüüpse käitumise vältimine lapsele pakutavate eeskujude poolt oli oluline hoopis tema ja ta abikaasa jaoks kasvatuslikust seisukohast. „[Lottest teeb lastele hea eeskuju] see, et ta pole soostereotüüpne. Et ta jätab mulje, et ta vist on tüdruk, aga teeb igasuguseid asju. Ja et ta on ikkagi oma tüpaažilt selline julge ja ettevõtlik ja söakas tegelane, samas sõbralik ja abivalmis ja muud head asjad. Aga ma arvan, et soostereotüübi vältimine oli meie jaoks toona suur teema.“

Lapsevanem 3 nentis, et tema tütre käitumises soostereotüüpseid ilminguid pole, kuid ei osanud luua otsest seost Lottega. „Seda ta saab aru küll, et Lotte on tüdruk ja tema on tüdruk, aga ma ei usu, et see teda kuidagi mõjutaks – et kui poisid oleks teinud, siis tema ei teeks. Ei ole eriti

tegevusi, mida ta ei tee soorollide tõttu, et mina olen tüdruk ja seetõttu seda ja teist ei tee. Ta on nagu Lotte.“

Arvestades, et laps on Lottega tuttav juba kahe aasta vanusest ja tegelaskuju mängib lapsevanema hinnangul muudes aspektides tema käitumise reguleerimisel olulist rolli, on keeruline antud juhul põhjanevalt siiski välistada Lotte mõju käitumisele, seda enam, et Lapsevanem 3 intervjuus öeldud väite põhjal võib tema enda poolt eeldada teatavat soostereotüüpset suhtumist („Ma ei tea ka, kui naiselik see judo on.“). Samas ei saa seoseid või nende puudumist hinnata, kuna võimalikke põhjuseid või mingite tegurite kombinatsioone võib olla erinevaid. Küll aga ilmneb, et laps näeb oma eeskuju käitumas sarnaselt iseendale ning see võib temasse sisendada täiendavat kindlustunnet oma käitumisvalikute normaliseerituse kohta.

Seega pidasid täiskasvanud Lottet lastele, eriti tüdrukutele positiivseks ja vajalikuks eeskujuks, sealjuures peeti oluliseks soostereotüüpidest vaba käitumist.

3.4.3. Hinnang judo käsitlemisele filmis

Intervjueeritud täiskasvanute hinnangul „Leiutajateküla Lotte“ süžee ja nimategelase persooni kombinatsioon normaliseerib judoga tegelemise kõigi inimeste jaoks, soost ja vanusest sõltumata. Sealjuures kerkis olulise tegurina esile judo suutlikkus lapsi, eeskätt tüdrukuid võimendada ja end tugeva ning julgena tunda.

Lapsevanem 2 tõi oluliste teguritena judo atraktiivsuses välja meelelahutuslikkuse ja omandatava võime ennast kaitsta ja tugev olla. „Minu tüdrukutele meeldis väga Lotte ja tema tegevused, seega oli ta kindlasti eeskujuks. Ta oli ise väga kiindunud judokas ja äratas huvi selle spordi vastu. Minu tütreid on ka väga aktiivsed ja neile meeldis maadelda ja samuti võtteid õpetada sõpradele. ... Neile meeldis, et judo on lõbus, judo teeb tugevaks, saab kaitsta ennast. ... Enesekaitset õppida ja julgemaks saada.“

Lapsevanem 1 tõi välja sama ning lisas argumendina tasakaalu tugev olemise ja vägivalldu olemise vahel. „Ma arvan, et [tütar] nägi, et judo võimaldas olla tugev. Ja talle tugev olla ja ennast maksma panna meeldib. Aga ma arvan, et kui ta oleks näinud, et keegi oleks seeläbi kannatanud, siis ta oleks ära ehmatanud. Arvan, et selline tugev olemine ja võitmine ja sellised asjad talle meeldivad. Talle ei meeldi, kui keegi kaotab. Talle ei meeldi seepärast ka näiteks jalgpalli vaadata, et üks tiim kaotab.“

Üldiselt avaldasid täiskasvanud laste judohuvi üle heameelt, sest nende hinnangul on laps sellest võitnud nii füüsiliselt kui ka vaimselt.

Lapsevanem 1 märkis, et judoga tegelemise kogemus andis lapsele eneseteadlikkust. „Ma arvan, et ta nägi seda, et judo võimaldas tal olla tugev. Ja talle see, et olla tugev ja ennast maksma panna, meeldib.“ Lapsevanem 2 avaldas heameelt, et tema tütre on judoga tegelenud. „Kindlasti see avardas nende silmaringi, lisas oskusi ja enesekindlust. ... Tore, et tüdrukud proovisid ja natuke omandasid judo võtteid.“

Judoka 1 tõi välja judo füüsilise poole kõrval just vaimse arengu ja sotsiaalsed võimalused. „Judo pole ainult füüsiline sport. See pole selline ala, kus sa teedki ainult füüsilist. See on ala, kus sa arened ka vaimselt. Sa õpid ennast kontrollima, sa õpid ennast tundma. Judo on aidanud keskendumisele, enesehinnangule, julgusele.“

Judoka 1 jaoks on judost saanud identiteedi pärisosa. „Tol hetkel, kui tagasi mõtlen, tundsin, et see on kuidagi nii minu jaoks. Ma ei kujuta end ette mitte kellegi teisena kui judokana. Tegelesin ujumisega, aga ei kujuta ette, et oleksin ujuja.“

Ka ainsa intervjuueeritud täiskasvanuna oma lapse agressiivse käitumise üle muret tundnud Lapsevanem 3 tunnistas, et kaalub lapse trennisaatmist ning ei välistanud judot, kuna judooskused on kasulikud enese eest seismisel ja treening annaks lapsele võimaluse end välja elada. „Ega judo pole halb asi, ega see pole halb, et ta suudab enda eest seista. Aga võiks piirduda sellega, et ei lähe tüli norima. ... Judo pole üldse halb asi, kui sellega kaasneks distsipliin. Ma ei tea, kui lihtne väikeste lastega on. Ma ei tea ka, kui naiselik see judo on. Võiks ju panna ta judo trenni kunagi. Või noh kuskile trenni võiks ta ju panna, praegu puusalt pakkusin. Võibolla talle meeldiks judos, saab ennast välja elada ja suudab muul ajal ennast rohkem kontrollida. Ma pole päris selgeks mõelnud, kas see oleks *fine* või mitte kui laps tahaks judo trenni minna. Kuskile trenni peaks minema, eriti vaadates natuuri, tuleks teda rohkem ära väsitada. Linnalapse elu, pole õuemeinek nii lihtne. Aga peab mõtlema. Vaatama, mis ta ise teha tahab. Aga üldiselt ei välistaks seda.“

Lapsevanem 3 eristus teistest täiskasvanutest ka seisukohaga, et tema hinnangul oli judo käsitus filmis lihtsustatud ning pole kajastatud ohutustehnikat, mistõttu võib film soodustada mängu ja agressiivse käitumise piiride hajumist lapse jaoks. „Minu hinnangul judo käsitus on Lottes mõnevõrra pealiskaudne, selgitustööd ohutustehnika kohta pole ega lauseid, et ärge kodus järgi tehke. Eriti problemaatiline on alguses, kus on esimene trenn ja kõik külaelanikud said oma arust kohe asja selgeks ja rohkem nad tagasi ei läinudki, vaid hakkasid iseseisvalt siis nõ judot tegema.

Et võiks rohkem väärtustest rääkida ja sellest, mida ja mis olukordades on okei judot teha. Ma ei usu, et laps saab veel aru, mis on hea ja mis on halb. Ta räägib uhkelt, et tegi kellelegi aiat. Tal on raske aru saada, kas seda tohib teha ja miks seda ei tohi teha. Aga multikas oli judokeskne, hakati treenima, mindi võistlustele ja laps sai aru, et nii tehakse ja tema ka teebki.“

Sealjuures võib rolli mängida lapse vanus ja arenguetaap – Lapsevanem 3 on ainus uuringus osalenu, kelle laps alustas Lotte vaatamist ja judo mängimist kaheaastaselt.

Lapsevanem 3 pakkus, et filmis oleks võinud olla rohkem täpsemaid juhiseid, millal ja kus judot teha võib. „Et see pole nii, et suvalisel hetkel. Kukkumise osa seal ka pole – judotrennis alguses õpetatakse ikka kukkuma, aga sellest ei räägita midagi, ohutustehnika poolt. Väga lihtsustatud lähenemine – et lähed ja tõmbad ja teine kukub. Samas see on multifilm, mille sisu pole otseselt judo tutvustamine. Pigem hakkan ise endalt küsima, kas näitasin talle seda liiga vara.

Kui Lapsevanem 3 tütar ei mõistnud, et tema käitumise tagajärjel võib keegi haiget saada, siis see on kontrastis Lapsevanem 1 kogemusega, kelle tütre sümpaatia kujunemisel oli võtmeargumentiks just judo teadvustatult rahumeelsus ning valu- ja vägivallavabadus. „Ma arvan, et ta selle Kung-Fu Pandaga ei samastunud, aga Lottega suutis samastuda. Kung-Fu Panda oli ikkagi selline verine. No mitte verine, aga ikkagi seal inimesed ja loomad said haiget, seda võitlust oli seal päris palju. ... Ma arvan, et kui ta oleks näinud, et keegi saab judoga haiget, siis talle kui väga õrnahingelisele kindlasti poleks see meeldinud. Ma ei mäleta ka, et keegi seal oleks haiget saanud. See oli ikkagi nagu selline mäng ... Ma arvan, et talle ei oleks meeldinud, kui Lotte oleks kellelegi haiget teinud. Rääkimata sellest, kui Lotte oleks ise haiget saanud.“

Lapsevanem 3 avaldas oma lapse judo märgi all toimuva agressiivse käitumise üle muret ning tunnistas, et ei oska seda olukorda lahendada. „See on väga tõsine mure tegelikult minu jaoks. Seal rühmas on lastel suured vanusevahed ja üks väike laps ka, ma olen tema pärast päris mures. Endast suurematele ta (tütar) väga ei lähe judot tegema, aga samas lasteaias murdis maha ka endast peajagu pikema tüdruku, kes ei lubanud teda mängunurka. Kui ta tuleb räägib sellest, et tegi kellelegi judot, siis tal pole mingit emotsiooni. Lihtsalt kirjeldab, et tegi kellelegi aiat ja too hakkas nutma. Ise kiretu nagu palgamõrvar. Meie ütleme, et nii on halb ja loeme sõnad peale. Ja siis juhtub jälle. Iga päev loodan, et nüüd on üle läinud. Eile oli jälle.“

Üldiselt pidasid täiskasvanud judo puhul oluliseks, et tüdruk-tegelane judoga tegeleb ning lastele judo kohta atraktiivsena nimetasid filmist mitmeid kategooriaid, sealjuures enim julgust, tugevust, suutlikkust ennast kaitsta ning igas olukorras hakkama saada. Eraldi uurimist vajaks, kuidas võib filmis judo kujutamine mõjutada väga noori, 2-3-aastaid lapsi.

3.5. Treenerite kogemus Lotte mõjudest judo harrastamisele

Selles alapeatükis uurin, kas ja milliseid muutusi tajusid laste judotreenerid pärast „Leiutajateküla Lotte“ ilmumist judotrenni tulevate laste arvus ja profiilis ning kuivõrd nad on kasutanud Lotte ja teiste tegelaste judoharrastust treeningtegevuse läbiviimisel.

3.5.1. Uute laste tulek organiseeritud treeningtegevusesse pärast filmi linastumist

Joonisfilmi „Leiutajateküla Lotte“ linastumine 2006. aasta septembris jäi aega, millele vahetult eelnevalt olid Eesti judokad Indrek Pertelson ja Aleksei Budõlin aastate vältel võitnud arvukalt tiitlivõistluste medaleid, sealhulgas kolm olümpiamedalit. Judosangarid olid aktiivse sportlaskarjääri värskelt lõpetanud.

Treener 3 täheldas, et suurim nõudlus judotrennide järgi tekkis siis, kui Indrek Pertelson ja Aleksei Budõlin võitsid medaleid. „Kohe pärast seda tuli välja Lotte ja aitas hoida seda nõudlust samal tasemel edasi.“

Judojuht 1 on samuti veendumusel, et Lotte hoidis judo populaarsust laste seas. „Judo oli tänu Pertelsonile ja Budõlinile popp ning Lottega tuli uusi lapsi ja tuli just ka tüdrukuid judo juurde. Seda võib võrrelda „Tantsud Tähtedega“ fenomeniga – kui palju lapsi läks selle saate tõttu võistlustantsutrenni. Huvi tekkis lainena ja see lainehari kestis umbes kümnekond aastat.“

Sarnaselt on Treener 1 on seisukohal, et laste endi huvi judo vastu hakkas tekkima just Lottest innustatuna. „Just sel ajal hakkas lastel endal see huvi tekkima, sest film oli nii äge, sealt seda nähti, see oli nii kihvt, et mida kõike Lotte suutis ja tegi ja sealt hakkasid lapsed ise rääkima vanematele, et tahaks.“

Treener 2 oma kogemuses otseselt ei eristanud konkreetselt eraldi Lotte fenomeni, vaid tema hinnangul on igal asjal mõju. „Aga see on ka paljude erinevate asjade koosmõju ja kõik kokku moodustab terviku.“

Treener 4 kombineerib kõik need faktorid. „Leiutajateküla Lotte“ filmi tulemusel judo populaarsus laste seas kasvas meeletult, tegi hüppelise tõusu.“ Ta avaldas arvamust, et judo oleks populaarsushüppe siiski nagoonii teinud, sest olid tipud, kes tegid häid tulemusi, meeldisid

rahvale ja lapsed tahtsid nendega samastuda. „Lotte andis seda momentumit veel juurde. Oligi ühe ala jaoks õigesti ja hästi ajastatud. Kõigi heade asjade hea kokkusattumus ja tekkis sünergia. Saime siia ka maailma karikavõistluste etapi, mis on väga raske saada. Kui judo poleks populaarne olnud, kas üksi väike koeratüdruk oleks suutnud – ju jõnksu oleks ikka teinud. Aga arvan, et ikka kõikide asjaolude hästiajastatud kokkusattumine on see, mis tagas judo tohutu populaarsuse tol ajal.“

Judojuht 1 tõi välja, et judo tegi spordialana sel ajaperioodil Eestis läbi ka sisulist arengut. „Judo muutus populaarsemaks ja tänu paarile treenerile tekkisid lasterühmad. Judos hakati käima 5-6-aastaselt ja enam polnud see selline automaatselt karm kahevõitluse ala nagu nõukogude ajal, vaid lastel oli tore võimalus spordiga toimetada, mürada, tatami peal ennast välja elada. Ja muidugi väärtuste väljatoomine – Tõnu Lume arendas Eestis välja judo taustsüsteemi, vana (Andres) Lutsar edendas judokultuuri, Toni Eylandt viis selle massidesse. Tekkis klubide süsteem ja oli vaja trennidesse lapsi. Tegu polnud talentide otsinguga, vaid massiliselt demokratiseerunud laste rühmadega lasteaedades. Hakkas tekkima kultuuriline nähtus – laste kehakultuur, mitte tippsport.“

Treener 4 rõhutas samuti lasteaedades judo propageerimisega alustamise olulisust. „Saatsime treenerid lasteaedadesse, et võimalikult vara jõuda lasteni. Seal kedagi muidugi ei loobita, vaid trennid on mängulised, mati peal, on rituaalne osa, on distsipliini osa, on kukkumised, tasakaal. Ja loomulikult, kui saad lasteaias konksu otsa, tuleb ta hiljem ka tõenäoliselt trenni. Treeneritöö on siin väga oluline, et oleks õige treener, kellele sobib töö lastega. Ma arvan, et lasteaedades minek tuli samal ajal kui Lotte filmgi, samal ajal kui judo läks populaarseks – judot nõuti ja see sobis. Kogu buum tuli üsna samal ajal. Lasteaedades käimine oli klubide töö, Condor käis, aga tean, et Aitado käis ka lasteaedades üsna vara, võibolla isegi juba taasiseseisvumise alguses. Aga laialdaseks läks see ikka Lotte paiku.“

Judojuht 1 sõnul väärtustas alaliit Lotte judoharrastust. „Kui meil toimus Euroopa Judoliidu sündmus, siis näitasime filmi Coca-Cola Plaza kinos. Oli suur vaimustus ja tehti plaane, kuidas seda filmi panna eri keeltesse ja näidata üle maailma. Nii see siiski ei läinud, aga seda nähti ühe hea näitena, kuidas ala populariseerida. Ja hoidsime Lottet pildis sees ka lastele judo propageerimisel. Lotte oli oluline osa judo *mojost*.“

Indrek Pertelsoni meenutusel oli telefon punane. „Vähemalt poolsada last oli pidevalt trennide järjekorras, lapsed nutsid Arigatost mööda sõites, et tahavad ka Lotte trenni.“

Treener 3 nõustus selle meenutusega, kuid tea hinnangul on Lotte fenomeni mõju praeguseks kadunud. „Vanasti Lotte kõrgajal oli meil trennidesse ootenimekirjas 40 inimest järjekorras. Täna sellist olukorda enam pole. Täna sel päeval ei tunne enam, et Lotte mõju avaldaks. Nõudlus judotrennide järgi püsib stabiilselt samal tasemel tänu sellele, et klubid on lasteaedadesse laienenud ja teevad seal head tööd. Kes praegu judosse tulevad – hästi palju üksikemad toovad lapsi, sest loodetakse saada mehelikku distsipliini, ei suudeta poistest üle käia. Sportlik tulemus pole enam nii tähtis kui vanasti, vaid distsipliin on oluline.“

3.5.2. Judo trenni tulevate laste profiili muutumine

„Leiutajateküla Lotte“ linastumise ajal ja järel laste ja noorte treenimisega tegelenud treenerid täheldasid muutusi judotrenni tulevate uute laste profiilis.

Treener 1 tõi välja võrdluse ajast enne ja pärast Lotte judoharrastust. „Enne olid sellised teadlikud isad, kes on samamoodi harrastanud judot ja on toonud oma lapsed siia. Siis tuli see suur-suur Lotte buum. See tõi lapsed trenni sellepärast, et lapsele see meeldis, lapsele see tundus jube äge. Ja siis hakkas tulema igasuguseid erinevaid perekondi. Kunstnikud ja luuletajad ja reporterid ja hästi huvitavad inimesed, täitsa tavalised inimesed – ja laps tahtis, sellepärast tuli. Nüüd aastatega on tegelikult tajutav, et judot harrastavate laste ringkond on muutunud nii suureks ja laiaks, et me enam väga palju reklaami ei vaja.“

Treener 1 hinnangul on Lotte fenomen jätkuv. „Ma kuulen, ma kuulan, ma küsin lapse käest. Nad ütlevad, et vanemad vennad on näidanud, et vaata, mis Lotte tegi, et vaata, kui äge. Ja Lotte oli seelikus ning see tüdrukutele läheb eriti peale. Lisaks Brunod ja kõik need tegelased ümberringi, kõik olid ju judosse pandud. See oli nii äge minu meelest, et näitas, et judoga saab tegeleda igaiüks – nii muusik, kunstnik kui käsitöölaine. Et igale lapsele see sobib. See valmistab last teadlikuks eluks ette, heas mõttes. Ilmaasjata pole judo Jaapanis kasvatussüsteemi ja õppesüsteemi osa.“

Treener 4 nõustus, et üldine judos osalejate arv tõusis ning judotrenni hakkas tulema erineva taustaga lapsi. „Tõesti igasuguseid. Varem oli ikka nii, et isad, kes ise judo või võitluskunstidega tegelevad, tahavad pojad ka trenni tuua. Indrek Pertelson oli äge kuju sportlasena ja avaliku elu tegelasena, suur lahke ja kihvt figuur lastele, alati suhtles ja sõbralik, jättis hea mulje, see kõik aitas kaasa judo kasvule ja populariseerimisele. Eks loomulikult telekast näed ja siis tahad ka minna seda ala tegema. Ja eks omakorda korraldasime judole võistlusi. Tekkis kogu võrgustik.

Tuli võõrast kohast lapsevanem, kes töötas mingis ägedas kohas, said klubile sponsori. Kõik eskaleerus. Võib öelda, et kogu judo ala kandepind laienes tänu laste hulgale, lapsevanematele, lapsevanemad olid ka vabatahtlikud ja aitasid võistluste läbiviimisel ja kogu see asi läks väga suureks.“

Kõik küsitletud treenerid tõid välja tüdrukute huvi märgatava suurenemise judotreeningute vastu ning tõmbavad siin otseseid seosed „Leiutajateküla Lottega“. Ka hinnangulised protsendid kattuvad – treenerid on üksmeelel, et kui enne Lottet moodustasid tüdrukud judoga tegelejatest 1-2 protsenti, siis Lotte suurendas judo atraktiivsust tüdrukute jaoks ning tõstis judotreeningutele tulevate tüdrukute osakaalu 10 protsendile, mitme treeneri hinnangul isegi kuni 15 protsendile.

Treener 2 avaldab arvamust, et judos käivate tüdrukute arvu suurenemises viimase kümnekonna aasta jooksul võib Lotte mõju näha küll. „Lotte oli ju ise ka koeratüdruk. Kui varem käis judos hinnanguliselt umbes 1-2 protsenti tüdrukuid, siis alates Lotte filmist tõusis trenni tulevate tüdrukute osakaal umbes 10 protsendile. Kui võrdleme näiteks iluvõimlemisega, kus käivadki ainult tüdrukud, siis meil on peamiselt poisid, nii et kasvuruumi on.“

Ka Treener 3 peab tütarlaste judotrenni lisandumist Lotte panuseks. „Lotte tulekuga laienes kindlasti judo trennis käivate laste profiil. Tüdrukud hakkasid rohkem tulema. Kui Aleksei (Budõlin) ja Indrek (Pertelson) tõid medaleid, siis sellest tüdrukuid trenni ei lisandunud. Lotte ajastu olukorras tuli trenni umbes 10-15% tüdrukuid. Enne Lottet oli see nii 1-2 protsenti. Lotte avas judole uue turu. Paljud käima jäävad, sõltub treenerist.“

Treener 4 ise protsente ei pakkunud, kuid hindas teiste treenerite hinnangud tõenäolisteks ning tõi välja, et tüdrukuid tuli piisavalt, et treeningsituatsioone ja olmeküsimusi põhjalikult muuta. „Enne Lottet oli trennis 1-2% tüdrukuid ja pärast 10-15% - see kõlab täitsa tõese võrdlusena. Mäletan isegi, et tüdrukute tulekuga trenni tekkis meil erinevaid uusi küsimusi, dilemmasid ja olmeküsimusi lahendamiseks. Näiteks tuli tüdrukutele eraldi riietusruum ehitada. Kui ma ise judos käisin, siis meil endal oligi ainult üks tüdruk grupis. Nii et tekkis uusi situatsioone, poisid pidid hakkama tüdrukutega maadlema jne.“

Judojuht 1 tõmbas samuti paralleeli Lotte ja tüdrukute lisandumise vahele judotrennidesse, sest Lotte judoharrastus suutis muuta seniseid mõttemalle. „Visuaalsel vaatlemisel ütleks, et Lotte perioodil hakkas trenni tulema tüdrukuid. Ju seal Lotte mängis ka rolli. Enne Lottet võibolla kümmeaastat enne ei olnud judo tüdrukute seas iseenesestmõistetav, aga Lotte tekitas sellise mõtlemise, et tüdrukutele samamoodi sobib see ala. Strateegilist planeerimist tüdrukute toomiseks judosse minu teada siiski polnud, see oli ikkagi rohkem rõõm ja lõbus.“

Ka Treener 4 ei mäleta, kas tegijatel oli taotluslik soov teha judo tüdrukute jaoks populaarsemaks. „Võibolla. Nagunii tüdrukud tegid judot ka sellel ajal juba, aga see fakt on tõene, et tüdrukute osakaal judos kasvas Lottega hüppeliselt. Täna ka üks andekamaid noori tüdrukuid Annika Karilaid, kes teeb ägedaid vägitegusid, on ka selle generatsiooni produkt. See on pesuehtne näide. Kas meil eos oli selline taotlus, võis olla küll sest miks me ei hakanud kuidagi veenma tegijaid midagi muutma. Meile tundus just äge mõte, et see on tüdruk, kes judo avastab. Ju mõtlesime siis ka, et see võiks tuua uue kasvu ka tüdrukute osas. Täna vaatan naiste judot ja see on väga heal tasemel, pole mingit vahet, kas mees või naine.“

Treener 4 märkis, et kuigi tüdrukute mahu suurenemine oli silmatorkav, siis eelduslikult tuli ka mingi osa poisse judosse juurde. Ta meenutab isiklikust kogemusest, et kuigi Lotte oli tüdruk, pakkus populaarse joonisfilmitegelase judoharrastus uhkust ka poistele. „Lastel endal oli uhke tunne, et käin seal trennis, mida Lotte teeb. Lotte oli sel ajal ikka meeletu fenomen. Mäletan, et pidin ise ka oma lastele Lotte asju ostma. Mul olid poisid suured, käisid judos ja Lotte oli ikka teema, kuigi ta oli tüdruk-koer. Ma arvan, et ägeduse nende jaoks tõi see judo sinna sisse, et Lotte tegi ju ka judot. Et siis polnud piinlik, et võtab mingi koeratüdruku nuku või tahan neid Lotte maisikepikesi saada. Judo tegi koeratüdruku ägedaks ka poiste jaoks.“

Intervjueeritud treenerid mäletavad ka konkreetseid näiteid Lottest innustatult tulnud lastest. Treener 1 meenutab Lotte nukuga judotrenni tulnud tüdrukut: „Näen, trepi pealt tuleb, käsi niimoodi kenasti ette sirutatud, käe peal ripub kott ja kotis on Lotte nukk. Nukk käis trennis kaasas. Vaatan, ümber nurga enne tuleb nukk ja siis saabub tüdruk järgi. Ta oli rohkem selline printsessitüüpi tüdruk, läkski pärast ära balletti.“ Treener 3 meenutab oma praktikast sarnast juhtumit: „Meenub üks laps, kes tuli trenni, Lotte nukk oli käes ja nukk pandi aknalaua peale trenni vaatama. Oli antud julgustuseks kaasa.“ Treener 2 mäletab judoturniirilt väikest tüdrukut, kes vaatas Lottet ja ütles, et tema tahab judot teha. „Kes konkreetselt on meile tulnud Lottest inspireerituna trenni, seda me ei tea, me ju ei küsi.“

3.5.3. Lotte kasutamine treeningtegevuses

Treenerid, kes töötasid Condori spordiklubis ning viibisid vahetult Lotte judoharrastuse kujundamise juures, kasutavad praegugi mingil määral Lottet trennis käivate lastega suhtlemisel ja judo mõtestamisel, kuid väga piiratult.

Treener 1 märgib, et kuigi räägib Lottest palju, ei kasuta ta tegelast otseselt treeningtegevuses. „Samas jälle ma ei väsi lastele meelde tuletamast, et mida see tegelane mingis olukorras tegi ja mis too teine nüüd tegi ja mida Bruno ütles ja mis nüüd juhtus.“

Treener 3 väldib autoriõiguste tõttu Lotte nukkude kasutamist treeningtegevuses, kuid autorite nõusolekul näitab 5-8-aastastele lastele laagrites filmi. „Iga kord kui laagrid on, vaatame seda Lotte filmi tagantjärgi, sest uus põlvkond pole Lottet näinudki. Uued filmid on peale tulnud ja vanemad filmid on unustatud. Näitame filmi omal initsiatiivil, sest lapsed ei teagi küsida.“

Treener 3 peab oluliseks filmi vaatamise kõrval nähtust ka lastega rääkida ja arutleda. „Filmi vaadates need olukorrad, kus judo kasuks tuleb, me räägime lastega üle. Ka lapsevanemad räägivad nendest asjadest, kui nad filmi on näinud. Arutelu võtame ette need kohad, mida Lotte on õpetanud, vaatame, kas nad ise leiavad need asjad üles. Arutelu toimub minu suunamisel, aga lapsed ise peavad leidma, mis seal head oli. Mis te arvate, kas Lotte käitus hästi või ei käitunud või kas keegi oli halb või mitte.“

Treener 3 toob välja, et Lotte judoharrastus mõjub lastele innustavalt. „Lotte näitab, kuidas on võimalik treenides edasi jõuda. Lapsed ütlevad: „Lotte tegi seda, las meie harjutame ka seda.“ Uute teadmiste teadasaamine mängib rolli. Enne tuleb teha palju üldfüüsilist tööd – kui seda oleks saanud lähemalt näidata, oleks see ka judo populaarsust veel rohkem tõstnud. Indrekul oli plaanis judo võõsüsteemist täiendav teha multifilm, mis oleks populaarsust suurendanud, aga ei leitud selle jaoks rahasid.“

Lottet on Treener 4 hinnangul oluline kasutada trennides ja töös lastega eeskujuna. „Üks asi on see, kui midagi räägib treener, kes on lapsele suur eeskuju. Aga kui Lotte räägib ka sama asja, võtab ta seda kui lisakinnitust, et nii ongi. Ja püüab mitu korda paremini. Kolme inimese efekt – kui kolm inimest räägivad sama asja, siis ongi tõde. Olen kuulnud, et peredes on ette tulnud, et laps on öelnud, et „treener ütles ja Lottes ütles, siis nii on.“

Seevastu Treener 2, kes Lotte väljatöötamise juures ei viibinud, Lottest lastega ei räägi. „Ei trennides ega siis, kui lasteaedades käime judotrenne tegemas. Samas sellel on kindlasti oma osa, et Lotte meelitab neid asja vastu huvi tundma.“

3.6. Eesti noorte judoharrastajate arvu arengud vaadeldaval perioodil

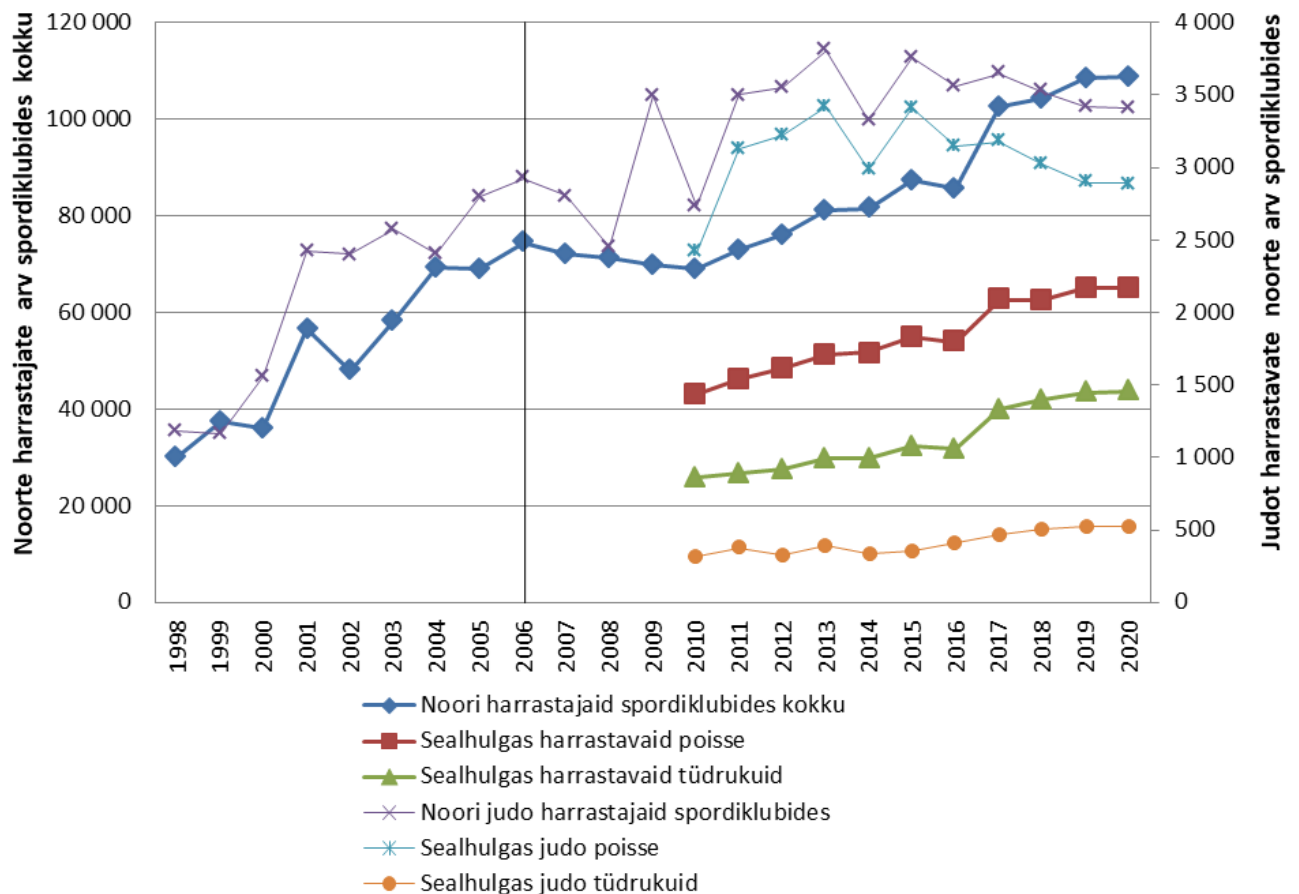
Film „Leiutajateküla Lotte“ linastus Eesti kinoekraanidel 1. septembril 2006. aastal ning DVD-le ja raamatukaante vahele jõudis veel sama aastanumbri sees. Vaatlemaks filmi võimalikku mõju judo harrastatavusele Eesti laste seas, on oluline vaadelda seda sündmust pikemal ajajoonel – sellest lähtuvalt alustan harrastajate statistika ja teiste oluliste sündmuste vaatlemist kahe olümpiatsükli ehk kaheksa-aastase perioodi võrra enne filmi linastumist, mille sisse jäävad ka kolm olümpiamängude pronksmedalit, neist kaks võitis Indrek Pertelson. Samuti on oluline arvestada, et kui filmil võis olla mõju laste judoharrastusele, ei pruukinud see ilmneda koheselt – lapses võis kujuneda soov judoga tegelema hakata pikemaajalisel skaalal, samuti võis laps soovi esmakordsel tekkimisel olla judotreeningutega alustamiseks liiga noor.

Eesti Statistikaameti andmetel oli 1998. aastal Eestis 1180 noort judoharrastajat (siin ja edaspidi on kuni 2009. aastani spordiharrastajate andmebaasi pidanud Eesti Statistikaameti ning alates 2010. aastast asutatud Eesti spordiregistri statistiliste andmete puhul noorte all peetud silmas 5-19-aastaseid harrastajaid). Eesti spordiregistri andmetel see arv aastate vältel mõningastest lühiajalistest kõikumistest hoolimata tõusis kuni 2013. aastani, mil judo kogus tipphetkel 3808 noort harrastajat. Sealt alates on judo harrastajate arv üldjoontes langenud, olles 2020. aasta seisuga 3413. Samas on iga-aastaselt suurenenud judoga tegelevate tüdrukute arv – kui judoga tegelejate tippaastal 2013 oli tüdrukuid 388, siis nüüdseks juba 521.

Kui 2001. aastal näeme noorte judoharrastajate arvus 56 protsendist tõusu, tegi sarnase hüppe noorte harrastajate arv klubides spordialadeüleselt, mis viitab süsteemimuutusele – Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutuse kinnitusel lõpetas 2000. aastal Tartu linn mitme linnale kuulunud spordikooli tegevuse ja õpilased anti üle loodud spordiklubidele, 2001 toimus sarnane muudatus Tallinnas; kuna sel ajal spordikoolide harrastajad statistikas ei kajastunud, tuleneb sealt vahe. 2009. aastal aga tõusis judo harrastajate arv klubides hüppe judo senise hetke kõrgeimale tasemele, samas kui üldine noorte spordiharrastajate arv langes 2 protsendi võrra. Tegelikku judo harrastajate tõusu suurust tol aastal on keeruline täpselt öelda, kuna küsimusi tekitavad 2008. ja 2010. aasta ajutised järsud kukkumised ja vastavalt järgnevate aastate järsud tõusud. Võimalik järskude üle-aastaste kukkumiste-tõusude põhjus võib peituda statistika koostamise põhimõttes – statistikasse jõuavad harrastajate arvud klubide aruannetest, kuid kui mõni klubi satub raskustesse või jätab aruande esitamata, ei kajastu nende klubis harrastavate noorte arv statistikasse. Antud juhul ei õnnestunud täpselt põhjust tuvastada, kuid on põhjust arvata, et ajutised kõikumised tulenesid majanduslanguse raames klubide raskustest tegevuse

jätkamisel või aruannete esitamisel. Suures plaanis on aga näha judo harrastatavuse kindel tõus sel perioodil, seda enam, kui vaadata 2009. aasta judoharrastajate 20-protsendilist tõusu võrreldes senise absoluutse tippaastaga 2006.

Tabel 2. Noorte (5-19a) spordiharrastajate ja noorte judoharrastajate arvu progressioon aastail 1998-2010. Vertikaaljoonega on tähistatud „Leiutajateküla Lotte“ väljaandmisaasta.



Allikad: Eesti Statistikaamet (1998-2009) ja Eesti spordiregister (2010-2020). Tabeli aluseks olevad täpsed arvud on toodud Lisas 2.

Kahjuks ei eksisteeri eraldi judoga tegelevate tüdrukute statistikat ajast enne Lotte filmi linastumist ega ka mitte vahetult järgnevatel aastatel. Eesti spordiregistri andmestik, kus poiste ja tüdrukute statistika on eraldi väljavõetavad, algab aastast 2010. Küll aga on näha isegi sel perioodil tüdrukute osakaalu veidi kiirem suurenemine judos võrreldes kõigi spordialadega kokku – 2013. aastal, mil judo harrastatavus Eesti noorte seas saavutas senise haripunkti, oli judoga tegelevate tüdrukute arv võrreldes 2010. aastaga kasvanud 22 protsenti, samas kui kõigil spordialadel tervikuna oli see protsent 15.

Kuigi judoga tegelevate tüdrukute arv on praegu Eestis läbi aegade kõrgeim, on soopõhise statistika algusaasta 2010 ja käesoleva 2020. aasta võrdluses judot harrastavate tüdrukute arvu tõus olnud siiski veidi aeglasem üldisest sportiharrastavate tüdrukute arvust – judos on tõus olnud 163 protsenti ning aladeüleselt 169 protsenti.

Kuigi faktoreid, mis võivad judoharrastajate hulka ja ka statistilisi näitajaid mõjutada, on erinevaid alates Eesti sportlaste poolt rahvusvahelistelt tiitlivõistlustest võidetud medalitest, meediakajastusest, spordiorganisatsioonide turundus- ja värbamistegevustest kuni statistikasüsteemi muutusteni, ning antud oludes statistika põhjal konkreetseid järeldusi on keeruline teha, võib eelpooltoodud arvude põhjal siiski eeldada, et judo kujutamisel Lotte seiklustes võis filmi ja raamatu ilmumise lähiaastail olla teatav mõju ka organiseeritud treeningtegevustes osalevate laste arvule, kuid kuna vahepealsetel aastatel ei ole „Leiutajateküla Lottet“ aktiivselt judo turundamiseks kasutatud, ei oma see enam mastaapset mõju judo harrastatavusele.

4. DISKUSSIOON

Käesolevas magistritöös otsisin tõestust hüpoteesile, et judo kujutamine filmis „Leiutajateküla Lotte“ aitas kaasa Eesti laste, eriti tüdrukute huvi suurenemisele judo vastu. Suhteliselt pika aja möödumisel – filmi ilmumisest oli uuringute läbiviimise ajaks möödunud 12-14 aastat – ning suuresti kvalitatiivsete uuringumeetodite tõttu ei ole täiesti kindlalt võimalik hüpoteesi tõestatuks lugeda, aga esinevad mitmed indikaatorid, mis näitavad laste huvi tõusu judo vastu filmist tulenevalt, ning on võimalik avada, millistel viisidel ja võimalikel põhjustel huvi suurenemine toimunud.

Magistritöös keskendusin eeskätt laste judohuvi tekkimise uurimisele, rõhuga laste sporditegevuse juurde toomisel (lapse jäämine vastava sporditegevuse juurde võib sõltuda juba muudest faktoritest, näiteks treeneri loodav keskkond, treeningkaaslaste meeldivus, ala ja treeningute sobivus, logistilised ja korralduslikud asjaolud jne). Olukorras, kus meediapersoonade eeskuju rakendades on eesmärgiks tuua lapsi organiseeritud sporditegevuse juurde, on lapse huvi äratamine üks võimalikke eeldusi eesmärgi saavutamisel, kuid mitte ainus eeldus ning mitte ka tingimata vajalik eeldus – määravat rolli mängib lapsevanem, kes peab jõudma otsuse ja reaalse sammuni laps trenni viia.

Seega tuleb veenda ka lapsevanemat, et tegu on tema lapse jaoks sobiva ja soovitava tegevusega. Lapsevanemate intervjuudest selgus, et judo kujutamine „Leiutajateküla Lottes“ vanemaid kõnetas, eeskätt toodi atraktiivsena välja valdavalt kaks väärtust – 1) vägivallast vaba keskkond, mida peavad Lotte karakterile ja kogu Leiutajateküla keskkonnale fundamentaalselt oluliseks ka filmi autorid, ning 2) Lotte karakter, mis erinevate positiivsete omaduste kõrval kõnetas intervjuueeritud lapsevanemaid tüdrukutele kehtivate soostereotüüpide raamidest väljumisega. Sealjuures ei sõltunud nende väärtuste toetamine lapsevanema enda soost – intervjuueeritud täiskasvanute seas oli nii mehi kui ka naisi. Filmitegijad suutsid judot edukalt kujutada mõlema väärtuse kontekstis, nii et seni Eestis eeskätt meeste võitlusalaks peetud judo omandas lapsevanemate jaoks tüdrukutele sobiva tegevuse kuvandi niivõrd, et vanemad olid avatud ideele tütarde judohuvist.

See nähtus toetab uuringuid, mis on käsitletud soo rolli tegelastega samastumisel ja suhtumisi soostereotüüpsesse käitumisse. Tüdrukute huvi tavapäraselt poistega seotud tegelaste, mängude ja mänguasjade vastu aktsepteeritakse oluliselt rohkem (Campenni, 1999; Zucker jt, 1995, mõlemad viidatud Bussey & Bandura, 1999 kaudu) kui vastupidiselt poiste puhul, kes jälgivad

hoolikalt oma käitumise ja eeskujude vastavust soostereotüüpidele tugevalt tunnetatud väliste ootuste tõttu (Bussey & Bandura, 1999; Martin, 1993; Zucker jt, 1995, mõlemad viidatud Bussey & Bandura, 1999 kaudu). Riiklik statistika on alates soopõhiste andmete olemasolust 2010. aastal Eestis tüdrukute seas judo harrastatavuse kindlat järk-järgulist tõusu, olles magistriritöö kaitsmise ajaks jõudnud Eestis senisele rekordkõrgusele, kuigi moodustab siiski vaid väikese osa koguharrastajate arvust. Siiski räägivad iga-aastaselt tõusvad tüdrukutest judoharrastajate arvud enda eest. Milline täpsemalt on pikas perspektiivis Lotte roll, on keeruline hinnata, eriti arvestades kuivõrd on viimase 10-15-aastaga muutunud ka ühiskond ja suhtumised sooküsimustesse, sealjuures on tüdrukute tegelemine võitlusaladega muutumas ühiskonnas üha üha tavalisemaks.

Olukorras, kus lapsevanem on veendunud, et tegu on tema lapse jaoks sobiva ja soovitava tegevusega, pole siiski tingimata täidetud kõik tingimused lapse jõudmiseks vastavasse trenni – vaja on täiendavalt lapsevanemat otsusele ja tegudele suunavat motivaatorit või lüket. Ka magistriritöö uuringud tõestavad seda – Judoka 1 soovis judotrenni minna aasta aega, enne kui tema soov täitus seoses lapsevanema juhukohtumisest judoka Pertelsoniga tekkinud küsimustega, mis taas tõstis teema päevakorda; Lapsevanem 1 pani lapse judotrenni siis, kui nägi lasteaias judotrennide kuulutust; Lapsevanem 2 lapsed läksid judotrenni seejärel, kui nende sõbranna oli seal käima hakanud; Lapsevanem 3 pole veel otsustanud last judotrenni panna hoolimata sellest, et vanem on mures lapse regulaarselt agressiivse käitumise pärast judo sildi all ning vanem mõistab, et regulaarne treening võiks aidata lapse käitumist leevendada nii füüsiliselt kui ka pedagoogiliselt.

Laste judotrenni jõudmist uurides tekkis treenereid intervjuerides mulje, et tõenäoliselt enim võitis laste judohuvi suurenemisest just spordiklubi Condor, mille eestvedajaks oli judoka Indrek Pertelson – tol ajal palavalt armastatud spordisangar, kelle populaarsust suurendas kahe olümpiapronksmedali kõrval tema karismaatiline isiksus ja särav suhtlemisoskus. Intervjueeritud kuuest judokogukonna esindajast viis olid seotud Indrek Pertelsoni ja tema judoklubiga Condor ning kuigi valim on liiga väike, et teha laiapõhjalisi järeldusi, siis just Condoris toona töötanud treenerid eristasid nõudluse aspektist selgelt aega enne ja pärast „Leiutajateküla Lottet“ ning tunnetasid mitte ainult tüdrukute, vaid ka poiste judo-huvi suurenemist nii palju, et kõiki trenni tulla soovivaid lapsi ei suudetud vastu võtta ning tekkisid kuni poolesajast lapsest ootenimekirjad. Ainus intervjueeritud treener, kes Condoriga seotud polnud, küll möönis nõudluse suurenemist, sealhulgas tüdrukute seas samas mahus teiste treeneritega, kuid ei maininud, et nõudlus oleks suutnud ületada pakkumisvõimalust ja oleksid tekkinud

ootenimekirjad, samuti ei täheldanud ta laiapõhjalisi muutusi skaalal „enne ja pärast Lottet“. Tekib küsimus, kuivõrd võis lapsevanemate otsuseid laste judotrenni panekul mõjutada Lotte judoharrastuse kõrval ka reaalse inimpersooni (Pertelsoni) aktiivne olemasolu; seda enam, et tegu oli tuntud, populaarse ja sportlikult eduka isikuga. Väljamõeldud tegelase kõrval toetava inimpersooni / kõneisiku olemasolu olulisus ning sellele persoonile vajalikud omadused võivad huvi pakkuda ka organisatsioonidele, kes püüavad Lottest tulenenud judo edulugu laste käitumise suunamisel korrata.

Treenerite intervjuudest jäi kõlama veel huvitav nüanss – Lottet kasutasid lastele suunatud värbamis-, treening- ja/või haridustegevuses judo tutvustamiseks ja mõtestamiseks nii toona kui ka veel intervjuueerimise perioodil need intervjuueeritud treenerid, kes olid „Leiutajateküla Lotte“ väljaandmise ajal tööl Condoris ja seotud filmi konsultatsiooniprotsessidega. Treener, kes protsessiga seotud polnud, enda sõnul lastega Lottest üldse ei räägi ega kasuta tegevustes. Kuigi valim on liiga väike, et teha üldistavaid järeldusi, võib eeldada, et protsessis osalemine aitab kaasa ja motiveerib valmiva toote või teenuse järjepidevalt rakendamist. Seega, kui sarnasel põhimõttel toimivaid sporditurundusprojekte edaspidi planeerida, tasub juba väljatöötamise protsessi kaasata võimalikult arvukalt selliseid isikuid ja organisatsioone, kes hiljem ka elluviimises osalema hakkavad.

Intervjuud lapsevanematega ja judokogukonna esindajatega näitasid, et Lotte väärtused ja käitumine, sealhulgas judoga tegelemine, tekitas või toetas laste judohuvi. Samas ilmnis mitmete uuringutega (O'Handley jt, 2016; Ogle jt, 2017, Wansink jt, 2012) esmapilgul teatav erinevus – kui nimetatud uuringud näitasid, et kasuliku ja meeldiva vahel valides ei võta laps meediapersooni eeskujuna absoluudina, vaid teeb iseenesest lähtuvaid valikuid, siis magistritöö raames läbi viidud intervjuudest saadud info põhjal on judo-lapsed valmis ühtmoodi meelsasti sooritama mitte üksnes meeldivaid (näiteks sõprade leidmine ja suhtlemine, tugev olemine), vaid ka kasulikke tegevusi (näiteks suur ja raske töö, hirmude ületamine). Siinkohal tekib klassikaline „muna või kana“ küsimus – kas intervjuueeritud judolapsed olid valmis rõõmuga sooritama kasulikke tegevusi seetõttu, et neil oli selleks keskkond või eeskuju (Lotte, treeneri või mõne muu persoona näol) või olid nad judotrenni jõudnud üldse seetõttu, et konkreetselt judo raames sooritatavad kasulikud tegevused olid nende jaoks meeldivad. Samas on see ka näide sellest, et kasulikke valikuid on võimalik teha laste jaoks huvitavaks ja atraktiivseks.

Juhtumiuurimuses leitud tulemused kordavad mitmete uuringute (O'Handley jt, 2016; Ogle jt, 2017, Wansink jt, 2012) järeldusi, et väljamõeldud tegelaste ja meediapersoonade käitumine ja nende rakendamine erinevates tegevustes, sealhulgas turundustegevustes võib suuremal või

väiksemal määral aidata kaasa laste väärtuste ja käitumisvalikute suunamisele. Võib siiski hinnata, et praeguseks on „Leiutajateküla Lotte“ vajunud suhtelisse unustusehõlma. Kui üha järjest Lotte-ikka jõudvad lapsed filmi ja raamatuga tutvuvadki, siis ometi ei piisa sellest judole samasuguse populaarsuse hoidmiseks nagu kümmekond ja enam aastat tagasi. Judo populariseerimiseks Lotte kaudu on vajalik aktiivne strateegiline tegevus, sest nagu käesolevas magistritöös kogutud andmed näitavad – sisuturunduse elemendid, mis töötavad, on Lottes olemas ning sellest kogemusest on võimalik laste liikumisharrastuse edendamiseks eeskuju võtta ka teistel spordiorganisatsioonidel ja -aladel.

KOKKUVÕTE

Käesolevas magistritöös kogusin juhtumiuurimuse raames erinevat tüüpi andmeid uurimaks, kuidas on judot „Leiutajateküla Lotte“ filmis kujutatud ning kuidas võib see olla aidanud kaasa Eesti laste ja just tüdrukute judo-harrastusele.

Uurimistulemused kinnitavad, et idee „Leiutajateküla Lotte“ süžees judot käsitleda pärines judoka Indrek Pertelsonilt ning tema meeskond spordiklubist Condor osales aktiivselt ka filmi konsultatsiooniprotsessides, tagamaks judo tehniliselt korrektne kujutamine. Lotte ja judo moodustavad nii filmi autori Janno Põldma kui ka intervjuueeritud judokogukonna esindajate sõnul ideaalse koosluse, esindades samu väärtusi ja kandes samu omadusi – ausus ja austus, sõprus, töökus, reeglite järgimine, uudishimu. Sealjuures peeti väga oluliseks ühisjooneks rahumeelsust ja vägivallatust. Kooslus oli nii sobilik, et „Leiutajateküla Lotte“ autorid Janno Põldma, Heiki Ernits ja Andrus Kivirähk kirjutasid erinevatel aastatel koguni kolm stsenaariumi, milles Lotte judoga tegeles, sealhulgas judo õppefilmi lastele, kuid rahastuse äralangemise tõttu jõudis avalikkuseni neist vaid üks, kus judo kandis süžees pigem läbiva kõrvalliini rolli.

Judo pakkus „Leiutajateküla Lotte“ tegelastele võimalusi lahendada nende teele sattunud erinevad mured ja väljakutsed ning avas tegelastele uusi võimalusi. Nii oli judo selleks vahendiks, mis aitas leida sõpru ja luua sotsiaalset kuuluvustunnet, avaldada muljet enda jaoks olulistele inimestele (ka isale) ja teenida heakskiitu, ületada hirne ning tagada enda ja kogukonna turvalisust, aga ka teha argi- ja majapidamistoimetusi efektiivsemalt ja niisama lõbutseja ja meelt lahutada. Judooskus avardas ka reisimisvõimalusi, viies tegelased kaugemale eksootilisse Jaapanisse, pakkus võimaluse saada osa iidsest salapärasest oskusest ning kanda üllaid väärtusi nagu austus, sealhulgas austus reeglite ja tavade vastu, töökus ja koostöö. Seega polnud fookuses judo kui sport, vaid judo kui sotsiaalne ja kultuuriline süsteem.

Kuigi ükski uuringu raames küsitletud lastest ei osanud spontaanselt nimetada Lotte harrastatava spordialana judot, kinnitasid täpsustava küsimuse kõik lapsed end teadvat, et Lotte tegeleb judoga. Laste jaoks väljendub judo siiski eeskätt füüsilistes tegevustes, judotrennis käivad lapsed nimetasid judona ilmselt oma kogemuse põhjal eeskätt individuaalharjutusi.

Judotrennides käivad lapsed on oma sõnul leidnud endale tänu judole uusi sõpru, arendanud suhtlemisoskusi, suudavad rohkem enda eest seista ja seega kardavad vähem, samuti on omandanud judos õpitavaid väärtusi, mis laste hinnangul on olulised ka elus läbilöömisel - austus ja viisakus, eneseteadlikkus, oskus partnerit või vastast lugeda ning olukorda kontrollida.

Lotte süžeenäidetel kõik küsitletud treeningutel käivad lapsed nõustusi, et teevad judos „suurt tööd“, kuid jagunesid filmist nähtud reisimissoovi põhjal kaheks – need, kes soovisid reisida, ning need, keda see kuigivõrd ei morjendanud.

Kui ükski magistritöö raames küsitletud lastest ei olnud alustanud oma judotreeninguid konkreetselt Lottest inspireerituna, siis täiskasvanud jagasid oma laste või iseenda kogemusi, kus otseselt just „Leiutajateküla Lotte“ on tekitanud lapses judohuvi. Kuni 6-aastaste laste puhul figureeris judo mängudes, 4-8-aastased lapsed osalesid lapse soovil ka organiseeritud treeningtegevuses. Kõigil juhtudel (neli täiskasvanut rääkisid kokku viiest lapsest) oli tegu tüdrukutega.

Täiskasvanud pidasid oluliseks kombinatsiooni Lotte soost ning soorollidevabast käitumisest, mis normaliseerib judoga tegelemise igapäevaseks. Nad avaldasid rahulolu laste judohuvi üle põhjusel, et judo võimestab lapsi ning võimaldab neil end tugeva ja julgena tunda. Seda töid välja ka kõik kolm käesolevas töös intervjuueeritud naisjudokat (sh lapsed) – judo võimestab naisi, andes nii füüsilist tugevust kui ka suutlikkust viia ellu silmapaistvaid ja teedrajavaid tegusid.

Kui üldiselt pidasid täiskasvanud judot rahumeelseks ja vägivallatuks, siis ühe täiskasvanu kogemuses ilmnes „Leiutajateküla Lottel“ tema lapsele agressiivset käitumist sildistav mõju. Ta tõi välja, et judo käsitus Lottes on lihtsustatud, pole kujutatud treeningprotsessi pikaajalisust ega kajastatud ohutustehnikat, mistõttu võib film soodustada mängu ja agressiivse käitumise piiride hajumist lapse jaoks, kes ei saa nähtust kontekstuaalselt täpselt aru. Lapsevanem nentis, et probleem võib olla ka tema lapse vanuses, olles ainus uuringus osalenu, kelle laps alustas Lotte vaatamist ja judo mängimist kaheaastaselt.

Üldiselt täiskasvanud olid laste judohuviga rahul, sest nende hinnangul laps sellest võitnud nii füüsiliselt, vaimselt kui ka sotsiaalselt. Ka lapsevanem, kes avaldas oma lapse käitumise üle muret, tunnistas, et kaalub lapse trennisaatmist ning ei välistanud judot.

Intervjuueeritud judotreenerid hindasid, et judo harrastamise tegid populaarsuseks esmalt Eesti judokade Indrek Pertelsoni ja Aleksei Budõlini võidetud medalid, sealhulgas eriti 2000. ja 2004. aastal võidetud kokku olümpiamängude medalit, toodi eraldi välja ka Pertelsoni isiksust. „Leiutajateküla Lotte“ ilmunine aitas treenerite hinnangul seda populaarsust säilitada või erinevatel hinnangutel veelgi kavatada. Treenerid olid üksmeelel, et kui enne Lotte judoharrastuse avaldumist tegelesid judoga praktiliselt ainult poisid, kelle isad olid tegelenud võitluskunstidega, ning tüdrukute osakaal moodustas hinnanguliselt 1 protsendi harrastajatest,

siis „Leiutajateküla Lotte“ tulekuga ilmnes kaks uut nähtust. Esiteks, treeningutele hakkas lisaks tulema erineva taustaga perede lapsi, sealhulgas neid, kelle peredel puudus igasugune seos võitlusaladega või üldse spordiga, Condori spordiklubis oli lastegruppidesse pääsemiseks koguni pikk ootejärjekord, ning teiseks, treeningutele hakkas tulema oluliselt rohkem tüdrukuid, erinevate treenerite hinnangul suurenes judoga tegelevate tüdrukute hulk 10-15 protsendile. Samuti ilmnemise mõned juhtumid, kus laps tuli trenni Lotte nukuga. Lotte mõjul on treeningutega alustanud ka Eesti praegu edukaim noor naisjudoka, kes on võitnud medaleid ka omavanuste rahvusvahelistelt tiitlivõistlustelt.

Judo populariseerumise väidet toetavad üldjoontes ka statistilised andmed, mille kohaselt „Leiutajateküla Lotte“ ilmumisele järgneval perioodil tõusis judoga spordiklubides tegelevate noorte arv kiiremini summaarselt kõigi teiste spordialadega võrreldes. Sealjuures oli spordiklubi Condori treenerite kinnitusel ootejärjekorras kuni poolsada last. Samasse perioodi jääb ka klubide aktiivsem töö lasteaedades ala tutvustamisel ja treeningute läbiviimisel. Kui noorte judoharrastajate tipparv jääb aastasse 2013 ning on pärast seda aeglaselt langenud, siis judoga tegelevate tüdrukute arv ja osakaal on soopõhise statistika algusest 2010. aastal pidevalt tõustnud ning käesoleva magistritöö kirjutamise ajal Eesti judo seni kõrgeim.

„Leiutajateküla Lotte“ film ei eksisteerinud loomulikult nõ vaakumis, vaid tuleb arvestada laiemas kontekstiga. Spordiala harrastatavust mõjutavad otseselt mitmed tegurid, olulist mõju avaldavad Eesti sportlaste edu rahvusvahelisel areenil, mille kõige otsesem väljendus on tiitlivõistlustelt võidetud medalid, meediakajastus, spordialaliidu ja spordiklubide turundus- ja arendustegevus, klubide arv ja asukohad, treenerite tase ja suhtlemisoskus lastega ning palju muud.

Siiski, olles juhtumiuurimuse raames analüüsinud nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid andmeid, võib väita, et Lotte judoharrastusel tõepoolest oli märkimisväärne roll judoharrastuse populariseerimisel Eesti laste ja eriti tüdrukute seas, lisaks võib eeldada, et judo on võitnud teataval määral ka üldist tuntuust, kuna Lottega kasvanud põlvkonnale ei pea selgitama, millega on tegu.

Magistritöö autori hinnangul on tegu ühe silmapaistvama sporditurunduse edulooga Eestis, aidates „Leiutajateküla Lotte“ ilmumise järgsel perioodil olulisel määral kaasa ühe spordiala populariseerimisele Eestis, sealhulgas spordialaga seostuvate soostereotüüpide muutmisel. Järeldusi juhtumi efektiivsusest võiks kasutada laste liikumisharrastuse edendamise projektide väljatöötamisel ja organiseeritud sporditegevuses ka konkreetsete spordialade populariseerimisel.

Summary

Portrayal of judo in animated film "Lotte from Gadgetville" and its role in influencing Estonian children's interest in practising judo

Keywords: children, fictional characters, televised characters, media, behaviour, play, physical activity, judo, sports, gender stereotyping

Internationally acclaimed popular Estonian children's feature-length animated film "Lotte from Gadgetville" (2006, Eesti Joonisfilm Studios), directed by Janno Põldma and Heiki Ernits and co-written by book author Andrus Kivirähk, portrays the daily lives of the villagers, including the annual gadget inventing competition, and as a sidestory, the title character puppy girl Lotte and the rest of the characters practise judo. While this particular film is the only one in the Lotte franchise to feature judo, the skill provides the characters with a number of social and practical outlets and opens new attractive opportunities to them throughout the film.

The case study research applying a number of qualitative (individual and group semi-structured interviews; content analysis) and quantitative methods (contextual data analysis) in this Master's thesis explores to establish the following: 1) how did judo come to be featured in the film and with which aim; 2) which categories of attributes and values are communicated about judo; 3) how do child-judokas respond to the attributes and values communicated about judo; 4) how do adults whose children or themselves as children developed an interest in practising judo after seeing the film evaluate the film's role in their interest; 5) how did the portrayal of judo in the film impact Estonian children's interest in practising judo change according to children's judo coaches; 6) do quantitative data support the hypothesis of children's increased interest in judo due to the film.

The results show that the idea of portraying judo in the film was pitched to the authors by Estonian two-time Olympic bronze medallist in judo and owner of a judo club Indrek Pertelson, who was aiming to popularise judo as a sport among children, hence judo could be considered for research purposes as product placement. The authors as well as judo community celebrated the union of the Lotte franchise and judo due to both carrying the same values – among several respect, friendship, intelligence, curiosity, adventure and importantly – complete abstention from violence.

Eight categories of attributes and values were communicated about judo in the film, which judo can provide: 1) make friends and create social belonging; 2) impress people and gain respect and approval even from those most accomplished; 3) overcome fears and guarantee personal and community safety; 4) be more effective in day-to-day tasks, 5) have fun and enjoy entertainment; 6) travel, including to far-away Japan; 7) be part of an ancient mysterious skill, 8) be a carrier of noble values such as respect, hard work and cooperation. Hence, judo was not portrayed so much as a sport than as a social and cultural system. Child-judokas responded positively to all the aforementioned attributes and values, confirming seven but provided a divided response on travel.

Interviewed adults whose children or themselves as children developed an interest in practising judo indicated that the film was directly responsible in the child's interest in practising judo. In all cases (5) the children were female. Adults expressed satisfaction over the girls' interest in practising judo due to the physical, mental and social empowering effects of judo on girls. Adults also emphasised the importance of the combination of Lotte's gender (female) and the character's behaviour which was free of gender stereotypes, which normalised judo for all children despite gender.

Judo coaches working with children in the 2000s unanimously confirmed two major effects of the film: 1) the proportion of girls participating in judo practice increased from approximately 1% prior the film to 10-15% in the years after the film; 2) change in profile of boys practising judo going from mainly sons of martial arts fathers prior the film to boys from all family and sport backgrounds. The increase in interest in children's judo practise was such that Pertelson's judo club had to open a wait list. While no gender based quantitative data is available until 2009, overall official data supports the hypothesis of children's increased interest in judo due to the film.

Hence, the thesis argues that the featuring of judo in „Lotte from Gadgetville“ is one of the most remarkable success stories of sports marketing in Estonia, greatly contributing to the popularization of a specific sport, including changing gender stereotypes associated with a sport.

KASUTATUD ALLIKAD

1. Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs
2. Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1963). Imitation of film-mediated aggressive models. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66(1), 3-11
3. Bussey, K. & Bandura, A. (1999). Social Cognitive Theory of Gender Development and Differentiation. *Psychological Review* 106(4): 676-713
4. Butterworth, G. & M. Harris. (2002). *Arengupsühholoogia alused*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
5. Calvert, S., Richards, M. & Kent, C. (2014). Personalized interactive characters for toddlers' learning of seriation from a video presentation. *Journal of Applied Developmental Psychology* 35(3):148–155
6. Coates, B., Pusser, H. E. & Goodman, I. (1976). The Influence of "Sesame Street" and "Mister Rogers' Neighborhood" on Children's Social Behavior in the Preschool. *Child Development* Vol. 47, No. 1 (Mar), pp. 138-144
7. Comstock, G. & Scharrer, E. (2001). The Use of Television and Other Film-Related Media. Singer, D. & Singer, J. (toim), (2001). *Handbook of Children and the media*. London: Sage Publications, 29-46
8. Coyne, S., Linder, J., Rasmussen, E., Nelson, D. & Collier, K. (2014). It's a Bird! It's a Plane! It's a Gender Stereotype!: Longitudinal Associations Between Superhero Viewing and Gender Stereotyped Play. *Sex Roles* 70(9-10):416-430
9. Coyne, S., Linder, J., Rasmussen, E., Nelson, D. & Birbeck, V. (2016). Pretty as a Princess: Longitudinal Effects of Engagement With Disney Princesses on Gender Stereotypes, Body Esteem, and Prosocial Behavior in Children. *Child Development* 87(6)
10. Eesti Judoliidu koduleht (i.a.). Kasutatud 14.05.2019, <http://judo.ee/wp-content/uploads/2013/05/JUDO-OLEMUS-kodulehele.pdf>
11. Eesti Olümpiakomitee (2018). IX Eesti Spordi Kongressi ettepanekud: laste- ja noortesport kohaliku omavalitsuse tasandil. Kasutatud 20.05.2020, <https://www.eok.ee/organisatsioon/eesti-spordi-kongress/ix-eesti-spordi-kongress>
12. Friedrich, K. K. & Stein, A. H. (1973). Aggressive and Prosocial Television Programs and the Natural Behavior of Preschool Children. *Monographs of the Society for Research*

- in Child Development Vol. 38, No. 4, Aggressive and Prosocial Television Programs and the Natural Behavior of Preschool Children (Aug.), 1-64
13. Kultuuriministeerium (2019). Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030. Ülevaade elluviimisest, periood 01.09.2018-31.08.2019. Eesti spordi põhinäitajad. Kasutatud 14.04.2020, <https://www.spordiregister.ee/aruanne>
 14. Eesti spordiregister (i.a.). Kasutatud 1.05.2020, <https://spordiregister.ee/>
 15. Metsoja, A., Nelis, L. & Nurk, E., (2018). Euroopa laste rasvumise seire, Eesti 2015/16. õppeaasta uuringu raport. Tervise Arengu Instituut, https://intra.tai.ee/images/prints/documents/152456745217_euroopa_laste_rasvumise_seire_est.pdf
 16. Eesti Statistikaameti andmebaas (i.a.). Kasutatud 12.04.2018, <https://www.stat.ee/andmebaas>
 17. Eljand, V. (2011). Eelkooliealiste laste intervjuerimistehnikate ohud ja võimalused. Magistritöö, Tartu Ülikool
 18. Erelt, P. (2009). Miks lapsed Lottet nii pööraselt armastavad? Eesti Ekspress, 11. oktoober. Kasutatud 14.05.2020, <https://ekspress.delfi.ee/kuum/miks-lapsed-lottet-nii-pooraselt-armastavad?id=27692135>
 19. ERR.ee (2007). Eesti Post esitleb Leiutajateküla Lotte marki. Kasutatud 14.05.2020, <https://www.err.ee/452983/eesti-post-esitleb-leiutajatekula-lotte-marki>
 20. Feilitzen, C., & Linne, O. (1975). Identifying with television characters. Journal of Communication, 25(4), 51-55
 21. Gola, A., Richards, M., Lauricella, A. & Calvert, S. (2013). Building Meaningful Parasocial Relationships Between Toddlers and Media Characters to Teach Early Mathematical Skills. Media Psychology 16(4)
 22. Hoffner, C. (2006). Children's Emotional Reactions to a Scary Film The Role of Prior Outcome Information and Coping Style. Human Communication Research 23(3): 323-341
 23. Hoffner, C. (1996). Children's wishful identification with favorite television characters. Journal of Broadcasting & Electronic Media 40(3): 389-402
 24. Hoffner, C. & Buchanan, M. (2005). Young Adults' Wishful Identification With Television Characters: The Role of Perceived Similarity and Character Attributes. Media Psychology 7, 325–351

25. Hoffner, C. & Haefner, M. (1997). Children's Comforting of Frightened Coviewers Real and Hypothetical Television-Viewing Situations. *Communication Research* 24(2): 136-152
26. Horton, D., & Wohl, R. R. (1956). Mass communication and para-social interaction. *Psychiatry*, 19, 215-229
27. Häidberg, A. (2013). Televisiooni vaatamisele kuluva aja seos koolieeliku käitumisviisidega. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool
28. Jennings, N. & Alper, M. (2016). Young Children's Positive and Negative Parasocial Relationships with Media Characters. *Communication Research Reports*. Apr-Jun2016, Vol. 33 Issue 2, p96-102
29. Kodokani instituudi koduleht. Kasutatud 14.05.2019, <http://kodokanjudoinstitut.org/en/doctrine/history/>
30. Kruuse, K. (2011). Telesaadete representatsioon lasteaialaste hulgas. Magistritöö, Tartu Ülikool
31. Lapp, L. (2011). 5-7 aastaste poiste ja tüdrukute meediaeeskujud. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool
32. Laughey, D. (2009). Key Themes in Media Theory. Open University Press
33. Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014). Intervjuu. Tartu Ülikooli sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 20.05.2020, samm.ut.ee/intervjuu
34. Lindsalu, E. (2016). Laste ekraanimeedia lemmiktegelaskujud ning nende roll laste ja vanemate igapäevaelus. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool
35. Linn, L. (2009). Bakalaureusetöö. Joonisfilmi „Leiutajateküla Lotte“ episoodide kasutamise võimalused I kooliastme inimeseõpetuse tundides. Tartu Ülikool
36. Lonial, S.C. & Van Auken, S. (1986). Wishful identification with fictional characters: An assessment on the implications of gender in message dissemination to children. *Journal of Advertising*, Vol. 15 Issue 4, 4-42
37. Lääne, T. (2010). Eesti judo 40. Eesti Judoliit, Tallinn
38. Maailma Judoföderatsiooni koduleht (i.a.). Kasutatud 20.07.2019, <https://www.ijf.org/countries>
39. MacBeth T.M. (2004). Psychology of media use. The SAGE handbook of media studies. Editor in chief Downing, J.D.H. Sage Publications
40. Maccoby, E. E., & Wilson, W. C. (1957). Identification and observational learning from films. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 55, 76-87

41. Menyuk, P. (1971). The acquisition and development of language. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
42. Mooses, K., Kalma, M., Pihu, M., Riso, E.-M., Hannus, A. & Kull, M. (2016). Eesti õpilaste liikumisaktiivsus koolipäeva jooksul. Eesti Arst 95(11): 716–722
43. Ogle, A. D., Graham, D.J., Lucas-Thompson, R.G., Roberto, C.A. (2017). Influence of Cartoon Media Characters on Children's Attention to and Preference for Food and Beverage Products. Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics Volume 117, Issue 2, February 2017, 265-270
44. O'Handley, Roderick D.; Radley, Keith C.; Cavell, Hannah J. (2016). Utilization of Superheroes Social Skills to Reduce Disruptive and Aggressive Behavior. Preventing School Failure, Volume 60 (2): 124-132
45. Pullerits, P. (2008). Miks Lotte ruulib? Kasutatud 20.05.2020, <https://www.postimees.ee/55129/miks-lotte-ruulib>
46. Pöldma, J. & Ernits, H. (režissöörid) (2006). Leiutajateküla Lotte. Animafilm. Eesti Joonisfilm
47. Rahvusvahelise Olümpiakomitee koduleht (i.a.). Kasutatud 20.05.2019, <https://www.olympic.org/judo>
48. Raudkivi, I. (2019). Treener Viks ja särtsakas judo-Lotte. Postimees, 9. juuli. Kasutatud 20.05.2020, <https://sport.postimees.ee/6725523/treener-viks-ja-sartsakas-judo-lotte>
49. Richards, M. N. & Calvert, S. L. (2017) Measuring young U.S. children's parasocial relationships: toward the creation of a child self-report survey. Journal of Children and Media, 11:2, 229-240
50. Rosaen, S. F. & Dibble, J. L. (2008). Investigating the Relationships Among Child's Age, Parasocial Interactions, and the Social Realism of Favorite Television Characters. Communication Research Reports, Volume 25, 2008(2): 145-154
51. Siibak, A. & Vinter, K. (2014). No Silly Girls' Films!' Analysis of Estonian Preschool Children's Gender Specific Tastes in Media Favourites and their Possible Implications for Preschool Learning Practices. International Journal of Early Childhood; Nov2014, Vol. 46 Issue 3, p357-372
52. Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutuse statistikaandmebaasi Sport24.ee (i.a.). Kasutatud 19.05.2019, <http://sport24.ee/>
53. Strömpl, J. (2014). Juhtumiuurimus. Tartu Ülikooli sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 20.05.2020, samm.ut.ee/juhtumiuurimus

54. Tael, T. (2005). „Leiutajateküla Lotte“. Õhtuleht, 12. november. Kasutatud 12.05.2020, <https://www.oh tuleht.ee/185470/leiutajatekula-lotte>
55. Tartu Ülikooli kehakultuuriteaduskond (2015). Laste liikumisuuring
56. Tervise Arengu Instituut (2016). Uuring: Eesti laste kehaline aktiivsus ei ole piisav optimaalse tervise säilitamiseks. Kasutatud 14.05.2020, <https://www.tai.ee/et/instituut/pressile/uudised/3541-uuring-eesti-laste-kehaline-aktiivsus-ei-ole-piisav-optimaalse-tervise-sailitamiseks>
57. Tserp, D. (2019). Tavaelus viisakas judopiiga peab tatamil muutuma karmiks murdjaks. Õhtuleht, 6. juuni. Kasutatud 14.06.2019, <https://sport.oh tuleht.ee/966116/tavaelus-viisakas-judopiiga-peab-tatamil-muutuma-karmiks-murdjaks>
58. Tuumalu, T. (2007). Eestikeelne lastefilm tõi kinokülastuste rekordi. Postimees, 13. jaanuar. Kasutatud 14.05.2020, <https://kultuur.postimees.ee/1618657/eestikeelne-lastefilm-toi-kinokulastuste-rekordi>
59. Vaarik, K. (2006). „Leiutajateküla Lotte» hakkab suurt maailma vallutama“. Sakala, 30. august. Kasutatud 14.05.2020, <https://sakala.postimees.ee/2175105/leiutajatekula-lotte-hakkab-suurt-maailma-vallutama>
60. Varblane, S. (2012). Joonisfilmi "Lotte ja kuukivi saladus" kasutamise võimalused eelkooliealiste laste meediapädevuse arendamiseks. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool
61. Vesi, I. (2013). Koolieelikute ekraanimeediumite tarbimine ja lastevanemate hoiakud, hirmud ja reeglid seoses oma lapse ekraanimeediumite tarbimisega. Magistritöö, Tartu Ülikool
62. Võgotski, L. (2016). Laste loovus ja kujutlusvõime. Mäng ja selle osa lapse psüühilises arengus. TLÜ Kirjastus
63. Wansink, B., Shimizu, M., Camps, G. (2012). What would Batman eat?: priming children to make healthier fast food choices. *Pediatric Obesity*, Volume 7 (2): 121-123
64. Wilson, B. J. (2008). Media and Children's Aggression, Fear, and Altruism. *The Future of Children* Vol. 18, No. 1, Children and Electronic Media (Spring), pp. 87-118

LISAD

Lisa 1. Lapsevanema nõusolek lapse uuringus osalemiseks

Filmis „Leiutajateküla Lotte“ judo kujutamise mõju Eesti laste judoharrastusele

kuupäev

Hea lapsevanem,

Olen Maris Lindmäe, Tartu Ülikooli kommunikatsioonijuhtimise magistrant. Oma magistritöös uurin seda, kuidas judo kujutamine „Leiutajateküla Lotte“ filmis on mõjutanud Eesti laste judoharrastust. See aitab paremini mõista, kas ja kuidas väljamõeldud tegelased mõjutavad laste käitumist ning kas Lotte tegelaste judoharrastus on innustanud ka Eesti lapsi judoga tegelema.

Sellega seoses viin läbi uuringut judotrennis käivate laste seas. Uuringusse valituks osutus treeningrühm (JUDOKOOLI NIMI)-s, kus teie laps käib. Palun teie nõusolekut, et teie laps võiks uuringus osaleda.

Uuringus osalemine tähendab kaasa löömist ja oma arvamuse avaldamist tavapärase trenni ajal umbes 15-25 minuti pikkuses meeleolukas grüpiintervjuus, kus teie lapsega koos osaleb veel mitu last tema treeningrühmast. Intervjuus küsin lastelt küsimusi Lotte ja teiste tegelaste kohta, vaatame multifilmist koos stseene, kus tegelased teevad judot, ning arutame lastega nende stseenide tähenduse üle. Lastele on intervjuus osalemine vabatahtlik ning teie lapsel on igal ajahetkel õigus omal soovil grüpiintervjuust lahkuda ja trenni naasta.

Grüpiintervjuu ümberkirjutus avaldatakse magistritöö lisana, aga uuringus osalevate laste ees-ega perekonnanime magistritöös ei avaldata ning lapsi ei ole võimalik esitatavate andmete põhjal tuvastada. Kui teie laps kasutab intervjuus enda või teiste inimeste nimesid või muid isiklikke viiteid (näiteks detailset kirjeldust oma kodukohast vms), toimetan need ümberkirjutust tehes välja. Lastele viidatakse ainult soo ja vanuse põhjal.

Grupiintervjuu salvestan videona, mida kasutan ainult intervjuus räägitu täpseks ümberkirjutamiseks. Filmimine on vajalik, et räägitut oleks pärast võimalik analüüsida ning sealjuures kõnelemaid õigesti eristada. Videofaili hoian parooliga kaitstud seadmes ning kustutan faili kohe pärast intervjuu ümberkirjutamist. Ka selle allkirjastatud nõusolekulehe (või teie e- kirja, mis sisaldab digitaalselt allkirjastatud informeeritud nõusolekuvormi), mis on ainus teie lapse nime sisaldav dokument, saadan dokumentide turvalisse hävitamisesse (või kustutan) vahetult pärast magistritöö kaitsmist, hiljemalt 1. septembril 2018.

Uurimistöö on kooskõlastanud Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee.

Kui nõustute oma lapse osalemisega uuringus, palun allkirjastage käesolev nõusolekuvorm. Seda saate teha, vastates sellele kirjale elektrooniliselt, lisades manuses täidetud ja digitaalselt allkirjastatud nõusolekuvormi; või Judokoolis kohapeal, kus leiate vormid paberkujul (kohapeal allkirjastades palun allkirjastage kaks eksemplari, millest üks jääb teile ja teine mulle).

Küsimuste korral võtke palun minuga ühendust ning vastan meelsasti.

Filmis „Leiutajateküla Lotte“ judo kujutamise mõju Eesti laste judoharrastusele

Maris Lindmäe

uurija allkiri

Kommunikatsioonijuhtimise magistrant

Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste Instituut

Tel: xxxxxxxx

E-post: xxxxx@xxxxxxxx.xx

Nõusolek

Mind,, on informeeritud ülalmainitud uuringust ja ma olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja uuringu metoodikast. Kinnitan oma nõusolekut oma lapse osalemiseks selles uuringus allkirjaga.

Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste kohta annab mulle täiendavat informatsiooni Maris Lindmäe (xxxxxxx või xxxxx@xxxxxxxx.xx).

Minu lapse nimi on

Minu nimi:

Allkiri:

Kuupäev, kuu, aasta:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi: Maris Lindmäe

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri

Kuupäev, kuu, aasta

Lisa 2. Noored harrastajad spordiklubides kõigi spordialade lõikes ja judos

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Noori harrastajaid spordiklubides kokku	30102	37433	35990	56651	47987	58209	69187	69066	74450	72097	71335	69818
sh poisse	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
sh tüdrukuid	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Noori judo harrastajaid spordiklubides	1180	1166	1555	2419	2401	2572	2406	2803	2926	2805	2452	3499
sh poisse	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
sh tüdrukuid	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A

Allikas: Eesti Statistikaamet

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Noori harrastajaid spordiklubides kokku	68941	72873	76066	81057	81565	87270	85638	102623	104279	108438	108936
sh poisse	43019	46044	48523	51312	51811	54923	53930	62632	62435	64957	65157
sh tüdrukuid	25922	26829	27543	29745	29754	32347	31708	39991	41844	43481	43779
Noori judo harrastajaid spordiklubides	2737	3501	3553	3808	3324	3757	3558	3645	3527	3416	3413
sh poisse	2418	3124	3225	3420	2986	3407	3144	3178	3025	2895	2892
sh tüdrukuid	319	377	328	388	338	350	414	467	502	521	521

Allikas: Eesti spordiregister

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maris Lindmäe,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose pealkirjaga „Judo kujutamine animafilmis „Leiutajateküla Lotte“ ning selle roll Eesti laste judo-huvi kujunemisel“, mille juhendaja on Marko Uibu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Maris Lindmäe

27.05.2020